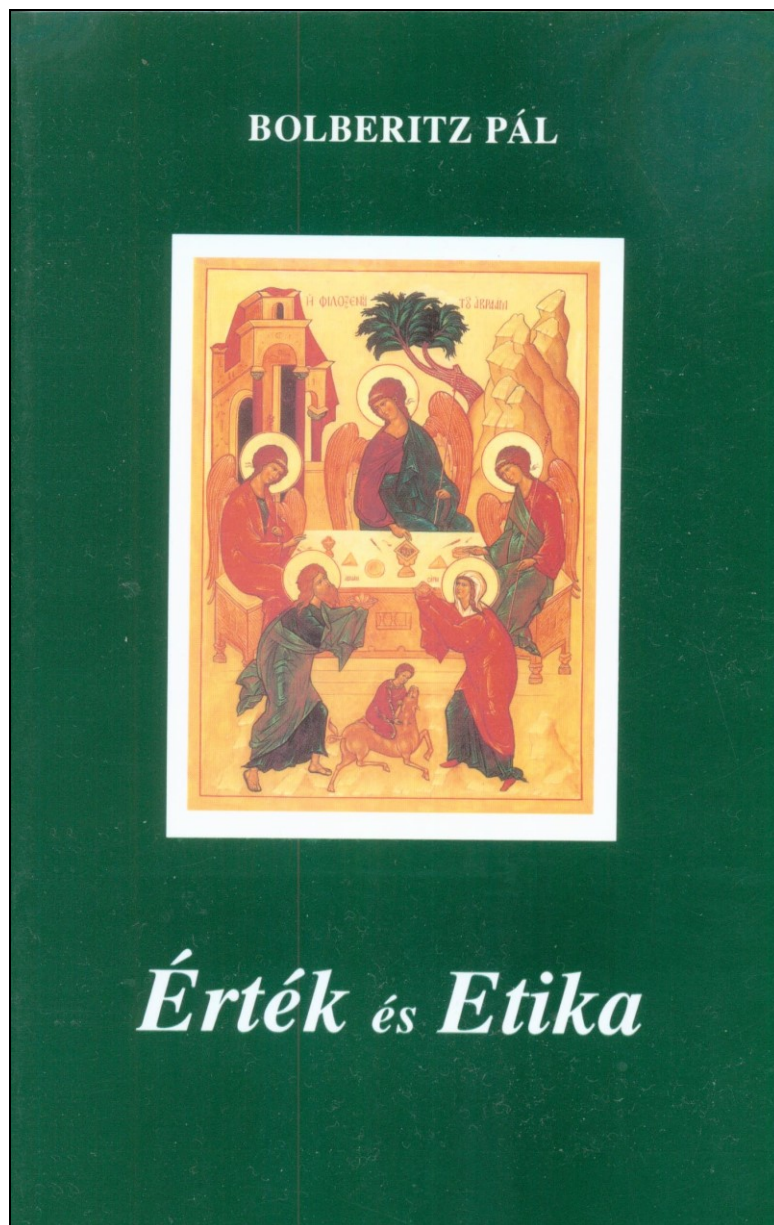

Bolberitz Pál Érték és Etika

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Bolberitz Pál
Érték és Etika

A borítón L'Hospitalité d'Abraham ikonja látható (Louvain)

A. M. D. G

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1999-ban jelent meg a Magyar Kolping Szövetség kiadásában, az ISBN 963 03 9354 9 azonosítóval. Az elektronikus változat a szerző engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a szerző tulajdonában van.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Előszó.....	5
Krisztus előttünk	6
Öröm nélkül nem lehet élni.....	6
Élet az élet után	8
Fejlődés, haladás, hit.....	10
Az ünnepek ünnepe.....	12
A harmadik évezred elé	14
A nagybőjt értelme.....	16
A húsvét, újjászületés.....	18
Teremtő fejlődés	20
Tisztelet az édesanyáknak.....	22
Vegyétek a Szentlelket!	24
Úton.....	26
Új tanév, új felelősség.....	28
Az önévelés fontossága.....	30
Örök sorsunk	32
Újra karácsony van	34
Jövőtervezés.....	36
Együtt könnyebb	38
Krisztus föltámadt, valóban föltámadt.....	40
A munka értéke	42
Nem vagyunk árvák	44
Foglalkozás vagy hivatás?	46
A kikapcsolódás értelme	48
Család és iskola.....	50
Felelősségünk.....	52
Adventből karácsonyba.....	54
Új év az Atya éve.....	56
Tisztos polgár, tisztos erkölcs	58
Péter sziklájához	60
Húsvét a mi reményünk	62
Néked ajánljuk Szűzanyánk... ..	64
Vegyétek a Szentlelket!	66
Élni vagy túlélni?	68
Keresztény optimizmus.....	70
Hit – tudás – élet	72
Felelősen élni	72
Szabadság és szeretet	73
Betegeink	74
Oktatás és nevelés	75
Ahogy lehet.....	76
Lelkigyakorlatok	77
A megoldás	78
Eszméért vagy eszméből?	79

Az élet értéke	80
Karizmák és karizma.....	81
Élet az élet után.....	82
Böjt és önmegtagadás	83
Nevelés és erkölcs.....	84
A vallás magánügy?.....	85
Egyház és szekták	86
Szabadság és béke.....	87
Hit vagy tudás?	88
Ezredvégi felelősség	89
A tudomány mint a földi üdvösség ígérete	89
Szabadság nélkül nincs erkölcs, erkölcs nélkül nincs felelősség.....	92
Az ember természeténél fogva vallásos lény	96
Bolberitz Pál a középosztály tisztességéről. A nemzet megtartó ereje	98
A művészeti nevelés jobbra teszi az embert.....	99
A pap mint atya, az Atya évében	103

Előszó

Az ezredvég értékválsággal küszködik. Tévedhetetlennek tételezett „örök” értékek kerültek a történelem lomtárába. Új „értékek” jelennek meg és harsogva hirdetik, hogy egyedül az ő birtoklásuk biztosíthat üdvösséget az ember számára. A korábbi hamis értékrendtől csak abban különbözik kínálatuk, hogy az előbbi az elméleti, míg az utóbbi a gyakorlati materializmus világnézetét ajánlja. Van-e kiút az értékválságból? Van-e maradandóan igaz és valóban emberhez méltó értékrend? A kérdés különösen etikai, erkölcsi szempontból időszerű. Mi a helyes erkölcsi cselekvés normája? Önmagunknak szabunk-e erkölcsöt vagy van olyan erkölcsi törvény, ami mindenkit és minden időben kötelez? A kereszténységnek kétezer éve van válasza az emberhez méltó értékek után kutató elme számára Jézus Krisztusban, aki az „út, igazság és élet” (Jn 14,6).

E kötet olyan írásokat ad közzé, melyek már különféle újságokban, folyóiratokban, kiadványokban megjelentek, de kevésbé hozzáférhetőek. A keresztény értékeket mutatják be és az etikai szempontot emelik ki abban a meggyőződésben, hogy a „teljes igazságra” Krisztus vezet el minket Szentlelke által (Jn 16,13), hogy így dicsőítsük meg az Atyát.

Budapest, 1999. október 23.
az Atya évében

A szerző

Krisztus előttünk

Öröm nélkül nem lehet élni

Öröm nélkül nem lehet élni, – különösen fiatal korban – hangoztatta Kolping Adolf, s mennyire igaza van. Különösen napjainkban, amikor annyi ok van hazánkban a pesszimizmusra, jó gondolnunk arra, hogy a kereszténység az öröm vallása. Az evangélium örömhírt jelent. Ezért mindig kell találnunk okot az örömről.

Öröm az örömben

Furcsa lény az ember. Mindig talál magának okot arra, hogy szomorkodjék. Még akkor is, ha éppen örül. Mi lehet ennek az oka? Valószínűleg az, hogy az ember tökéletlen, befejezetlen létező. Szellemi lelke mindig a legtökéletesebbre vágyik – hiszen Isten képmására teremtetett – ugyanakkor anyagi teste korlátaiba ütközik. Ez a feszültség elégséges alapot nyújt az elégedetlenségre. Érdekes emberek az amerikaiak, nekik „*illik*” mindig örülni. Ez azért van így, mert az Egyesült Államokban mindenki bevándorló. Azért költözött oda, mert boldogtalan volt. Az új hazában pedig azzal „*illik*” bizonyítania, hogy célba ért, hogy boldog, örül, mindig mosolyog. Természetesen ez csak a látszat, mert ott is vannak boldogtalan emberek. Ha szomorúak, akkor elmennek a pszichiáterhez, aki – jó pénzért – „igazat ad nekik”, s akkor ideig-óráig megnyugodnak. A magyar ember ezzel szemben más. Nálunk az a „divat”, hogy az emberek panaszkodnak és mindig valakit, vagy valamit szidnak, finomabban kifejezve: kritikát gyakorolnak másokon. Ha nálunk valaki azt mondja, hogy boldog, akkor igazában nem is lehet vele tovább beszélgetni, hiszen nincs közös téma. Bizonyos, hogy ezeréves történelmi traumáink okot adhatnak erre a kollektív pesszimizmusra, de nekünk, keresztény magyaroknak ép hitünk mindig nyújthat alapot az örömről. Nem szabad abba a hibába esnünk, hogy még a kákán is csomót keressünk, és ha tényleg van okunk örülni valaminek, akkor keressük a hibát, a tökéletlenséget, ami miatt még örömünk sem lehet egészen tiszta. Az öröm az elért boldogság tudatosulását kísérő felszabadító kellemes érzés. Jótékonyan hat a lélekre és a testre egyaránt. Az igazi öröm a lelkiismeret tisztaságából és a lélek békéjéből fakad és ezt a nemes érzést a mélyen hívó embertől semmi más nem ragadhatja el, csak a bűn.

Öröm a bánatban

A bánat a boldogság hiányából fakadó érzés. Passzív formája a szomorúság. Aktív megnyilvánulása az indulatosság, türelmetlenség, dühöngés, veszekedés. Kulturáltabb megfogalmazásban így fejezzük ki: idegesség. S már itt vagyunk a lényegnél. Az idegesség elsődlegesen orvosi jelentésben rögzült tudatunkban és ezért úgy kezeljük, mint valamiféle „elfogadott” betegséget, amihez úgymond „rohanó világunkban” „jogunk van”, s ezért nincs erkölcsi színezete. Vagyis aki ideges, az erkölcsileg nem felelős a tetteiért. Pedig nem egészen így áll a dolog. Biztos, hogy az idegességnek néha lehet fiziológiai háttere is, de semmiképpen sem ment fel mindig a felelősség alól. Nem kötelezhetjük embertársainkat arra, hogy folyvást alkalmazkodjanak szeszélyes hangulatainkhoz, mint ahogy mi sem vagyunk mindig elnézőek mások idegességével szemben. Egész egyszerűen megfogalmazva: uralkodnunk kell magunkon. S ezt nem csupán az illem és a jó ízlés követeli meg tőlünk, hanem tartozunk ezzel Istentől kapott emberi méltóságunknak is. Szent Pál apostol szépen fogalmaz, amikor ezt mondja: „A mi hazánk a mennyben van.” A legtöbb bosszankodás, türelmetlenség, idegesség,

bánat és szomorúság abból fakad, hogy ezt a világot hétköznapijainkban nem úgy tapasztaljuk meg, mint a mennyországot. Az az ember, aki nem hisz a halál utáni örök életben, a lélek halhatatlanságában és a test feltámadásában, az rövid földi élete során itt akarja minden szellemi és testi vágyát kielégíteni, és amikor ez nem sikerül neki úgy, ahogyan elképzelte, akkor örömtelennek látja az életet. Különösen, ha valami baj is éri, akkor bűnbakot keres magának, és ha nincs más, akkor még a nem-hívó ember is Istent vonja felelősségre, hogy miért engedte meg azt, hogy vele ez vagy az történjen. Ám ha hitünk alapján tudatosan bennünk, hogy mi csak „átutazóban” vagyunk itt a Földön, továbbá az, hogy földi életünk a próbatétel és az érdemszerzés ideje, amit jól fel kell használnunk, és ha rájövünk arra, hogy a megpróbáltatás mennyi jót is kihozhat belőlünk, akkor — ha átmenetileg szomorúak is vagyunk — a lélek mélyén mégis tiszta öröm lakozik. Hasonlít a lelkünk a tengersizemhez, aminek a felszínén ugyan hullámok fodrozódnak, de a mélységben csend, béke és nyugalom honol.

Öröm az Istenben

A mi Istenünk nem szomorú Isten. Igaz, hogy nem is „jópofa”, kedveskedő, harsányan vidám. Egyszerűen boldog. Hogyan is mondhatott volna a mi Urunk Jézus Krisztus oly hiteles és fölemelő szavakat a boldogságról a hegyi beszédben, ha ő maga nem lett volna boldog? Igaz, hogy a Szentírásban sehol sem olvasunk arról, hogy az Úr Jézus nevetett volna, de bizonyára kedves mosoly ült az arcán, amikor magához hívta a kisgyermeket és példaként állította elének ártatlanságukat mondván, hogy „*az ilyeneké a mennyek országa*”. Akkor is öröm töltötte el a lelkét, amikor hangosan fohászkodva adott hálát a mennyei Atyának, hogy Isten országának titkát nem a világ hatalmasainak, hanem a kicsinyeknek nyilatkoztatta ki. A mennyei Atya örömét is kinyilatkoztatta a mi Urunk, amikor a tékozló fiúról szóló példabeszédében az elveszett, de bűnbánatot tartott vezekelt fiú visszafogadásáról beszél. Sőt, ebben a példabeszédben fordul elő a legtöbbször az örömről szólító buzdítás. Mi inkább hasonlítunk az idősebb testvérhez, aki jóllehet bírja atyja bizalmát és örökségét, de mégis örömtelen az élete. Miért? Azért, mert irigy, mert nem tud megbékélni, mert a maga vélt igazához akarja igazítani Isten és ember akaratát. Ha tudatosítjuk magunkban Isten országának győzelmét, továbbá azt, hogy már megkaptuk a Szentlelket, akkor Pál apostol szavaival kiálthatunk fel: „*Ki szakíthat el minket Krisztus szeretetétől*”? A világ, a maga kiszámíthatatlanságával, halátlanságával, kegyetlen önzésével, a betegségeivel sem árthat nekünk. Erre utalnak Péter apostol levelének sorai: „*Vajon ki árthat néktek, ha buzgók vagytok a jóban? Még ha szenvednetek kell is az igazságért, boldogok vagytok*” (1Pt 3,13-14). Maga az Úr Jézus pedig a minden körülmény fölött győzedelmeskedő örömről épp az utolsó vacsorán, szenvedésének előestéjén szól, amikor ezt mondja: „Bízzatok, én legyőztem a világot.” Pál apostol római fogságából, a teljes bizonytalanságból írta levelét a filippibélieknek. Ebben a levélben szerepel a legtöbbször az öröm. Így fogalmaz: „*Testvéreim, örvendjete! Újra csak azt mondom, örüljete! Az Úr közel van.*” Örömünk oka, Isten öröme, ami hitünkben lesz hatékony. Szerezzünk másnak örömet és akkor mindig lesz örömünk.

Élet az élet után

Október vége, november eleje van. A természet az ős színeit hordozza magán, s mindenütt az elmúlást juttatja eszünkbe. Egyszer a mi életünk is elmúlik. Eljön az idő, amikor meghalunk. A halál tényével való szembesülés fölveti a kérdést: van-e az életnek értelme, van-e a halálnak értelme, van-e élet az élet után?

Az élet értelme

Az élet értelme olyan kérdés, amire mindenki tud válaszolni, s ugyanakkor senki sem tud kimerítő választ adni rá. Költők, tudósok írnak a világ, a történelem értelméről. Meghatározzák ezen valóságok végső célját. Van, aki optimista értelmet ad az életnek, s vannak olyanok, akik rezignáltan, pesszimista szemlélettel tekintenek az életre. Egyik válasz sem teljes, s a különböző válaszok sokszor ellentmondanak egymásnak.

A katolikus katekizmus világos választ ad arra a kérdésre, hogy mi végett vagyunk mi itt a Földön? Azért, hogy Istent megismerjük, szeressük, neki szolgáljunk, és ezáltal üdvözlünk. Életünk értelme tehát az Isten-szolgálat és az ember-szolgálat. A kettőt nem lehet egymástól elválasztani. Ha csak Istennek szolgálunk, akkor könnyen abba a hibába eshetünk, hogy megfélekedzünk embertársainkról. Ha pedig csak az embereket szolgáljuk, előbb-utóbb fölvetődik a kérdés: érdemes-e önzetlenül az embereket szolgálni? Megérdemlik-e az emberek, hogy őreztük éljünk? Vajon nem jobb-e, ha csak magunknak élünk? Itt látjuk, hogy milyen nagy jelentősége van a második isteni személy megtestesülésének. Isten Fia nem csupán azért lett emberré, hogy bűneinktől megváltson minket és megnyissa számunkra az örök élet kapuját, hanem azért is, hogy tanítson bennünket arra, hogy miképpen kell élnünk. Jézus Krisztus élete nem volt más, mint isten dicsőítése. Szent János evangéliumát át- meg átjárja az a szemlélet, hogy Ő azért jött, hogy a mennyei Atya megdicsőüljön általa a világban. Azt mondotta, hogy „ételem és italom az Atya akaratának teljesítése.” Ugyanakkor meg a szinoptikus evangéliumokban azt olvassuk, hogy önmagáról megfélekedve szolgált az embereket, különösen a tévelygőket, betegeket és rászorulókat, de mindig úgy, hogy egyben hitet is kívánt tőlük.

A halál értelme

Martin Heidegger, századunk neves német filozófusa azt tanítja, hogy a halál az emberi lét legnagyobb „tette”, mert a halálban összegeződik az emberi élet, továbbá a halálban „tér magához” az emberi egzisztencia. A materialista világnézetű emberek nem sokat foglalkoznak a halállal. Egyszerűen tudomásul veszik, hogy az anyagi test „más” anyaggá változik, és mint másféle anyagi összetettség létezik, örökké. Lám, még a materialisták sem tudják kihagyni szótárukból az „örökké” kifejezést. Márpedig az anyag örökké nem létezhet, hiszen mérhető, számlálható, érzékelhető, az ilyen létezők pedig időben és nem örökkévalóságban vannak. Nem szabad tehát öröklétet tulajdonítani olyan létezőknek, amik lényegükben fogva mennyiségileg, sokaságban léteznek. Ami részekből áll, az összetett, ami pedig összetett, az az idő múlásával összetevő részeire bomlik. Az emberi test anyagi részekből áll. Halálnak nevezzük azt a történést, amikor az anyagi testünk visszafordíthatatlanul alkotó részeire bomlik. Ezzel nem is lenne baj, hiszen így értelmezve a halál „természetes”. De mi az oka annak, hogy a halállal való szembesülés megrendít bennünket? Miért menekülünk a halál gondolatától? Miért nem „illik” bizonyos körökben a halálról beszélni? Miért akarjuk azt a látszatot kelteni, hogy nem múlt el fölöttünk az idő? Miért törekszünk egészséges életmódra, egészséges táplálkozásra? Miért eszménye a mai embernek, hogy élete végén „fiatalon” „makkegészségesen” költözhessen az

urnába? A válasz nagyon egyszerű. Mert az ember nem csupán anyagi testből, hanem szellemi lélekből is áll. A szellemi lélek pedig nem tud meghalni, mert létmódja nem az összetettség és sokaság (amint ezt az anyag esetében láttuk), hanem az egység és az azonosság. Az önmagához tért, egyedi szellemi lelket nevezzük személynek. Minden ember egy külön személy. Nincs, nem volt és nem is lesz két egyforma személy. Isten végtelenül gazdag személyességének töredékes visszatükröződése ez az emberben. Minden vallás és filozófiai rendszer foglalkozik az öröklét problémájával. Még akkor is, ha tagadja az örökkévalóságot és úgy tesz, mintha a halál nem lenni drámai esemény az ember számára. Mi az öröklétre és pedig a személyes örök életre vagyunk meghívva. Ezért nem tudunk belenyugodni a magunk és szeretteink elmúlásába.

A halál utáni élet

A Hiszekegy-ben imádkozzuk és megvalljuk: „Hiszek a testnek föltámadásában és az örök életben”. Az örök életbe vetett hit sarkalatos tétele a keresztény hitrendszernek. Az ember a saját eszével maga is felismerheti, hogy vannak eszmék, tények, alkotások, amelyek túlélnek az embert. Ám az megint csak elégséges magyarázatot igényel, hogy mi az oka annak, hogy a halál utáni életben nem hívó ember is valami maradandót szeretne létrehozni földi élete során. Erről tanúskodnak a könyvek, amelyek túlélnek a szerzőt, a gyönyörű műalkotások, technikai csodák, az ősi piramisok és katedrálisok. Sok ember azért épít családi házat, hogy valami fennmaradjon a halála után és rá emlékeztessen. Nagy embereknek haláluk után szobrot állítanak. Emléktáblát helyeznek el szülőházukra. Mindez bizonyítja, hogy az ember az öröklétre vágyik és hisz abban, hogy szelleme túléli a múlandó, esendő emberi testet. Még a materialista kommunisták is azzal vigasztalták magukat, hogy emléküik tovább él a munkásosztály tudatában. De mit ér az ember azzal, hogy fennmarad az emléke, ha nem hisz abban, hogy van személyes örök élet? Az örök anyag, amiben szertefoszlik a halál után az anyagi test, nem tud emlékezni, nem tudja megismerni a róla való emlékezést. Ez ugyanis szellemi tevékenység. Tehát igazuk volt a régi görög filozófusoknak, akik hittek a szellemi lélek örök életében. A kereszténység azonban ennél sokkal többet mond. Az isteni kinyilatkoztatásból hittel tudjuk, hogy nem csak a lélek él örökké, hanem a test is föltámad. Krisztus „előttünk” ment, Ő legyőzte a halált. Ő a holtak „zsengéje”. Ő az „elsőszülött a holtak közül”, aki megígérte a benne hívőknek, hogy ha ugyanaz a lelkiület lesz bennük, mint ami őbenne volt, akkor dicsőségében is részesülnek. Szent Pál ezt így fogalmazta meg: „Ha vele együtt szenvedtünk, vele együtt fel is támadunk”. Ha sorsközösséget vállaltunk Krisztussal itt, a földi életben, akkor új értelmet nyer életünk. A rossz problémája megoldódik. Az ártatlan szenvedésének kérdésére is választ kapunk, mert mindent az örökkévalóság szemszögéből értékelünk. Vigasztal az a tudat, hogy Isten megfizet kinek-kinek tettei szerint. „Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözl, aki nem hisz, elkárhozik. Továbbá, „akik jót cselekedtek, föltámadnak és üdvözülnek, akik gonoszat tettek, föltámadnak és elkárhoznak” – mondja az Úr.

Fejlődés, haladás, hit

A modern idők jelszava a haladás. A posztmodern korszakban, amiben élünk, sokan kétkedve teszik fel a kérdést: van-e az embernek, az emberiségnek jövője? Van-e értelme a fejlődésnek és haladásnak: A hit világosságánál, a kinyilatkoztatás fényében az egyháznak erre a kérdésre is van válasza.

Mi az a fejlődés?

A fejlődés fogalma a kibontakozás fogalmával rokon. Az „evolúció” szó ugyanis arra utal, hogy valami valamiből kibomlik, kigördül. Ehhez viszont feltételezni kell valami kiindulópontot és valami határ-, illetve célpontot, ami felé tart a folyamat. A fejlődés gondolata a felvilágosodás korában jelenik meg európai kultúránkban és a múlt század végén, illetve századunk folyamán lesz általánosan elfogadott világ-magyarázó elvvé. Korábban az emberek statikus merevségben szemlélték a világot. Nézetük szerint mindennek megvolt a maga helye. Úgy gondolták, hogy az élet akkor szép, ha minden változatlan. Az egyház is hajlamos volt arra, hogy a korszak szellemének hódoljon. Amerika fölfedezése, később az egész földkerekség megismerése azonban egyértelművé tette az európai ember számára a változás jelentőségét, sőt hasznát. Gondoljunk csak a gyarmatosítás „előnyeire”. A geocentrikus világkép átalakulása heliocentrikus világképpé szintén alapvető változást jelentett a kozmológiai világkép értelmezésében. Ezzel függ össze az újkori természettudományos gondolkodás megjelenése. A természettudomány eredményeit jól fel lehetett használni a technikában. A technika pedig a régi világból új világot hozott létre. Az ember úgy gondolta, hogy a technika segítségével a régi (adott) világból új (megcsinált) világot képes létrehozni. Vagyis képes arra, hogy az Isten által teremtett első természetből maga által teremtett második természetet alakítson ki, és azt a saját hasznára fordítsa. A technikai fölfedezések a változást állították a középpontba. A folytonos változások által újabb és újabb eredményekhez juthatunk – gondolták. A fejlődés gondolata még népszerűbb lett a darwinizmus elterjedésével. A tudósok úgy vélték, hogy ezen elmélet ismeretében megtalálták a kulcsot a biológiai világ, az élőlények életében észlelhető minőségi változások értelmezéséhez.

Merre haladunk?

A fejlődéselmélet igézetének hatása a természettudományban nem hagyta érintetlenül a társadalomtudományokat sem. A társadalomtudományokban és a történelemtudományban a fejlődés szó helyett inkább a haladás kifejezést kezdték használni. A múlt század során – a természettudományok eredményeinek bővületében – sokaknál a természettudományos szemlélet a társadalomtudományok művelésében is előkelő helyet kapott. Egyesek számára úgy tűnt, hogy maga a társadalom is valamiféle élő organizmus, amiben a fejlődés szükségszerű törvényei ugyanolyan determináltsággal hatnak, mint a biológiában. Itt azonban nagyobb hangsúlyt kapott a fejlődés irányának emlegetése. A fejlődés iránya a haladás. A haladás pedig mindig a jobb, a tökéletesebb megvalósítása felé mutat. Aki pedig kétkedve nézte a haladás egyértelmű optimizmusát, az egyenesen haladás ellenességgel lett vádolva. A fejlődés és haladás optimizmusától átfűtött világszemlélet osztatlan bizalommal tekintett a jövő felé, ami méhében hordozza a mind tökéletesebbet, magát a boldogságot. Sokan úgy vélték (és vélik), hogy ha a kezünkben tartjuk a fejlődés törvényének és a haladásnak kulcsát, akkor ezzel megnyílt számunkra az a „szép új világ” (vö. A. Huxley azonos című könyve), ami az emberiség számára a földi mennyország. A fejlődés és haladás megszállottai ezért gyanakodva tekintettek az egyházra, hiszen az egyház nem evilági, hanem túlvilági mennyországról beszél.

Az egyház tanítását konzervatívnak, elmaradottnak, magatartását pedig reakciónak nyilvánították, mert kételkedve tekintett a materialisták azon „idealista” emberszemléletére, aminek alaptétele az a felfogás, mely tagadja az áteredő bűn létét és úgy véli, hogy a körülmények megváltoztatásával mintegy magától (vagy forradalmi úton, ami nem más, mint a felgyorsított, radikális fejlődés, vö. „re-evolúció”) kifejlődik a tökéletes ember (emberiség), akinek nincsen már szüksége isteni megváltásra. Így a fejlődésbe és haladásba vetett osztatlan hit valláspótlékká vált, de ma már mind többen látják, hogy ez a naiv lelkesedés és hit megalapozatlan. Maga a fejlődélmélet is – épp a természettudományos bizonyíthatóság szempontjából vizsgálva – megkérdőjelezhető, az emberiség pedig egyáltalán nem a jobb és tökéletesebb állapot felé halad.

A hit válasza

A hívő ember nem utasítja el sem a fejlődés, sem a haladás gondolatát, hanem természetfölötti távlatba helyezi azt. A fejlődés nem más, mint egy minőségi léttöbblet megjelenése az utóbbi mozzanatban a megelőző mozzanathoz viszonyítva. Ám az evilági értelemben vett fejlődés esetében van egy logikai nehézség. Miképpen lehet megmagyarázni az előző (kevésbé tökéletesből) az utóbbit (a minőségileg tökéletesebbet)? Okozhat-e egy tökéletlen egy tökéletesebbet, holott – tudjuk -, hogy senki sem adhatja azt, amije nincs. Az Engels által hirdetett úgynevezett fejlődési törvények (az ellentétek dialektikus egysége és harca, a mennyiségi változások átcsapása minőségi változásokba, a tagadás tagadásának törvénye) csak leírják a fejlődés jelenségét, de nem magyarázzák meg. Ugyanis a léttöbblet kérdésére nem adnak választ. Ha azonban feltételezzük, hogy a fejlődés olyan térben és időben lezajló folyamat, aminek abszolút kezdete és abszolút végpontja van (és erre a világhírű jezsuita tudós, Teilhard de Chardin mutatott rá), ami nem lehet anyagi természetű, hanem szellemi valóság, vagyis a személyes élő Isten, aki a világ teremője és egyben végső célja is, akkor azt is el kell fogadnunk, hogy Isten, mint elsődleges és abszolút teremő ok, másodlagos okok közvetítésével, amik a természeti törvények (vö. Aquinói Szent Tamás tanítása) érvényesíti az első ok erejét a fejlődésben. Így már okságilag megmagyarázható, hogy az alacsonyabb rendű megelőző mozzanatban erő szerint és képességileg már jelen van a minőségileg magasabb rendű (mint az elsődleges ok közvetített létfenntartó szerepe), ami megfelelő alkalmak, feltételek és körülmények hatására ténylegesül a következő mozzanatban mint léttöbblet nyújtó ok. Ám a feltételt, alkalmat és körülményt nem szabad összetéveszteni az okkal, ami a létezés rendjében mindig léttökéletesség közvetítést jelent. A fejlődélmélet tehát keresztény szempontból elfogadható, ha feltételezzük azt, hogy Isten a létezés abszolút kezdete és célja, ő az alfa és az ómega. Hasonló megvilágításban a haladás elmélete is elfogadható a keresztény ember számára.

Az ünnepek ünnepe

Karácsony az ünnepek ünnepe. Azért, mert Jézus születése napján mindenhol a világon béke van, vagy legalábbis szeretnénk, hogy békesség legyen. A harcoló felek rövid fegyverszünetet tartanak, az emberek szeretik vagy szeretnék szeretni egymást. Karácsonykor az emberek ajándékot osztanak és a család felé fordulnak.

A béke ünnepe

„Dicsőség a magasságban Istennek és békesség a Földön a jóakaratú embernek.” E szavakkal adja hírül az angyal Betlehemben a pásztoroknak Jézus születését. A messiás születésével békesség költözött ebbe a világba. Eljött az Isten országa, az ő uralma. Minden békesség lehetőségi feltétele a lélek békéje. A lélek békéje igazán akkor jön létre, amikor megbékéltünk Istennel. Szépen írja e békéről Ady Endre: Uram... „békíts ki magaddal és magammal, hiszen te vagy a béke” (Imádság háború után). A megváltó azért jött el közénk, hogy az emberi nem megbékéljen Istenével, akit az áteredő bűn következtében megbántott. Azóta van békétlenség ember és környezet, ember és ember közt. Azóta nem tud az ember önmagával sem megbékélni. A megváltás új helyzetet hozott létre. A béke adva van. A békességet teremtő golgotai áldozat megtörtént és Krisztus feltámadásában az engesztelő áldozat Istentől elfogadtatott. Aki a hit által elfogadja a teremtés új rendjét, az már beköltözött a békesség birodalmába. Minden külső béke és az arra való törekvés feltétele a belső béke. A békét nem kívülről kell építeni, hanem belülről. A békemozgalmak a béke külső feltételeinek megteremtésére buzdítanak. De mit ér a kész ház, ha nem lakják be, ha nem lehet igazán otthon? A béke nem az ellentétek megszüntetése, hanem felülmúlása. A béke nem a temetők nyugalma. A béke olyan törekvés eredménye, melynek során nem azt keressük, ami elválaszt bennünket, hanem azt, ami összeköt. A békesség munkálásában valakinek mindig „vesztetni” kell. Veszíteni pedig csak az tud, aki alázatos. Az alázatosság gyakorlása pedig hitet feltételez. A hit ebben az esetben az a meggyőződés, hogy „amikor gyenge vagyok, akkor vagyok erős” – amint Pál apostol írja. A béke „erő az erőtlenségben”. Ezt a békét sugározza magából a betlehemi kisdud.

A szeretet ünnepe

Miért vágyódik szeretetre mindenki karácsony ünnepén? Azért, mert az első karácsony ünnepén Isten szeretete visszavonhatatlanul történelmünkbe lépett. Isten – érdemtelenül – előbb szeretett minket, mint mi Őt. „Nem hívnál, ha már előbb nem szólítottalak volna téged”, írja az ókori nagy nyugati egyházatyja, Szent Ágoston. Jézus pedig azt mondja Nikodémusnak, hogy „úgy szeretted Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte. Aki benne hisz, meg nem hal, hanem örökké élni fog”, – olvassuk Szent János evangéliumában. A szeretet jele az ajándékozás. Karácsonykor azért ajándékozzuk meg szeretteinket, mert érezzük, hogy mi is megajándékozottak vagyunk. Az ajándék nem bér. A bér az jár az elvégzett munkáért. A bért jogosan lehet követelni. Az ajándékot kapja az ember. Ezért az ajándék mindig meglepetés. És minél nagyobb meglepetés az ajándék, annál jobban meghat bennünket. Azért hatódunk meg, mert érezzük, hogy az ajándék túlesorduló mértékű adomány. Nem jár nekünk. Az igazi, meglepetésszerű ajándék jel. Azt jelzi és azt juttatja az eszünkbe, hogy Isten irántunk való szeretete, ami Jézus születésében és áldozatában visszavonhatatlanul életünk része lett, nem jár nekünk. Ugyan melyikünk mérhetné a maga tökéletességét Isten szentségéhez? Ám érdemtelenységünk ellenére az emberszerető Isten eljött közénk, sorsközösséget vállalt velünk, személyválogatás nélkül. Ha a hit által felismerjük ezt, akkor azt is belátjuk, hogy

behozhatatlan adósságba keveredtünk Istennel. Ám ezt az adósságot törleszteni is lehet. Mégpedig olyan formában, ahogy azt Jézus meghagyta nekünk: „Amit egynek tettetek a legkisebbek közül, azt nekem tettétek.” E jézusi programmal való azonosulás adja meg az emberi szeretet dinamikáját. A szeretetből sohasem elég, a szeretetnek mindig van még egy kis „jövője”, behozni valója. A szeretet csak az örök életben lesz „behozott”, tökéletes. A szeretet az örök élet tartalma, gyakorlása pedig az örök élet létmódja. A krisztusi szeretet földi tetteiben elővételezzük már az örök életet. Amikor szeretetet adunk és szeretetet elfogadunk, akkor már itt van köztünk a mennyország.

A család ünnepe

Régi mondás, és ha bár szélsőségesen fogalmaz, mégis feltár valamit az igazságból: A jó asszony mennyországgá, a rossz asszony pokollá teszi az életet. Valóban, a család jó vagy rossz „sorsa” az asszonyon múlik. Ha az asszony a szeretet légkörét teremti a családban, akkor ott békesség lesz. Ha kötekedve, folyvást a maga igazát akarja érvényesíteni, akkor a családban békétlenség lesz. Karácsony ünnepén a szentcsalád példájára tekintünk. Mind Szűz Mária, mind Jézus nevelőatyja, Szent József a kis Jézusra tekint. Őt szolgálják és nem a maguk önös érdekeit. Otthont teremtenek az Isten Fiának itt a földön, pedig nem kaptak „helyet a szálláson”. A gyermeknek nem drága külsőség és sok játék kell, hanem a család melege, szeretete és békéje. Ezt a légkört pedig csak olyan szülők tudják megadni neki, akik békességben vannak Istennel, emberrel, önmagukkal és ezért tudnak szeretni. De hogyan is lehet a karácsony a család ünnepe, ha felbomlóban vannak a családok. Hogyan ünnepelhet az a gyermek, akinek nagyon kicsi a családja, hiszen szülei sajnálják a pénzt egy kistestvérkére, vagy éppenséggel „túl nagy” lett a család. A gyermek szinte számon sem tudja tartani sok-sok negyed- és féltestvérét, különböző szintű és rangú apukáját, nagymamáját, nagynénijét, mert szülei – állításuk szerint – az ő érdekében, úgymond a családi béke kedvéért az ő igazi családját engedték szétesni. A szentcsalád „képe” nem megható karácsonyi illusztráció. A szentcsalád modell, etalon. Ha Isten akarata az volt, hogy a második isteni személy családban legyen emberré, akkor a család szent dolog. A család sorsán áll vagy bukik egy nemzet sorsa. Önző, házasság előtti és házasságon kívüli együttélések helyett önzetlen, felbonthatatlan házasságra épülő családokban kell felnőnie az új magyar nemzedéknek. Komoly szakértők véleménye szerint, ha néhány éven belül nem számoljuk fel az egy vagy kétgyermekes családmodellt a három és négy gyerekesre, akkor az ezredfordulón a magyarság fokozatos kihalása visszafordíthatatlan fordulatot vesz. Hazánk, mint közismert, súlyos erkölcsi válságban van, mert az emberek elfordultak Istentől. Ezért a legalapvetőbb erkölcsi törvényeket sem tartják meg. Boldog Adolf Kolping mondása ma is érvényes: „Ha a társadalom beteg és a család egészséges, akkor a társadalomnak még van esélye a gyógyulásra. Ám ha már a család is beteg, akkor a társadalom sem gyógyulhat meg.” Karácsony ünnepe figyelmeztessen bennünket, hogy az apostolok szavait idézzem: „itt az alkalmas idő, itt az üdvösség napja”. Isten békéjét és szeretetét vigyük a világba, családjainkba, akkor kegyelemteljes karácsonyunk lesz.

A harmadik évezred elé

Ezen a címen jelent meg II. János Pál pápa apostoli irata („Tertio millenio adveniente”), ami a harmadik évezred közeledtével felhívja a figyelmét minden katolikus embernek arra, hogy lelkileg méltóképpen készüljön fel az ezredfordulóra, a szentévre, hogy Krisztus születésének kétezredik évfordulóját az újjászületés jegyében tegyék emlékezetessé. Különösen az évkezdés, január hónapja alkalmas arra, hogy a fölkészülés ajánlott szempontjaira odafigyeljünk.

1994. november 10-én jelent meg Rómában a Szentatya említett apostoli irata (magyar fordításban hozzáférhető a Szent István Társulat kiadásában). Az apostoli irat az 1994-97. közötti időszakot a felkészülés idejének nevezi, amikor a jubileumi szentév, 2000. év jelentőségét tudatosítjuk magunkban. A második szakasz az igazi felkészülés ideje, ami 1997-től 2000-ig tart. A három esztendő, vagyis 1997-’98-’99, a háromszemélyű egy Istennek legyen szentelve: az 1997-es év a Fiúnak, Jézus Krisztusnak, az 1998-as a Szentléleknek, míg az 1999-es esztendőben a mennyei Atyát állítjuk lelki felkészülésünk középpontjába és így az előkészületi idő szentháromságos, trinitárius jelleget kap.

Első év: Jézus Krisztus

Fontos, hogy a Kolping-mozgalom, mint katolikus egyesület, a maga sajátos kolpingi lelkisége szerint töltse meg tartalommal a lelki felkészülést, összejövetelein, rendezvényein. A pápai irat hangsúlyozza: „Jézus Krisztus az egyetlen megváltója a világnak, aki ugyanaz tegnap, ma és örökké” (vö. Zsid 13,8). E témához kapcsolható Boldog Adolph Kolping írásában néhány idézet: „Jézus Krisztus, az Isten Fia a legteljesebb és leghatékonyabb igazság, ami az embernek egyáltalán adatott”. Másutt pedig ezt írja:

„Krisztus, az Isten Fia, és ezért a legigazabb és egyedül érvényes megváltó és kiengesztelő Istennel, amint ezt a változatlan katolikus egyház tanítása hirdeti. A jézusi megváltás a kereszténység szilárd alapja és az is marad.” Fontos, hogy alapítónk megszívlelendő szavait ebben az évben átgondoljuk, hiszen oly sokat hirdetnek ma hamis megváltás ígéreteket.

A szentatya nagy hangsúlyt helyez arra is, hogy a Jézus Krisztusnak szentelt évben jobban ismerjük meg a Szentírást, a Bibliát. Miért fontos ez? Azért, mert egyedül csak a Szentírásból tudjuk meg, hogy ki volt igazán Jézus Krisztus. Nem valamiféle vándortanító, nem is reform írástudó, vagy valamely szociális mozgalom alapítója, nem pusztán egy a próféták közül, hanem Isten hatalmas Fia, aki – Szent Pál szavaival kifejezve – „bűneinkért halált szenvedett és megigazulásunkra föltámadt”. Ahhoz, hogy Isten ígéjének olvasása imádsággá formálódjék lelkünkben, szükséges, hogy hittel olvassuk a Szentírást, továbbá, hogy bibliakörök szervezzünk, s azon keresztül – tán érdeklődők és kívülről bevonásával is – közelebb hozzuk magunkhoz a Szentírás tanítását. A Biblia olvasása ne csupán vallási kíváncsiságunkat elégítse ki, hanem vegyük észre, hogy mind az Ó-, mind az Új-Szövetség közvetlenül vagy közvetve, Jézusról szól.

Második év: A Szentlélek

1998. a Szentlélek éve. Az előkészület második évét a Szentatya kívánsága szerint a harmadik isteni személynek kell szentelnünk, akit az Úr Jézus kiárasztott a világra, s aki megszentelő isteni erejével jelenvalóvá teszi Krisztust, a világ megváltóját a történelemben, de különösen az egyházban és az embereket Krisztus tanítványaivá formálja. Ezzel kapcsolatban írja az apostoli irat: „A Szentlélek korunkban az újraevangelizálás fő ereje.” E szavakkal a pápa arra utal, hogy a jubileumi év, 2000 a világ újraevangelizálásának ügyét szolgálja. János Pál

pápa apostoli szolgálatának mottója is lehetne ez a szó: újraevangelizálás. Visszatérő gondolat ez Péter utódjának megnyilatkozásaiban, amit különös hangsúllyal emleget az európai kontinens vonatkozásában. A Kolping-mozgalom is ki akarja venni részét az újraevangelizálás ügyének szolgálatából, mégpedig a következő szempontok szerint:

Először: Hangsúlyozni kell, hogy a hitből élünk és erről tanúságot is teszünk. „Isten a világ Ura és az is marad” – írja Adolph Kolping. Ehhez az Istenhez, aki Jézus Krisztusban kinyilatkoztatta magát, kell igazítani életünket, az egyház tanítása szerint. Ám ezt a világnézeti meggyőződésünket bátran kell hirdetnünk az embereknek. A Kolping-egyesület legyen a felkészülés ideje alatt Jézus-tanítvány iskola, ahol a tagok elmélyülnek és a Lélek erejével töltkeznek a tanúbizonyság tételre.

Másodszor: Az egyházat, mint a köztünk továbbélő Krisztust, kell szeretni. Aki hittel elfogadja a szentháromságos egy Istent, annak el kell ismerni és szeretnie kell az Egyházban továbbélő Krisztust, hiszen az egyházat maga Isten Fia alapította. Amikor a Szentatya boldoggá avatta Kolping atyánkat, a következőket hangsúlyozta: „Kolping Adolph szemléletében az egyház volt az a hely, ahol az ember Isten ígését hallgatja, ahol útmutatásokat kap az élet dolgaihoz, ahol lelkét a szentségekkel táplálja, melyek erőt adnak neki az életfeladat betöltéséhez”.

Harmadszor: Az alapvető emberi jogokat és értékeket szolgálni. Mivel a Krisztus-hívők Jézushoz és az ő egyházához tartoznak, nem nézhetik közömbösen az emberi értékek lejáratását és az emberi jogok megsértését. Ezért elkötelezetten kell az életet szolgálnunk a „halál kultuszával” szemben (vö. abortusz, eutanázia, házasság- és családdrombolás). Aki e kérdésekben kompromisszumokra hajlik, az Jézus tanításának árulója.

Negyedszer: A társadalmat a keresztény erkölcsi értékek és a katolikus társadalmi tanítás szerint alakítani. Adolph Kolping ezzel kapcsolatban ezt írja: „Feladatunk, hogy a keresztény hitet és erkölcsöt a tényleges társadalmi életben megjelenítsük és hatékonyra tegyük”. II. János Pál pápa pedig hasonlóképpen figyelmeztet: „A keresztényeknek nem szabad visszahúzódniuk. Jelen kell lenniük a munka, a hivatás és a közélet minden fórumán”. E pápai intelem megszívlelésében a Kolping-tagoknak példát kell mutatniuk.

Harmadik év: a mennyei Atya éve

Az 1999. évet a mennyei Atyának kell szentelnünk, akitől létünket kaptuk, és aki felé halad életünk – reményeink szerint – a mennyei dicsőségbe. Szépen ír erről Szent János apostol: „Az örök élet pedig az, hogy ismerjenek téged, egyedül igaz Istent és egyszülött Fiadat, Jézus Krisztust” (Jn 17,3). Úgy tekintsünk mennyei Atyánkra, mint a tékozló fiú édesatyjára, aki magához öleli a megtért bűnöst. Megszívlelendők ezzel kapcsolatban Kolping atyánk szavai: „Minél jobban ismered az Istent, annál szívesebben szolgálsz neki”. Mindnyájan hivatalosak vagyunk arra, hogy az ezredfordulóra való előkészület által a jubileumi szentév kegyelmeiben részesedjünk. Nem Istenen, hanem rajtunk múlik, hogy e kegyelmet elfogadjuk és éljünk vele. Ilyen értelemben kívánok minden magyar Kolping-családnak üdvöztető előkészületet az ezredfordulóra.

A nagyböjt értelme

A nagyböjt azért szent idő, mert előkészület a húsvétra. A negyvenes szám emlékeztet bennünket a választott nép negyven évi pusztai vándorlására és az Úr Jézus negyven napi böjtjére. A nagyböjti szent időben bűnbánatot tartunk és engesztelünk bűneinkért. Ezzel is kifejezzük, hogy sorsközösséget vállalunk a bűneinkért engesztelő és a Golgotán értünk meghaló Jézussal. De hogyan engeszteljünk? Az egyház ősi gyakorlata szerint imádsággal, böjttel, alamizsnával.

Az imádság

Az Úr Jézus mondta: „Folyvást imádkozzatok, és bele ne fáradjatok”. A keresztények imája nem olyan, mint a pogányoké, akik úgy gondolták, hogy sok beszédükkel mintegy „kifárasztják” az isteneket. A keresztény imája az ima légkörében való élés. Nem véletlenül mondja Szent Ágoston: „Az ima a lélek lélegzetvétele”. Amint a test sem tud megenni oxigén nélkül, úgy a lélek sem imádság nélkül. Még a nem hívő emberek is érzik ennek igényét, amikor a csendességet, kikapcsolódást keresik az élet rohanó áradatában. Az imádsághoz tehát elsősorban csend kell, mert ha beszélünk, akkor hallgat az Isten, ha pedig hallgatunk, akkor beszél az Isten. Sokan arra hivatkozva nem imádkoznak, hogy annyi az elfoglaltságuk. A körülményekre is hivatkozunk, ami minden, csak nem csendes. A csendet ne másoktól várjuk. Azt magunknak kell megteremtünk a lélek mélyén. Ez pedig mindig és mindenhol megvalósítható, csak egy kis jóakarat és elszánás kell hozzá. A lélek mélyén a csend légkörében megszólal a lelkiismeretünk. Ne fojtsuk el szavát, hanem csendben figyeljünk. A lelkiismeret nem csupán ítél felettünk, hanem eszünkbe juttatja jótulajdonságainkat is. Így a bűnbánatból fokozatosan hálaadás lesz. Lehet, hogy eszünkbe jutnak sérelmeink. Ne időzzünk sokáig a sokszor megoldhatatlannak tűnő problémáknál, hanem figyeljünk a Szentlélek sugallataira. Ő pedig eszünkbe juttatja Szent Pál apostol szavait: „Az Istent szeretőknek minden a javukra szolgál”. Így fokozatosan imádságunk önmarcangoló monológból felszabadító dialógussá alakul át. Mert az ima a lélek beszélgetése Istennel.

A böjt

Az ember testből és lélekből áll. Ha valamelyik a kettő közül túlsúlyba jut, akkor az a másik rovására van. Ezt a materialista világ is elismeri, amikor a test és lélek egyensúlyát hangsúlyozza. Sokan – egészségük érdekében – szigorú fogyókúrát tartanak. Minden vallás valamilyen formában értékeli a böjtöt. A böjt ugyanis felszabadítja szellemi lelki energiáinkat. Ha a böjt nem magasabb rendű célért van, akkor könnyen öncélúvá válik. Úgy tekintünk rá, mint sikeres teljesítményre, s így önmagunkra koncentrálunk. A böjt nem más, mint a megengedett élvezetekről való lemondás, ami többnyire az ételben és az italban való megtartóztatást jelenti. A keresztények böjtje több ennél. Az ételben és italban való megtartóztatás csak külső jele az imából fakadó lelkiületnek, hogy késszé teszem magam Isten akaratának felismerésére és teljesítésére, még akkor is, ha ezt a hit homályában még nem értem, vagy megtétele számomra nehézséget jelent. A böjt nem cél, hanem eszköz. Alkalmassá tesz a belső szabadság kialakítására és önzésem megfékezésére. Erő csak abból árad, aki erőt tud venni önmagán. A legnagyobb győzelem önmagunk legyőzése. A böjtölés ehhez kiváló segítséget nyújt. Napjaink fogyasztói szemlélete folyvást arra ösztönöz, hogy vegyünk és együnk meg mindent, ami a kezünk ügyébe jut. Ez azért is veszélyes életszemlélet, mert infantilizálja a társadalmat. A fegyelmezetlen gyermek ilyen élet-élvező, mindent-követelő. A fogyasztói beállítottság a szabadság illúziójával kecsegtet, ugyanakkor észrevétlenül a töke

urainak rabszolgájává tesz. A keresztény ember nem abban nagykorú, hogy mindent kritizál (ez a kamaszkor „nagykorúsága”), hanem abban az értelemben, hogy ura önmagának. Testünk, lelkünk megfegyverzése Isten erkölcsi törvényei és az evangélium tanácsai szerint, ez az igazi böjt, ami szabaddá tesz. Ilyen szabad ember volt Szent Pál apostol, aki joggal írhatta önmagáról: „Ha kell, tudok szűkölködni, ha kell, tudok bővelkedni, mert számomra az élet Krisztus, a halál pedig nyereség.”

Az alamizsna

„Szegények mindig lesznek veletek, de én nem leszek mindig veletek” – mondja a halálba induló Jézus tanítványainak, János evangéliumában. „Amit egynek is tettetek a legkisebbek közül, azt nekem tettétek” – hangoztatja az Üdvözítő. Az alamizsnálkodás elválaszthatatlan a Krisztus-követéstől. „Mit ér a te hited, ha nincsenek cselekedeteid? – kérdi joggal Jakab apostol levelében. Az élő hit abban nyilvánul meg, hogy segítünk a rászorulókon. Lehet ezt intézményesen és egyénileg is tenni. Ám fontos, hogy bármilyen formában jótékonykodunk, azt személyre szólóan tegyük. Kétségtelen, hogy az adakozás lemondással jár. Ezért fontos, hogy az ilyen jócselekedetnek ima és böjt fedezete legyen. Az alamizsnálkodásban ne önmagunkat keressük. Saját dicsőségünket, sikerélményünket. Aki mások dicséretét és háláját várja, az rosszul alamizsnálkodik. Aki használhatatlan kacatokat ad a rászorulóknak, az is helytelenül értelmezi a jótékonykodást. „Amint szeretnél, hogy veled tegyenek, te is cselekedj úgy felebarátoddal szemben” –, figyelmeztet az Úr Jézus. Aki csak fölöslegéből ad, az nem értette meg Üdvözítőnk szándékát. Ha túlcorduló mértékkel adakozunk, akkor meg fogjuk tapasztalni, hogy Istent nagylelkűségben nem lehet fölülmúlni. Imádság, böjt, alamizsna. Kiváló eszközök a nagyböjti időben az engesztelésre, lelkünk megtisztítására, hogy Krisztussal együtt mi is föltámadhassunk.

1997.

A húsvét, újjászületés

A húsvét és a tavasz ünnepe összefügg. Ez érthető, nem csupán abból, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus kereszthalála és föltámadása tavaszra esett, hanem az esemény jelentőségéből és üzenetéből is: a húsvét megváltásunk és lelki újjászületésünk ünnepe. A húsvéti eseményt és újjászületést jeleníti meg az egyház liturgiája a szent három nap, nagycsütörtök, nagypéntek és nagyszombat szertartásaiban.

Az utolsó vacsora emlékezete

Nagycsütörtök délelőtt a püspöki székesegyházakban ünnepélyes, úgynevezett krizma mise van. A megyéspüspök vezetésével nagyszámú papság részvételével a püspök ezen a szentmisén megszenteli a szent olajokat. Az olajszentelésnek ősi hagyományai vannak mind a nyugati mind a keleti egyházban. Az olaj ősi keleti jelkép, akárcsak a liturgiában megjelenő kenyér és bor. Az utóbbiak az étel és ital formájában jelzik, hogy a természetfölötti életünket is táplálni kell, míg az olaj ezen túlmenően az egészséget és a gyógyítást is jelenti, illetve jelképezi mind a természetes mind a természetfölötti rendben.

Amint a kenyér és a bor Krisztus testének és vérének külső, járulékos jele a szentmisében, úgy a szent olaj a Szentlélek gyógyító és természetfölötti életet közvetítő hatékony jelképe. Mind a keresztség, mind a bérálás szentségének kiszolgáltatásakor a pap szent olajjal keni meg a jelöltet, továbbá a papszenteléskor és a betegek szentségének kiszolgáltatásakor is a szent olajjal való megkenetésnek komoly jelentése van. Az olajszentelési misén a püspök külön áldja meg a keresztlendők olaját (ezt használják a papszenteléskor is), a betegek olaját és a krizmát. Az olaj csak növényi (oliva) olaj lehet, míg a krizma balzsammal kevert faolaj. A görögkatolikusoknál a krizma olyan olaj, amibe hét keleti illatos fűszert kevernek, ami a Szentlélek hét ajándékát jelképezi. A mise után a megszentelt olajokat szétosztják az esperesi kerületeken keresztül az egyes plébániákra és ott a sekrestyében tisztességes helyen tárolják a következő év nagycsütörtökéig. Nagycsütörtök este az ünnepélyes szentmisén a „Dicsőség” elnéklése után a „harangok Rómába mennek”, azaz a nagyszombati húsvéti mise ünnepélyes „Glóriá”-jáig csak fakereplők használata jelzi azt, amit egyébként csengővel vagy haranggal jeleznek. A nagycsütörtöki esti szentmise az oltáriszentség és az egyházi rend szentségének alapítására emlékeztet. Utána következik az oltárfosztás szertartása, amikor minden díszt leveszünk az oltárról, ezzel is jelezve és átérzve a mi Urunk, Jézus Krisztus elfogattatásának kiszolgáltatottságát. Szép szokás ilyenkor, hogy nagycsütörtökön este a hívek elmélkedő virrasztásra gyűlnek össze az eljövendő szentsír kápolnában vagy mellékoltárnál és az Oltáriszentség jelenlétében átérzik Krisztus Urunk getszemáni-kerti szenvedő virrasztását.

Úr Jézus halálának ünneplése

Nagypéntek minden keresztény számára jelentős ünnep. Református testvéreink e napot jobban ünneplik, mint a húsvétvasárnapot. Nagypénteken úgynevezett csonka mise van. A hangsúly az ige liturgiájára kerül. A csupasz oltárhoz – melyen csak a lila lepellel borított kereszt van – megérkezik a papság és a segédkezők és mély leborulással fejezik ki hódolatukat az értünk meghaló üdvözítő tiszteletére. Az evangélium az Úr Jézus szenvedéstörténetét idézi, amit vagy teljes terjedelmében felolvasnak, vagy a kórus énekléssel a passiót. Felajánlás helyett a pap az egyház egyetemes szándékaiért imádkozik ünnepélyes formában. Átváltoztatás és Úrfelmutatás helyett történik a szent kereszt ünnepélyes fölmagasztalása, amit a papság és a hívek kereszt előtti hódolata követ. Ezt követi a pap és a hívek áldozása és az Oltáriszentség ünnepélyes elhelyezése a szent sírban. A nagypénteki csonka misét megelőzi – rendszerint

délután három órakor az Úr Jézus halálának időpontjában – az ünnepélyes keresztyúti ájtatosság, amikor imádkozva, elmélkedve egyes állomásaiban is átéljük mindazt a szenvedést, amit Üdvözítőnk bűneinkért megváltásunk érdekében értünk elszenvedett.

Feltámadás és újjászületés

Nagyszombaton délelőtt szép szokás a szentsír látogatása. Lelket emelő élmény, amikor templomról templomra járva imádkozhatunk a fehér virágokkal díszített szentsíroknál, ahol a kitett Oltáriszentség alatt a halott Krisztus szobra van elhelyezve. Délután vagy este kezdődik a feltámadás ünnepét bevezető tűzszenelés. A tűz világít és melegít. A megszentelt tűzzel gyújtják meg a húsvéti gyertyát, ami Krisztust, a világ világosságát jelképezi. A vastag húsvéti gyertyába a pap öt tömjén-csomót helyez, ami Krisztus öt sebét jelzi, továbbá az idei év évszámával együtt ráírja az alfa és ómega görög betűket, ami azt fejezi ki, hogy Krisztus a kezdet és a vég. Ezután a diakónus (szerpap) ünnepélyesen beviszi a húsvéti gyertyát a templomba, ahol a hívek is meggyújtják kis gyertyáikat az elsötétített templomhajóban. Miután a diakónus elénekli a húsvéti gyertya himnuszát (Exultet), már a feltámadás örömének előízével kezdődik a szentmise, ahol az ó- és újszövetségi olvasmányok a megváltás előkészítésének üdvörténeti mozzanatait és azok újszövetségi értelmezését tárják elénk. Ezt megelőzően már elhangzik a Glória dicsőítő éneke, a templom fényárba öltözködik, és megszólalnak a harangok, újra szól az orgona is. Az evangélium már a feltámadás örömhíréről szól. A felajánlást bevezeti a vízszentelés. Majd a hívek megújítják keresztségi fogadalmukat és sok helyen az ősi szokásoknak megfelelően, vagy felnőtteket vagy gyermekeket keresztelnek meg az új keresztvízzel, ezzel is jelezve a keresztség húsvéti értelmét a keresztségben, ugyanis a vízben megmerítkezve meghaltunk a bűnnek, míg a vízből kiemelkedve megtisztultunk, újjászülettünk, természetfeletti életre keltünk, hiszen – Jézus ígérete szerint – ha meghaltunk a bűnnek, és vele együtt szenvedtünk, akkor vele együtt mi is föltámadunk. A nagyszombati szentmise tovább már a húsvéti öröm hangulatában ünnepélyes formában zajlik le és ezt követi a húsvéti körmenet, de ez nem minden országban szokás. Mi őrizzük ezt a szép hagyományt és ne engedjük elsorvadni, mert sok ember, aki tán nem is gyakorló katolikus, nagyra értékeli ezt az ünnepélyes tanúságtételt hitünk mellett. Húsvétvasárnap az egyházi év legnagyobb ünnepe, hiszen azt az üzenetet hordozza, hogy Krisztus Urunk nemcsak meghalt értünk a keresztfán, hanem föl is támadt halottaiból, és ez azt jelenti, hogy a mennyei Atya elfogadta bűneinkért hozott áldozatát és így megváltásunk beteljesedett.

Teremtő fejlődés

Tavasszal az élet újra kezdődik. Újjászületik minden, hogy termést hozzon. Honnan van az élet? Milyen erők viszik célba? Magától jött létre, vagy teremtették? Fejlődés eredménye-e, avagy kész adottság? Ilyen és ehhez hasonló kérdések újból és újból felvetődnek. Keresztény világnézetünk alapján mit válaszolhatunk ezekre a kérdésekre?

Élet

Az élet nagy titok. Mindenki tudja, hogy mi, mégsem tudjuk fogalmát kimerítően meghatározni. Minden embernek van közvetlen tapasztalása az életről, ugyanakkor zavarba jövünk, ha meg kell magyaráznunk az élet mivoltát. Még ma is érvényes a nagy ókori görög filozófus Aristotelész meghatározása az életről: az élet önmozgás. Valóban, a legtöbbször azt látjuk, hogy az élettelennel szemben, ami csak külső hatásra tud mozogni, az élőt épp az jellemzi, hogy mozgásának okát önmagában hordozza. Ám máris felvetődik a további kérdés, hogy honnan van az az energia az élőlényben, ami őt belülről mozgatni képes? Hogyan képes önmagát fönntartani, miképpen tud fajspecifikusan működést kifejteni? Mi magyarázza meg autonómiáját, s az ebből fakadó spontaneitást (ami már a szabad tevékenység kezdete), a környezet kialakításának képességét és önmaga reprodukálására való késztetését?

A materialisták az előbbi kérdésekre azt válaszolják, hogy az élet nem más, mint a fehérjetestek különleges létezési módja. Válaszuk lényege tehát az, hogy az élet anyagi természetű valóság. A naturalisták, akik mindent a természettel kívánnak megmagyarázni, azt mondják, hogy az élet nem más, mint a természet fejlődésének sajátos eredménye. Az ilyen és hasonló válaszok azonban adóssá maradnak a „különleges” és a „sajátos” fogalmainak kimerítő magyarázatával. Azt a hibát követik el, hogy egy „mindenki” által ismert valóság (élet) mivoltát egy megint csak „mindenki” által ismert másik valóság (anyag, természeti fejlődés) segítségével kívánják meghatározni. Pedig a helyzet ennél egyszerűbb. Az élet „minőség”, szemben az anyaggal, ami „mennyiség”. A mennyiség hordozza a minőséget. Az anyagi, testi, mennyiségi valóság hordozója a szellemi, anyagfeletti minőségi valóságnak. S mivel a közhiedelemmel ellentétben a minőség mindenestül sohasem vezethető vissza a mennyiségre, az élet eredete és oka sem lehet az anyag.

Teremtés

Honnan van tehát az élet? Tán magától alakult ki, vagy valaki létrehozta? Akik arra hivatkoznak, hogy az élet magától alakult ki, sokszor a természetre gondolnak. Ám a természet maga is tisztázatlan fogalom, mert eredeti jelentése csak „leír”, de nem magyaráz meg semmit. Ugyanis a természet szó a szüléssel, illetve születéssel kapcsolatos. Újból csak az élet valamely megnyilvánulásáról beszél, de nem az élet létrejöttéről. Elvontabban, a természet működési elvet jelent. További kérdés viszont, hogy minek a működési elvét fejezi ki és milyen értelemben kell itt az elv szót érteni, anyagi vagy szellemi értelemben? Ha anyagi értelemben vesszük, akkor az elv anyagi valóság, ez pedig ellentmondás. Az elv mindig szellemi összefüggésben magyaráz meg valamit. Tehát mind a materialisták, mind a naturalisták az élet keletkezéséről szólva anyagról vagy természetéről beszélnek, de e két szónak szellemi jelentést tulajdonítanak. Végző soron meg kell állapítanunk, hogy az élet eredete szellemi valóság, ami nem matematizálható és létrejöttét önmagából nem magyarázhatja meg. A Biblia világosan megmondja, hogy az élet eredete tiszta, abszolút végtelen és örök szellemi és személyes valóság, akit Istennek nevezünk. Ő nem csupán az élet teremtője, hanem egyben létben tartója és újjáteremtője. Az élet nem jöhetett létre önmagától, a véletlenek sajátos összjátéka révén.

Ahhoz, hogy az élet hordozására alkalmas fehérjemolekula jöhessen létre, „végtelenül” sok, az aminosavak vegyülési lehetőségének oly nagy számára lenne szükség, amely szám meghaladná a világegyetem Einstein által meghatározott tömeg-számát. Ez pedig abszurd szám, vagyis képtelenség. Más bolygóról sem juthatott hozzánk valamiféle élő sejt, mert akkor arra kellene magyarázatot adni, hogy ott miképp jött létre az élet.

Fejlődés

A fejlődés lét-többlet megjelenést jelent az okozatban az okhoz viszonyítva. Ám az okság elve kimondja, hogy minden ok csak azt adhatja, ami lényege. Miképp okozhat tehát élettelen élő? Ez az a kérdés, amire a materialista fejlődés-elmélet, ami a teremtetést tagadásba veszi, nem tud válaszolni. A fejlődés jelenségét azonban elfogadhatjuk keresztény szempontból úgy, mint teremtő fejlődést. Vagyis Isten megteremtette a világot és olyan szellemi (minőségi) létcsírákat helyezett el a természetben (melyeknek törvényhozója a teremtő és világfenntartó Isten), hogy ha a természet története során megjelennek olyan feltételek, körülmények és alkalmak, amelyek lehetővé teszik, hogy a látszólag alacsonyabb rendű okban (amiben erő szerint jelen van Isten elsődleges teremtői oksága, az élet teremtésére vonatkozóan is) aktualizálódjék az a minőségi többlet, ami a követő okozatban már mint élő valóság jelenhessen meg az élettelenhez viszonyítva.

A materialista fejlődéselmélet egyik hibája, hogy a teremtő Isten szerepét az anyagnak tulajdonítja, a másik hibája pedig az, hogy a feltétel, alkalom és körülmény fogalmát összetéveszti a létesítő ok fogalmával. Isten tehát mint elsődleges teremtői ok a másodlagos természeti okokon keresztül érvényesíti az élet fejlődésében is folyamatosan teremtő hatalmát. A múlt esztendőben ilyen értelemmel nyilatkozott a szent atya, II. János Pál pápa a fejlődéselmélet elfogadásának lehetőségéről. Ám azt is hangsúlyozta, hogy míg az emberi test kifejlődéséről lehet így gondolkodni, az ember személyes szellemi lelke nem valamiféle természeti folyamat szükségszerű, másolható (klónozható) mozzanata, hanem Isten személyes tette, mert a fogantatás pillanatában minden embernek Isten közvetlenül teremti meg hallhatatlan lelkét, ami az ő képmása. Ez adja az emberi személy különleges értékét és méltóságát.

Tisztelet az édesanyáknak

Anyák napját májusban ünnepeljük. Május hó egyben mennyei édesanyánk, a Boldogságos Szűzanya hónapja is. Korunk, ami minden hagyományos értéket megkérdőjelez, az anyai hivatásról is másképp vélekedik. Az anyaságot egyszerű biológiai funkcióvá szűkíti. Elválasztja a házasságtól, sőt a női hivatást is próbálja elszakítani az anyaságtól. Szükséges tehát, hogy keresztény hitünk tükrében újra átgondoljuk és a szeretet összefüggésében helyezzük ezeket az értékeket.

Isteni szeretet

Sokszor halljuk, hogy a kereszténység a szeretet vallása. Ez igaz, hiszen Isten maga a szeretet. „Szeretet az Isten, és aki szeretetben él, Istenben él, és Isten őbenne” – írja Szent János apostol első levelében. Isten szeretetből teremtette ezt a világot és Jézus Krisztus szeretetből váltotta meg. Urunk Jézus pedig elküldötte nekünk a Szentlelket, aki a szeretet lelke. Az utolsó vacsorán Üdvözítőnk új parancsot adott nekünk: „Ez az én parancsom, szeressétek egymást, mint ahogy én szeretlek titeket”. Tehát nem ajánlja vagy javasolja, hogy személyválogatás nélkül szeressük egymást, hanem kifejezetten megparancsolja, mégpedig isteni tekintélyével. Ám azt is megmondja, hogy miképpen gyakoroljuk a szeretetet. Nem elégedhetünk meg a negatív szeretettel: senkit sem bántunk, senkire rosszat nem mondunk. Jótettekkel és áldozattal kell szeretnünk. Az sem elégséges, hogy csak azokat szeretjük, akik minket is szeretnek. Ezt a pogányok is gyakorolják. Nekünk még azokat is szeretnünk kell, akik üldöznek vagy rágalmaznak minket. Szeretetünk nem szűkülhet a szimpátia vagy antipátia területére. Erre megint csak mindenki képes. Azt sem tehetjük meg, hogy pusztán egy szerepben vagy funkcióban szeretjük embertársainkat. Vége a szerepnek, beosztásnak, rangnak, pénznek, s vele együtt vége a szeretetnek is. Az sem elég, hogy csak addig szeretünk valakit, ameddig várhatunk tőle valamit. Ez kalmár szeretet és nem isteni szeretet. Furcsa lenne az is, ha csupán önmagunk eszményiesített lényegét a másakra kivetítve, a másokban önmagunkat szeretnénk. Nekünk önmagáért, személyre szólóan kell szeretnünk felebarátainkat. Így szeret bennünket az Isten és ezt a szeretetet kéri, parancsolja nekünk és ezt is fogja tőlünk számon kérni halálunk után.

Szülői szeretet

Ebben a világban ritkán tapasztaljuk meg a tiszta, isteni szeretetet. Még a legszebb szerelem mögött is meghúzódhatnak önző számítások. A szerelem lángolása sem tart örökké. Egyedül a szülői szeretetben csillan fel a tiszta szeretet, mert az nem más, mint az isteni szeretetből való részesedés. Aki már találkozott az igazi szülői szeretet önzetlenségével és melegével, annak lehet már némi sejtése arról, hogy mily csodálatos lehet az a szeretet, amivel Isten szeret minket és amilyen szeretettel vár az örök életben. A szülői szeretet személyre szóló. A szülő elsősorban nem szerepében, funkciójában, hasznosságában szereti gyermekét, hanem azért, mert van. Ezért igazán csak a szülők és testvérek tudják őszinte szívvel megünnepelni a gyermek születés- vagy névnapját, mert akkor és ott azt ünneplik, hogy a gyermek, a testvér van, létezik, úgy a maga egyedi megismételhetetlenségében. Az apai szeretet melegségét mérsékli az értelmi megfontolás. A szülő a gyermekét nem önmagának, hanem a társadalomnak, a nemzetnek, egyháznak neveli. Ezért az apai szeretetben ott van általában az igazságosság mozzanata is. Még ha néha fáj is az édesapának, de a gyermek jövője érdekében alkalmasint szigorú mércéket is kell felállítania. A gyermek ezt érzi és az apai szeretet objektivitása biztonságérzetet ad neki. Az apai szeretet védő-óvó szeretet. A modern pszichoanalízis freudi ága az apai szerepet

igyekszik kiiktatni a család és a társadalom életéből. Ez súlyos neurózisokhoz vezet. Ott, ahol elhalálozás, vagy válás miatt a gyermek nem tapasztalja meg az apai szeretet biztonságát, neurózis alakul ki. Lányoknál az úgynevezett apakomplexus, fiúknál pedig vagy túlzott gátlásosság, félénkség, vagy ennek az ellenkezője: arrogancia, nagyképűség, pimaszság, arról nem is beszélve, hogy az apát nélkülöző gyermek egész életében pótapákat keres magának, akár férj, akár hivatali főnök, vagy barát formájában. Az apát nem lehet kiiktatni. Isten teremtetési rendjét büntetlenül nem lehet felforgatni.

Anyai szeretet

Az édesanya szeretetében a személyes melegség kerül az előtérbe. Az édesanya is tud tárgyilagos lenni gyermekével szemben, de ezt csak nagy lemondások által képes gyakorolni. Az édesanya szeretete mindig kissé elfogult gyermekével szemben. Az édesanya csak látszólag haragszik gyermekére. Valójában mindig és minden körülmények között szereti gyermekét. Az édesanya számára nincs törvény, eszme, sérthetetlen személy, amikor gyermekéről van szó. Minden akadályon keresztül tör és ha kell, boldogan áldozza fel az életét gyermekeiért. Ezért az édesanya elvesztése a legnagyobb megpróbáltatás az ember életében, amit csak az isteni szeretet pótolhat. Sem házastárs, sem gyermek, sem jóbarát nem képes úgy tekinteni az emberre, mint a saját édesanyja. Ezért veszélyes dolog minden olyan törekvés, amely a házasság és család széttöltésére irányul, akár az állam és társadalom, úgymond magasabb rendű értékének szolgálatában, akár az egyéni szabadság-szabadosság áljelszavainak nevében. Ott, ahol széttölik a család, ahol szétesik a házasság, olyan szeretet károsodás éri a gyermekeket, amit soha senki semmivel nem tud pótolni. A pótcselekvések csak frusztrálják az embereket. Aki nem tapasztalta meg a hiteles szülői szeretetet, az nehezen lesz fogékony Isten szeretetének befogadására, akit nem szerettek igazi szeretettel, az maga sem tud majd önzetlen áldozatos szeretettel másokat szeretni. Az isteni szeretetet az apai és anyai szeretet együtt jelenítik meg földi életünkben.

1997.

Vegyétek a Szentlelket!

„Vegyétek a Szentlelket!” – e szavakkal adja át az Úr Jézus hatalmát a Lélekben az apostoloknak, hogy az ő nevében bocsássák meg a bűnöket. A Lélek kiárasztás az egyházra – amit pünkösdkor ünnepelünk – az üdvtörténet új korszakát nyitotta meg a történelemben. Ez a Szentlélek korszaka. Mi is ebben a korszakban élünk és a „Lélek erejében” kell tanúbizonyságot tennünk Jézus igazáról, szóval és tettel.

A Lélek lefoglal

Az újszövetségi szentírás úgy beszél a harmadik isteni személyről, mint tiszta személyes szellemi valóságról, akit megszentelő léleknek, vigasztalónak nevez. Ő az, aki az Atyától és a Fiútól származik, és egylényegű az Atyával és a Fiúval. Az utolsó vacsorán az Úr Jézus róla beszél, mint aki eljövendő, és aki majd az apostolok eszébe juttat mindent, amit a Mester tanított. Ő az, aki majd az apostolokat megerősíti a tanúságtételben. Szent Ágoston találóan mutat rá, hogy a Szentlélek az Atya és Fiú egymás felé áradó szeretetének örök megismérvényesülése. Ő az isteni élet elve, s ezért joggal nevezzük Szentléleknek, hiszen a lélek szó jelentése is életelvet jelent. Amikor Jézus Urunk elküldte a Szentlelket, akkor az ő isteni életében (a természetfölötti kegyelmi életben) részesített minket. Ez a részesedés egyben lefoglaltságot is jelent, ha valaki megkeresztelkedik. A keresztségben Jézus Krisztus érdemeire való tekintettel a megváltás erejéből, tagjai leszünk Krisztus titokzatos testének, ami az egyház. Ennek a testnek – amint ezt Szent Pál apostol szépen tanítja – feje Krisztus és a fő életéből részesednek a tagok. A megváltás tehát – ami a keresztségben aktualizálódik, személyre szólóan – nem csupán az áteredő bűntől és minden személyes bűntől tisztítja meg a bűnbánót és keresztény hitét megvallót, hanem a krisztusi életben részesíti is a Szentlélekben. Ezért aki megkeresztelkedik, az megkapja a megszentelő kegyelmet. A Lélek által történő lefoglaltság egyszeri, mert Isten hűséges és – az apostol kifejezését használva – a „Lélek foglaltóját” vési lelkünkbe. Ezért mind a keresztség, mind a bérmlás, mind az egyházi rend szentségét csak egyszer lehet érvényesen fölvenni és nem lehet megismételni. Ezek ugyanis „jegyzőkönyv szentségek”, mivel a Szentlélek pecsétjével lefoglalnak a keresztény hivatásra.

A Lélek megerősít

A szellemi valóságok létét hatásukból tapasztaljuk meg. Amilyen a működés hatása, olyan a működtető természete. Ha a működés hatása csak szellemileg tapasztalható meg, akkor a működtető is szellemi természetű. Ha a hatás olyan beállítottságot és erkölcsi magatartást jelenít meg, mint ami Jézusra emlékeztet, akkor a ható ok maga a Szentlélek Úristen. Egyébként ez a szellemi hatások megkülönböztetése tudományának is az alapelve. Napjainkban erre különösen is szükség van, mert a pluralista világban számos – akárhányszor vallási mezben jelentkező – szellemi hatás ér bennünket, ahol a látszat-jó és a féligazság sokakat megtéveszt. Csak az a szellemi (vallási) hatás származik a Szentlélektől, amelynek működési „gyümölcsei” Jézusra emlékeztetnek és az egyház tanításával összeegyeztethetők. Más hatások és az ebből fakadó tettek sok értékes részigazságot tarthatnak föl és tiszteletre méltó tulajdonságokat jeleníthetnek meg, mégsem származnak a Szentlélektől. Mivel Isten Szentlelke nem automatikusan fejt ki hatását a lélekben, hanem az isteni élet erejével szabadakaratilag együtt is kell működni, ezért lehetséges, hogy valakit megkereszteltek, de az isteni élet nem tudja kifejteni benne termékenyítő hatását. Szükség van tehát a Lélek megerősítő erejére. Különösen nagykorúságunk kezdetén, amikor keresztény értelemben is nagykorúvá kell válnunk. Erre kapjuk meg az erőt a bérmlás szentségében, ami a keresztségi kegyelmek megerősítését fejezi

ki. A bérálás szentségét, szükség esetén, bármely pap kiszolgáltathatja, mégis ünnepélyes kiszolgáltatója a püspök. Ez azért van így, mert a püspök az apostolok közvetlen utódja. S mivel az apostolok küldetése a helyi egyházmegyén túl a világegyházra is kiterjed, ezért jelenléte e szentség kiszolgáltatásában a bérálkozó egyetemes (görög szóval „katolikus”) tanúbizonyosság-tevő küldetését is kifejezi. Bizonyos értelemben a papszentelésben és püspökszentelésben is ez az egyetemes mozzanat kerül az előtérbe. Akár a bérálásban, itt is a Szentlélek kiárasztása a püspök szolgálata által, sajátos megerősítést jelent.

A Lélek újjáteremt

Amint testi életünket is regenerálni kell, úgy a lelki életünk is folytonos megújulásra szorul. Lelki életünk újjáteremtője a Szentlélek. Újjáteremtése abban nyilvánul meg, hogy közreműködő együttműködésünkkel Krisztus vonásainak elhalványult kontúrait újrarajzolja képünkön. Ez leginkább a bűnbánat szentségében történik, ami azért „fárasztó keresztség”, mert nem könnyű az alázatot gyakorolni, bűneinket megvallani és jóvátenni. Ám ne feledjük, hogy a méltó bánatra adott feloldozásban a pap a Szentlélek újjáteremtő erejét közvetíti számunkra. Ennek az erőnek a hatékonysága abban nyilvánul meg, hogy természetes jótulajdonságainkat felfokozza és a természetfeletti érdemszerzés forrásává teszi. Így aki jó, az még jobb lesz a Lélek erejében. Az eucharisztia, a szentáldozás is a Szentlélek újjáteremtő kegyelme által teszi örök életre tápláló kenyérré Krisztus testét és véré. Ezért mondja az Üdvözítő a kafarnaumi beszédében: „Ha nem eszitek az Emberfia testét, és nem isszátok az ő véré, nem lesz élet tibennetek” (Jn 6,53-54).

Ha engedjük magunkat a Szentlélek által újjáteremteni, akkor megváltozik a világhoz – szűkebb és tágabb környezetünkhöz – a viszonyunk. Óáltala és általunk szebbé és jobbá válik a földkerekség. Ebben hinnünk kell, mert nem a mennyiség, hanem a minőség számít. Vegyük tehát a Szentlelket, hogy lefoglalhasson, megerősíthessen és újjáteremthessen mindnyájunkat.

1997.

Úton

Földi életünk során folyvást úton vagyunk. Az úton-levés azonban nem öncél. A II. Vatikáni Zsinat az egyházzal szülő dogmatikus konstitúciójában úgy fogalmaz, hogy az egyház Isten földön vándorló népe, ami az örök haza, a végső cél felé halad. A cél milyensége minősíti az utat. Ha van értelmes cél, akkor az útnak is van értelme. Ha adva van a természetfeletti cél, akkor az utat is természetfeletti módon kell végigjárni.

Zarándokút

Nem véletlen, hogy az egyházi élet gyakorlatát mindig is jellemezték a zarándoklatok. A zarándoklat olyan út, melynek célja valamilyen szent hely, ahová eljutunk, ahol lelkileg töltekezünk. Zarándoklatot lehet egyedül is végezni, de általában közösen végzik. A közös zarándoklat ugyanis közösséget teremt. S mivel a cél szent hely, ezért e szent közös cél a közösséget is szent közösséggé formálja. A zarándoklat célja, a „szent hely” azért szent, mert ott valami különös és rendkívüli történt az Isten és ember kapcsolatában, ami a természetfelettit jeleníti meg a természetes rendben, az istenit hozza az emberi életbe, az örökkévalót csillantja fel az időben. A legkitűntetettebb szent hely a Szentföld, vagyis a mai Izrael, ahol az Isten Fia emberré lett. Bűneinkért halált szenvedett, megigazulásunkra halottaiból feltámadott, ahol mennybe ment, s ahol elküldte a Szentleket, továbbá ahol az Ószövetség nagyjai tapasztalták meg az élő Isten jelenlétét. Különösen Jeruzsálem és a Genezáreti tó vidéke áll közel a keresztény zarándokok szívéhez, mert ott szinte kézzelfoghatóan szólal meg a múlt, aminek a jelen és a jövő számára is van üzenete. De szent hely az imádsággal és imameghallgatásokkal megszentelt többi zarándokhely is. Ezek közül is előkelő helyet foglalnak el azok a helységek, ahol Isten Anyja, a Boldogságos Szűz Mária megjelent és imára, engesztelésre, s megtérésre buzdított, mint Lourdes-ban, vagy Fatimában. A lengyelországi Mária-kegyhely, Częstochowa, állandóan fogadja a zarándokokat, akik között sok a fiatal. Hiszen nekik sokszor egyhetes gyalogutat kell megtenniük, míg el nem jutnak a Fekete-hegyi Szűzanyához. A magyar Mária-kegyhelyek közül különösen Máriapócs, Csíksomlyó, Máriaradna, Győr, Máriabesnyő, Máriagyűd, Máriaremete vonzza nyáron a zarándokok tömegeit.

Pihenés

Nem véletlen, hogy a tízparancsolat előírja az Úr napjának megszentelésével kapcsolatban a pihenés kötelezettségét. A pihenésre testünknek és lelkünknek egyaránt szüksége van. Számos ember úgy kíván kibújni a pihenés kötelezettsége alól, hogy sok dologra hivatkozik. Pedig a „sok dolog” csak kibúvó. A „sok dolgot” sokkal gyorsabban meg tudnánk csinálni a munkanapokon, ha a pihenést megszentelnénk, Isten és a lelkünk ügyeivel törődnénk. Ez a lélek karbantartás kiegyensúlyozottságot eredményez. A kiegyensúlyozott lélek gyorsabban és eredményesebben végzi feladatát. Amint a zarándoklat sem folytonos menetelés, nem is távgyalogló verseny, hanem pihenéssel, illetve a lélek és test felfrissítésével változatos, úgy földi életünk vándor-útja – amit a zarándokút kicsiben jelenít meg – is akkor lesz eredményes, ha a pihenést és kikapcsolódást megszenteljük. Vannak, akik, mivel pihenésüknek nem tudnak szellemi tartalmat adni, a tevékenységbe menekülnek, sőt még a magyar közmondásra is hivatkoznak, hogy „heverő szívben az ördög fészket ver”. Akinek a pihenés csak heverés, arra érvényes ez a közmondás. Ám az is igaz, hogy a magát agyonhajszoló ember szívében is fészket verhet az ördög. Ugyanis az agyonhajszolt idegek elveszítik ellenálló képességüket és így a lélek a kísértéseknek is sokkal könnyebben enged. A német nyelv szellemesen fogalmaz: léteznek „wichtige Menschen” és vannak „richtige Menschen”, azaz léteznek „fontos”

emberek, és vannak „igaz” emberek. A kettő ugyan elvben nem zárja ki egymást, de az úgynevezett fontos emberek valójában sem Istennek, sem az embereknek, legfeljebb önmaguknak fontosak, mert csak a saját sikereikben akarnak tetszelegni.

Megújulás

Földi zárándok utunkon a pihenés idejét nem semmittevéssel, hanem más-tevéssel kell gazdagítanunk. A pihenés nem passzív henyélés, hanem aktív töltekezés. Ez a töltekezés lehet a test regenerálását elősegítő sport, kirándulás, táborozás és a lélek töltekezését szolgáló lelki nap, csendes nap, lelkigyakorlat. A lelkigyakorlat sűrített töltekezés Isten kegyelmével. A lelkigyakorlat kegyelmi idő, oázis az élet sivatagában való vándorlás útján. Amint az ifjúsági tábor sem csupán „jó program”, úgy a lelkigyakorlat célja sem lehet pusztán egy kis kikapcsolódás, más emberekkel való találkozás, vagy jó előadások meghallgatása. Ez mind csak külső és járulékos kellékek, de nem ez az értékes tartalom. A lényeg az, hogy mások segítségével, az ő jó példájuk és tapasztalataik alapján felbuzdulva alkalmasabbá tegyük lelkünket a kegyelem befogadására. Ennek feltétele a józan önvizsgálat, az eszményekkel való szembesülés, Isten személyünkre szabott akaratának felismerése és a végrehajtásra vonatkozó komoly szándék, illetve program kidolgozása. Ebben segíthet a lelkigyakorlat-vezető, az Isten igéje, valamely jó lelki olvasmány, a csoportos vagy egyéni megbeszélés vagy a gyónás, esetleg életgyónás. Ha Istennek tetsző lesz pihenésünk, Istennek tetsző lesz életünk is. Ha természetfeletti javakkal töltekezünk, tartalmasabb és sikeresebb lesz természetes életünk. Ha az igaz úton haladunk földi zárándoklatunk során, bizvást remélhetjük, hogy az igaz célt is elérjük. Szépen fogalmaz a nagy ókori nyugati egyházatya, Szent Ágoston püspök: „Melius est per viam rectam claudicare, quam praeter viam fortiter ambulare”, vagyis jobb dolog a helyes úton sántikálva előrehaladni, mint a helyes útról letérve bátran sétálgatni.

1997.

Új tanév, új felelősség

Az új tanév mindig új felelősséget ró a szülőkre, tanárookra, nevelőkre és mindazokra, akiknek közük van az ifjúsághoz. Tanévkezdéskor fel kell szítaniuk magukban ezt a felelősségtudatot, hogy a reájuk bízottakban is megszülessék vagy fokozódjék a felelős életre való beállítottság. Fokozott felelősség nyugszik a Kolping-családokon, hiszen egyesületünk egyik fő célja, hogy segítse a keresztény családok és ifjúság életét.

Gyermek

Magától értetődőnek tűnik, hogy ahol házasság van, ott gyermek is van. Jóléti és fogyasztói társadalmunkban azonban ez ma már nem természetes. Nyugati „mintákat” követve már nálunk is elterjedőben van a gyermek nélküli „család” önző ideálja, sőt mind kevesebben kötnek házasságot (még pusztán polgári házasságot is). Sokan egyszerűen „csak” együtt élnek több-kevesebb ideig „barátjukkal”, „barátnőjükkel”, míg meg nem unják egymást, s azután „békésen” elválnak útjaik. Az elmúlt évben demográfiai kimutatások szerint Budapesten a művi abortuszok száma messze meghaladta az élve születések számát. Ez a jelenség mind történelmileg, mind világviszonylatban példa nélküli. Szociológusok becslése szerint, ha ez így megy tovább, kétezer-húszra, harmincra hazánk lakossága öt-hat millióra csökken és az aktív felnőtt dolgozó réteg oly csekély lesz, hogy képtelenné válik az előregedett társadalom eltartására. Történelmi tapasztalat alapján mondhatjuk, hogy hazánk lakossága nem annyira elvek alapján vállal gyermeket, hanem anyagi motiváció szerint. Ezért a felelős politikusoknak kellene szorgalmazniuk a családvédelmet a többgyermekes családok szociális kedvezményekhez juttatását, az úgynevezett szociális háló kiépítését. Ám a keresztény embert nem csak az anyagiak motiválják. A Biblia tanítása alapján tudjuk, hogy Isten teremője parancsa a szaporodás: „Szaporodjatok és sokasodjatok” – mondja az Úr az első emberpárnak, s ez minden idők emberére vonatkozik.

A keresztény házasság fő célja is a gyermekáldás vállalása. Isten parancsának teljesítése pedig egybeesik jól felfogott nemzeti érdekünkkel: a magyarság fennmaradásával.

Nevelés

A nevelés szó valószínűleg a „növelés” fogalmával rokon. Az élőlények nem kész állapotban jönnek a világra, hanem gondoskodással fel kell őket nevelteni. A nevelés tehát a gyermekben lévő testi-lelki adottságok kibontakoztatásában áll a gondoskodás által. Sok szülő úgy gondolja, és ez a sokáig tartó materialista nevelés eredménye, hogy kötelességének eleget tesz, ha gyermekének testi egészségéről gondoskodik, illetve olyan pályára állítja gyermekét, ami éppen divatos, azaz, amivel nagyon sok pénzt lehet szerezni. Ez a felfogás azért vall materialista életszemléletre, mert nem veszi figyelembe az Úr Jézus mondását: „Nem csak kenyéren él az ember”. A szülőnek nem magántulajdona a gyermek. Nem magának neveli, hanem Istennek és a hazának. De hogyan neveljen az a szülő, aki maga is nevelésre szorul? Ezért kap mind nagyobb jelentőséget napjainkban az úgynevezett felnőttképzés. Ez nem csupán új szakmák és új információk elsajátítását jelenti, hanem a szülőket fel kell készíteni (nem csupán biológiai értelemben) a szülői hivatásra. Vannak, akik úgy próbálnak kibújni a szülő felelősség alól, hogy folyvást a gyermek úgymond szabad döntésére hivatkoznak: majd a gyermek eldönti, hogy mit akar tanulni, majd a gyermek eldönti, akar-e hittanra és templomba járni, majd a fiatal eldönti, hogy milyen erkölcs szerint kíván élni. Persze érdekes, hogy ugyanezek a szülők sokszor rákényszerítik saját elképzeléseiket pályaválasztáskor a gyermekükre és egészségügyi kérdésekben egyáltalán nem tekintik gyermeküket szabadon

döntő felnőttek. Vannak továbbá olyan szülők is, akik úgymond a család érdekében kifejtendő önmegvalósításukra hivatkozva hárítják el maguktól az Isten által rájuk ruházott nevelési felelősséget. Inkább fizetnek, nehogy nevelniök kelljen, vagy mindenestül az iskolára, esetleg az egyházra hárítják a nevelés feladatát. Az ilyen szülők – akik csak vakációk idején „foglalkoznak” gyermekeikkel – többnyire maguk sem rendelkeznek valamiféle nevelési elképzeléssel, s ezért valójában félnek gyermekeiktől. Félnek eszményeket, szellemi értékrendet bemutatni a gyermeknek, hiszen az könnyen számon kérheti a szülőtől az elmélet gyakorlatát. Pedig a nevelés első és igazán hiteles képviselője a szülő a gyermek számára. Mivel a gyermek utánpótlás, ezért mintát, etalont, jó példát kell mutatni neki, amit először követ, majd értelmi alátámasztást, magyarázatot igényel.

Iskola

Míg a nevelés igazi otthona a családi fészek, addig az iskola feladata elsődlegesen a megfelelő ismeretek közvetítése. Ám mivel az iskolákban többnyire gyermekek vannak, akiket nevelni is kell, az iskola nevelői funkciója semmiképpen sem elhanyagolandó. Az iskolában maga az ismeretszerzés is áttételesen nevel, akár a tanítás, akár a tanulás, illetve a tanult anyag formájában. Ugyanakkor az iskolában a gyermek nagyobb közösségben él és dolgozik. Osztálytársai is nevelő hatással vannak rá. Ám ezt a nevelést megfelelőképpen kell irányítani. A közvetett nevelést nem szabad összetéveszteni a közvetlen neveléssel. Akik a világnézetileg semleges iskola eszményét vallják, úgy gondolják, hogy a gyermek eleve már jó és szabad döntésre képes felnőttnek születik és értékítéleteit nem szabad befolyásolni. Ez a felfogás azért téves, mert nem veszi figyelembe azt a tényt, hogy a gyermekre elsősorban nem a kapott információ hat, hanem a felnőttek példája, ami akarva-akaratlan metakommunikációs formában, közvetve, sokszor a tudatalattin keresztül formálja, neveli a gyermek egyéniségét. Az oktató-nevelő felnőtt itt sem bújhat ki a nevelés felelőssége alól. Az iskolás gyermeknek, sőt a fiatalnak is szilárd és eszményi értékrendet kell bemutatni. Példákat kell eléje tárni, amit követhet. Magasra kell állítani a „mérceket”, hiszen az élet amúgyis koptatja az embert. Ha az értékek skáláját alacsonyan húzzuk meg, akkor az életben még alacsonyabbra süllyedünk. Számos híres ember, költő gondolt vissza nosztalgiával iskolai éveire, ha kiváló nevelői, tanárai voltak. Nem annyira az ismeretek maradtak meg emlékezetében, hanem tanítója, tanára jó szava, kiállása, jó példája, amiből az élet forratagában erőt meríthetett. Nem véletlen tehát, hogy hazánkban egyházunk is nagy hangsúlyt helyez a katolikus iskolák létrejöttére, gondjára. A katolikus iskolában a hittan nem különóra, hanem a tanrend szerves része. Az oktatásban pedig mindig a keresztény európai kultúra hagyományainak összefüggésében tárják fel a tananyagot. Olyan légkört kívánnak biztosítani, ahol a szülők, a tanárok és a nevelők egy közösséget alkotnak a diákokkal. A nevelők pedig úgy nevelnek, hogy tanításukkal és jó példájukkal kedvet és szempontokat adnak az önneveléshez. Hiszen a nevelés célja az önnevelés.

Az önnevelés fontossága

Idős plébános vett részt lelkigyakorlaton. A lelkigyakorlat utáni időkben egy paptársa megkérdezte tőle, hogy jól sikerülte-e a lelkigyakorlat. Az öreg plébános így válaszolt: „Nagyon jól, legalább két hét telt el utána, míg visszazökkentem a régi kerékvágásba.” E megmosolyogtató válasz azonban mély igazságot hordoz magában. Az önnevelés nehéz feladat, sohasem vagyunk készen vele, és a „visszazökkenés” veszélye folyvást fenyeget.

Gondolatban

Az önnevelést gondolatban kell elkezdni. A gondolat ebben az összefüggésben nemcsak értelmi megfontolást, hanem akarati elhatározást is jelent. A gondolkodás feltárja számunkra azt a képet, amit eszményeink segítségével kialakítottunk magunkról. Ez az eszmény reális és megvalósítható terv kell, hogy legyen. Az önneveléssel szorosan összefügg tehát a helyes önismeret. Nem futhatunk olyan álmok után, amelyek megvalósíthatatlanok. Az önismeret akkor jó, ha alázatra épül. Az alázat pedig igazság. Legalább önmagunknak ne hazudjunk. Az igazságnak megfelelően értékeljük egyéniségünket. Adjunk hálát Istennek örökölt jó tulajdonságainkért és az eredményekért, amit eddig elértünk. Ugyanakkor ne szépítsük dolgainkat. Számba kell vennünk bűneinket, hibáinkat is. Ezeknek az ismerete segít a jobbulás szándékában. Fiatal korban, amikor élettervet készítünk, akarva, akaratlan bizonyos minták „épülnek” belénk és ezek szerint kívánjuk formálni életünket. Ám sokszor a minta elszakad a valóságtól, s akkor csalódunk. Elmegy a kedvünk az önneveléstől. Az nem baj, ha jó hatások érnek bennünket. Minden nevelés ezt a célt szolgálja. De mit sem ér a nevelés, ha nem képes elérni azt, hogy felismerjem az önnevelés szükségességét és bele is fogjak. Az önneveléshez nemcsak jó belátás, hanem akaraterő is kell. Önzésre hajló emberi természetünk mindig a kényelmesebb megoldást részesíti előnyben. Márpedig az önnevelés nem kényelmes. A keresztény ember nincs egyedül az önnevelés fárasztó gyakorlatában. Hite által tudja, hogy a megváltás gyógyír a bűntől megsebzett emberi természetre. Csak tegyük a magunk dolgát a saját erőnkkel és Isten kegyelme kipótolja hiányosságainkat, hogy krisztusi emberré formálódhassunk.

Szóban

Nem elég eszményképeket kialakítani magunkban. Az sem elég, hogy szándékainkban jó elhatározásokat teszünk. Az ember akkor válik jellemessé, erkölcsileg értékkéssé, ha a gondolati elhatározás és a szó megegyezésbe jutnak egymással. „A szív bőségéből szól a száj” – mondja az Úr Jézus az evangéliumban. Jakab apostol levelében pedig azt hangsúlyozza, hogy aki a nyelvét képes megfegyvelmezni, az már valóban nagykorú kereszténynek mondható. Az önnevelés első és bárhol gyakorolható látványos gyümölcse a nyelv megfékezése. Ez nem örökös hallgatást jelent, hanem igaz beszédet, jóindulatú szót és a fölösleges bírálgatás elkerülését. Az a sok kritika, ami elhagyja ajkunkat, valószínűleg azért jellemzi életünket, mert önmagunk nevelését halogatjuk és inkább mások nevelgetésével foglaljuk el magunkat. Az az ember, aki imádságos lelkületű, benső párbeszédet képes folytatni Urával, annak nem kell „külső” társalgással elterelnie a figyelmet belső ürességéről és magányáról. Akkor szól, amikor kell, azt mondja, amit szükséges, és úgy mondja, ahogyan ezt a helyzet megkívánja. Akkor viszont szól, és nem hallgat, mondván: „Ne szólj szám, nem fáj fejem.” Julius Caesarról jegyezték fel, hogy amikor indulatba jött, mindig tízig számolt magában és csak ezután szólalt meg. Már az is nagy haladás lenne nálunk, ha mi csak ötig számolnánk, mielőtt fölösleges szavakat kimondanánk.

Tettben

Hiába vannak szép szavaink, ha nincsenek jó tetteink. Nem szándékaink, hanem szavaink és tetteink alapján fog bennünket Isten halálunk után megítélni. „Amit egynek is tettetek legkisebb testvéreim közül, azt nekem tettétek” – mondja az Úr. Nem azért kell emberségesnek, segítőkésznek, irgalmasnak és megbocsátónak lenni, mert a humanista ember úgymond „ilyen”, hanem azért, mert minden emberben fel kell ismernünk Krisztus vonásait, akinek itt és most épp reánk van szüksége, az embertársan keresztül. Nem kétséges, hogy erkölcsileg értékes, jó tettet nem könnyű végrehajtani. Elméletileg mindnyájan jó emberek szeretnénk lenni, néha még szavakban is hangsúlyozzuk ezt, de amikor tetre kerül a sor, akkor mindig megtaláljuk a kibúvót: tegye a másik, neki több ideje van, neki nincs családja, most még nem teszem, mert gyengélkedem, majd, ha több időm lesz, majd, ha nyugdíjba vonulok... Meddig kívánom még halogatni életem megjobbítását? Tán az utolsó ítéletig? Akkor már késő lesz! Majd meglátom! A jó tettet addig nehéz megvalósítani, míg bele nem kezdünk. Ilyen halogató esetekben igaz a magyar közmondás: „A tett halála az okoskodás.” Amint belekezdek, már kedvem van a következő lépéshez, ugyanis látom, hogy valami már sikerült. Az önnevelés során nem szabad nagy ívű elhatározásokat tenni, mint például: „Ezután már jó leszek”. Az ilyen elhatározásokat nem fogja tett követni. A nagy feladatot kis részfeladatokra kell felosztani és ezután lépésről lépésre végrehajtani. Amikor a szentgyónás során jó elhatározásokat teszünk, akkor is célszerű előbb egy kis jó elhatározást tenni, és ellenőrizni, hogy napról napra végrehajtottuk-e? Mindenki maga tudja, hol van az érzékeny pontja: van, aki gondolatait, fantáziálását nem tudja fékezni, hát akkor gondoljon olyan tisztességes, szép dolgokra, amelyek elvonják figyelmét a bűnös gondolatokról. Aki nyelvét nem tudja fékezni, határozza el, hogy meghatározott esetben nem övé lesz az utolsó szó, hanem hallgat. Aki kényelmes, lusta, határozza el, hogy minden nap csak egy kis dolgot intéz el és nem halogatja, de aztán végre is hajtsa! A sok apró jótett erénnyé kovácsolódik az ember szívében, megszokássá válik. Ha pedig vannak jó erkölcsi szokásaink, akkor már sokkal könnyebb megmaradni a jó úton, mint hogyha csak egyszer-e egyszer teszünk valami jót. A folyamatos önnevelés pedig megnehezíti számunkra azt, hogy „visszazökkenjünk” a régi kerékvágásba.

Örök sorsunk

Novemberben a halottakra emlékezünk. Szeretteinkre, akik már elhunytak, hősökre, akiknek példája ma is hat, ismeretlen, elfelejtett holtakra, hogy valaki róluk is megemlékezzék.

Vajon elég-e az emlékezés? Akár egyéni, akár a kollektív megemlékezés egyszer elenyészik. Ezek után indokolt-e ilyen kijelentést tenni: „Emléke szívünkben örökre él”? A keresztény ember nem csupán vágyódik az örök életre, hanem a hit bizonyosságával tudja: a halál után örök élet vár ránk.

Örök élet

Földi életünk tudatos vagy tudattalan folytonos gondja, hogy a halál, az elmúlás kérlelhetetlenül elér bennünket. Mivé lesz az a sok fáradozás, amivel múlandó földi életünket ápoltuk, gondoztuk? Mi az, ami túlél bennünket? S ha túlél, mi hasznunk lesz abból? S ha szellemi vagy anyagi értékeket hagytunk magunk után, amiből az utánunk következő nemzedék gyarapodik, vajon örülhetünk-e mások örömének a halálunk után? Ha nem hiszünk a halál utáni személyes örök életben, akkor még életünk értelme is megkérdőjelezhető. Van-e akkor jelentősége annak, hogy testünk ösztönös fenntartásán túl bármi értelmeset is cselekedjünk, ha előbb-utóbb úgyis minden elmúlik? Nem csodálkozhatunk tehát azon, hogy szinte minden vallás és filozófiai rendszer valamilyen formában foglalkozik az öröklét problémájával, még ha tagadásba is veszi annak létét, vagy olyasmiről állítja azt, hogy örökké létezik, ami lényegénél fogva széteső és múlandó (mint például az anyag), vagy éppenséggel az a lényege, hogy nincs (azaz semmi, vö. nihilizmus). A lélek halhatatlanságának gondolata még a lélekvándorlást vallók tanításában is föllelhető. Ám a személyes szellemi lélek egyszerűségének, teremtettségének és halál utáni örök életének gondolata a kereszténységben jelenik meg a legvilágosabban. A keresztény hitrendszer szerint életünk súlypontja a halál utáni örök életben van, ami nem jár ki emberi természetünknek, hanem Krisztus megváltói érdemeire való tekintettel kaptuk meg. Ez az élet létezik, s nem csupán vágy vagy vallási mítosz formájában, hanem követelményként, ha az ember maradandóságra és tökéletességre való egyetemes vágyát elégségesen meg akarjuk indokolni.

Másvilág

Az örök életet másvilágnak vagy túlvilágnak szokták mondani. Nem hagy bennünket nyugodni az a gondolat, hogy a halál után hová jutottak szeretteink és mi lesz a mi sorsunk, ha meghalunk? Az ember természetes vágya, hogy az erkölcsi rend egyszer maradéktalanul érvényesüljön. Még Immanuel Kant, a híres német filozófus, akit nehéz lenne vallási túlbuzgósággal vádolni, is azt mondja, hogy feltételeznünk kell, pusztán az eszünkkel is, Isten létét, aki az erkölcsi rendet a „helyére teszi” halálunk után, továbbá a lélek halhatatlanságát, mivel – amint tanítja – itt a földön a jó és az erény legtöbbször nem kapja meg jutalmát, a rossz, a bűn pedig a maga büntetését. Keresztény hitünk fényében mi tudjuk, hogy a halál után Isten megítéli az embert, és amint az Úr Jézus János evangéliumában mondja, „a jók feltámadnak és üdvözülnek, a gonoszok pedig feltámadnak és elkárhoznak”. Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy az egyház csak azokról állítja teljes bizonyossággal (oldó és kötő hatalmából adódóan), hogy üdvözültek, akik már boldoggá vagy szentté vannak avatva, továbbá azt is tudjuk, hogy mely cselekedetekkel lehet elkárhozni, ha lelkünk nem nyert a bűnbánat szentségében feloldozást, de az egyház senkiről sem állítja teljes bizonyossággal, hogy a pokolban van. Egyházunk liturgikus gyakorlatában ez úgy nyilvánul meg, hogy a boldogokhoz és szentekhez imádkozunk mennyei közbenjárásukat kérve, a lehetséges kárhozottakért pedig azért nem imádkozunk,

mivel a pokolból nem lehet kijutni, és a kárhozottak, mivel gyűlölik Istent és az ő egyházát, nem is igénylik, hogy értük imádkozzanak. Ám a szentmiséken nemcsak élőkért, hanem holtakért is imádkozunk, amikor szándékainkat Krisztus keresztdozatának érdemeihez kapcsoljuk.

A Szentírás tanítása szerint feltételezhetjük, hogy van tisztítótűz, és amikor az elhunytakért imádkozunk, akkor az ő mielőbbi üdvösségükért esedezünk. Ámbár a tisztítótűz vagy tisztítóhely nem fizikai értelemben vett tűz, avagy hely (hiszen a halál után a lélek nem anyagi, hanem szellemi létmódhoz kötve él), mégis komoly fájdalmat jelent a léleknek az a felismerés, hogy Istennek milyen elvárásai voltak vele szemben és ő mennyit mulasztott vagy vétett Isten örök szeretete ellen, amikor csak botladozva járt a Krisztus követés útján. Mégis, a tisztítóhely olyan „kórházhoz” hasonlítható, amelyből csak gyógyultan lehet kikerülni, s ez a gyógyult állapot a mennyország.

A végső cél

Végső célunk a mennyország, ami ott van, ahol a feltámadt és megdicsőült Krisztus van, ő pedig „ott” van, ahol a mennyei Atya (hiszen ő mondta: „én és az Atya egy vagyunk”) és a Szentlélek létezik. A mennyország létmódja nem anyagi létmód, vagyis nem összetett, mennyiségi, térben és időben létező, hanem szellemi létmód, ami egység szerint és mindent betöltően van, mégis lényegileg különbözik a teremtett anyagi világtól. Az anyagi világból csak a tökéletességet hordozza, szellemi létmód szerint. Ezért írja az I. Korinthusi levélben Szent Pál apostol oly találóan, hogy a föltámadáskor „anyagi testet vetnek el és szellemi test támad föl, romlandó testet vetnek el és romolhatatlan támad föl.”

Életünk végső célja tehát az üdvözültek örök boldogsága. Mi a boldogság? Boetius ókori keresztény filozófus szerint „határtalan élet, amiben egész szerint, egyszerre és tökéletesen birtokoljuk a legfőbb jót”, aki Isten. Minden evilági boldogságra törekvésünk során valami jóra vágyunk. Büntől és önzéstől eltorzult tudatunk és akaratunk azonban sokszor lehorgonyoz az eszközöknél, a rész-céloknál és csak tehetetlen vágyódással néz az emberi méltóságunknak (istenképiségünknek) megfelelő végső cél, Isten boldogító színélátása, az örök üdvösség, a mennyország felé, anélkül, hogy nagy akarásokkal, a kegyelemmel együttműködve valamit tenne is a cél érdekében. Pedig az első Timótheus levélben azt olvassuk, hogy „Isten akarata az, hogy minden ember üdvözüljön és az igazság ismeretére eljusson”.

Ám Szent Ágoston azt is írja, hogy „aki megteremtett téged a te közreműködésed nélkül, nem fog üdvözíteni téged a te együttműködésed nélkül”. Isten boldogító színélátása nem unalmas foglalatosság. Az üdvözültek nem tudnak betelni Isten megismerésével, aki minden lét, harmónia, igazság, jószág és szépség foglalata. Benne ismerhetjük meg a világ és a történelem titkait, minden embertársunkat. Ez a színélátás több, mint a földi megismerés. Nem csupán birtokoljuk benne megismerésünk „tárgyát” (az Istent), hanem közben a szeretet formájában mi is birtokoltak vagyunk. Ezért a mennyországba csak az juthat, aki engedi magát Isten által szeretni. Ehhez pedig hit és alázat kell. S ezen erényeket már itt, a földön be kell gyakorolni. Isten boldogító színélátása tehát nem más, mint tökéletesen szeretni és tökéletesen szeretettnek lenni. Ez örök sorsunk foglalata.

Újra karácsony van

Az ember reményből él. Ez időbeliségéből és történetiségéből fakad. Életünknek is a remény ad értelmet. Mit ér azonban a remény cél nélkül? Vannak rövidtávú céljaink. Ez nem elég. Emberhez méltó csak az időn és történelmen túlmutató, végső cél lehet. Ez pedig az örök üdvösség. Ezt a célt hozta el nekünk a názáreti Jézus, a Krisztus. Ezért ő a mi reménységünk.

Jézus mindenkié

Az ezredfordulón ünnepli a kereszténység Krisztus születésének kétezredik évfordulóját. II. János Pál pápa ezért rendelte el, hogy az ezredfordulót megelőző három évet a Szentháromságos egy Isten imádásának szenteljük. Az 1997. év volt a Jézus-év. Kicsoda Jézus Krisztus? Hányszor merült és merül föl újra ez a kérdés a történelemben! Hányan vélték és vélik, hogy e kérdésre végérvényesen kielégítő választ tudnak (tudtak) adni! Pedig a názáreti Jézust senki sem sajátíthatja ki magának, mert ő mindenkié. Ugyanakkor viszont meghatározhatatlan, nem lehet tudományos módszerrel definiálni, mivel személye, természete egyszeri és megismételhetetlen. Maga a Krisztus-esemény történelmileg meghatározható. Születése, élete, halála történelmi esemény. Ám egyszeriségében és sajátos jellegében túlmutat a történelmen. Történelemfeletti és természetfeletti. Ha mégis meg akarjuk tudni, hogy ki ő, akkor hittel és bizalommal el kell fogadnunk bemutatkozását. „Én vagyok a jó pásztor”, „én vagyok a juhok számára az ajtó”, „én vagyok az örök élet kenyere”, „én vagyok az út, az igazság és az élet”, „én és az Atya egyek vagyunk”. Az „én vagyok” kifejezésben visszacseng a Mózesnek kinyilatkoztatott Isten-név: Jahve. Vagyis Jézus Krisztus Isten hatalmas Fia. Ő az „emberfia”, aki Dániel próféta jóvendülésében a végidők ura, akinek Isten minden hatalmát átadja. Vagyis értelemszerűen az Isten Fia, Emberfia lényegében ugyanazt jelenti. Jézus Krisztusban Isten eljött hozzánk, egyszeri és megismételhetetlen módon. „Az ige testté lett és miköztünk lakozott” – írja János apostol evangéliumának prológusában. Valóságos Isten és valóságos ember ő, aki isteni személyét csodálatos módon isteni és emberi természetének működésében mutatja meg.

Megváltás

Amikor Pilátus megkérdezte Jézustól: „Tehát király vagy te?” – Jézus így válaszol: „Igen, az vagyok.” „Az én országom nem e világból való”, majd így folytatja: „Én azért jöttem a világba, hogy tanúságot tegyek az igazságról. Aki igazságból való, hallgat az én szavamra”. A „király” szó megfelelője a prófétai irodalomban a „messiás” szó, ami „fölkent”-et jelent. Vagyis Jézus a Messiás, aminek a görög, illetve latin megfelelője: „Krisztus” (magyar kiejtéssel). Ám ezt az apostolok sem látták elég világosan. Amikor Jézus megkérdezte tőlük, hogy „kinek tartják az emberek az Emberfiát?”, azt válaszolták, hogy valamelyik prófétának vagy tán Keresztelő Jánosnak. „És ti kinek tartotok engem?” – olvassuk tovább Máté evangéliumában. S bizony az apostolok hallgatnak. Tán ők is a közvélemény hatása alatt vannak? Ám Péter válaszol: „Te vagy a Messiás és az élő Isten Fia”. S most különösen figyelemre méltó, amit Jézus válaszol. Igazat ad Péternek, de hozzáfűzi, hogy ezt neki nem „a test és vér nyilatkoztatta ki, hanem a mennyei Atya”. S ezután adja át Péternek a főhatalmat. A történelem tanúsítja, hogy a maga teljességében, pusztán emberi okoskodással nem tudjuk Jézus titkát megfejtetni. Azt, hogy ő a Messiás, az élő Isten Fia, a megváltó, szabadító, üdvözítő király, „akinek átadatott minden hatalom a mennyben és a földön”, olyan misztérium, amit a mennyei Atya nyilatkoztat ki, az apostoli egyház és a péteri szolgálat közvetítésével. Az egyház Jézusról való tanúskodásának kötelezettsége és annak igazságtartalma ebben van megalapozva.

Ám az egyház Pál apostol szavaival arról is tanúságot tesz, hogy „nem lehet más névben üdvösségünk, mint Jézus Krisztuséban”, mivel ő „isteni mivoltát nem tartotta olyan dolognak, amihez föltétlenül ragaszkodjék, hanem szolgai alakot fölvéve, engedelmes lett a haláláig, mégpedig a kereszthalálig. Ezért Isten olyan fölséges nevet adott neki, ami előtt minden térdnek meg kell hajolnia a mennyben, a földön és az alvilágban, és minden nyelvnek meg kell vallania az Atyaisten dicsőségére, hogy Jézus Krisztus az Úr” – olvassuk Szent Pál apostolnak a Filippiekhez írt levelében. A megváltást önmagunk és az emberiség számára tehát nem múlandó földi javakban, sikerekben és hatalomban kell keresni, hanem megtérésében, bűnbánatban, és a Jézus Krisztusba vetett hitben.

Újjászületés

Jézus nem csupán egyszer született meg a judeai Betlehemben, a történelem „közepén”, hanem folyvást újjászületik bennünk.

Jézus születésének és újjászületésének „kettős” ünnepe a karácsony. Érdekes a katolikus egyház istentiszteleti (liturgikus) rendje, amikor karácsony utáni napra, december 26-ra helyezi Szent István vértanú ünnepét. Szent Istvánt, a diákonust Jeruzsálemben megkövezték a Jézus Krisztusba vetett hit és tanúságtétel miatt. István, amikor megtért és megkeresztelkedett, akkor „újra megszületett” benne Jézus Krisztus. Ám ő keresztségét komolyan vette, mégpedig a végsőig. S vértanúi halálában ezért végérvényesen megszületett benne Jézus, a világ megváltója. Az ő magatartása számunkra is példaértékű. „A hit által Krisztus lakjék szívetekben és ti gyökeret verjete és alapot vessetek a szeretetben” – buzdít bennünket a nemzetek apostola. Vagyis, ahol élő hit, tiszta szív és krisztusi szeretet honol, ott karácsony van. Jézus újjászületik bennünk és közöttünk. Minden vallás izgató kérdése, hogyan és miként lehet Isten „ittléte”-t meg tapasztalni. A keresztény válasz roppant egyszerű. Isten Fia emberré lett. Szűz anyától született. Megigazulásunkra keresztre feszítettet és feltámadt. Ő meghalt, hogy mi ne haljunk meg örökre. S ő él, hogy halhatatlan életünk legyen. Vagyis Jézusban világra jött az Istennek tetsző emberség, s ahol ez a krisztusi emberség jószándékban, jóakaratban s önzetlen igaz tettekben megnyilvánul, ott újra megtestesül az Isten Fia. Újra karácsony van.

Jövőtervezés

A múltra visszaemlékezünk, a jövőt tervezzük. Mindez a jelenben történik. A múlton változtatni nem lehet, de tanulságokat levonhatunk belőle. A jövő izgalmasabb. Lehetőségeket hordoz magában. Amikor a jövőt tervezzük, mindig az eszményire, a tökéletesre törekszünk, ám ugyanakkor meg kell maradnunk a realitások talaján. Föl kell mérnünk lehetőségeinket és képességeinket, nehogy csalódás érjen bennünket. Az év kezdete jövőtervezésre sarkall. „Általában” az életünket meg kell újra terveznünk, ezen belül a rövid távú jövő lehetőségeit is végig kell gondolnunk.

Élet-tervünk kialakítása

BUÉK, mondjuk és kívánjuk egymásnak az újév kezdetén. Ez nem csupán annak a kívánságnak rövidítése, hogy „boldog új évet kívánok”, hanem keresztény katolikus szellemben azt is jelentheti, hogy Bízunk Újra Életünket Krisztusra. Nem kétséges, hogy az ember ifjú korában, a felnőtté válás kezdetén egész életre szóló tervet, programot próbál kidolgozni magának, még ha ez csupán körvonalakban is van felvázolva. De valamiféle elképzelése mindenkinek van az „egész” életre vonatkozóan. Ugyanakkor Istennek is van egy elképzelése mindnyájunk életéről. Ez az elképzelés öröktől fogva „kész” Istenben úgy, mint a mi „kész” és örök jövőnk. Ennek a jövőnek mi csak elébe megyünk életünkkel. Az életterv kialakításának leglényegesebb mozzanata az, hogy felismerjük-e Isten reánk vonatkozó jövőtervét, „mikor” ismerjük föl azt, és hogy végre is hajtsuk-e a számunkra kiszabott idő alatt. S mivel nem tudhatjuk, hogy „mennyi” a reánk kiszabott idő, ezért veszélyes dolog halogatni Istennek tetsző élettervünk kialakítását és megvalósítását. Minden új év „új kezdet”, ami arra ösztönöz, hogy ne halogassuk életünk reformját. Tervezzük életünket úgy, mintha minden rajtunk múlna, tegyük a dolgunkat lelkiismeretesen, ne aggodalmaskodjunk a jövő miatt. Az eredményt bízunk Istenre: Bízunk újra életünket Krisztusra.

A hivatás

Nem csak foglalkozásunk van. Mindenkinek hivatás is adatott. A hivatás abban különbözik a foglalkozástól, hogy míg a foglalkozás többnyire hasznossági célokat szolgál, addig a hivatás kovácsként átjárja egész életünket. A foglalkozást munkaidő alatt űzzük, a hivatás a magánéletünket is megtermékenyíti. Szerencsés dolog, ha valakinél a hivatás és foglalkozás egybeesik. A hivatás lendületet adhat a foglalkozásnak. Isten örök elképzelésében elsősorban hivatásunk van. Ez keresztségünkéből következik. Minden embernek, de a kereszténynek különösképpen, egész életével meg kell dicsőítenie a mennyei Atyát, amint azt Jézus tette. Ő azért jött, hogy a „mennyei Atya akaratát teljesítse”. A mi életünk értelme is az, hogy Isten reánk szabott akaratát felismerjük és teljesítsük, úgy mint keresztény élethívátásunkat. Isten akaratát felismerhetjük az Isten ígéjéből, az egyház tanításából, élet-körülményeinkből. Isten akaratának végrehajtása már a mi értelmünk és szabad akaratunk dolga, de mivel gyengék vagyunk, Isten kegyelme segít és erősít minket az imádság és a szentségekben való részesülés formájában. Minden keresztény közös hivatása, hogy munkájának megszentelésével és családi, illetve emberi kapcsolatainak helyes megélésével a teremtető és megváltó Isten munkatársa legyen a világban és előmozdítsa Isten tervének megvalósulását. A hivatások között kitüntetett helye van a papi és szerzetesi hivatásnak, hiszen e hivatások gyakorlása nem csupán a saját, hanem mások megszentelését is szolgálja, mégpedig nem közvetett, hanem közvetlen módon. A hivatását teljesítő keresztény ember, amikor foglalkozását végzi, nem „mást” tesz, mint a többiek, hanem „másképpen” teszi azt, mint a világ fiai, akiknek nincs reménységük, s ezért

szorongva aggódnak, nehogy foglalkozásukat elveszítsék. Sok nyugdíjas szomorú állapota arra vezethető vissza, hogy elveszítvén foglalkozását, ha nincs hivatása, értelmetlennek látja életét.

A közvetlen jövő

Akárhányszor előfordulhat bárkivel, hogy nincs lehetősége hosszú távú jövőtervezésre. Ilyenkor rövidtávon kell tervezni. A rövid távú jövő tervezéséhez józanság és alázat szükséges. Józanul fel kell mérni az adott körülmények között lehetőségeinket és képességeinket. Szembe kell néznünk az igazsággal. Ez az alázat. Csalódáshoz vezet, ha légvárakat építünk magunknak magunkról és a körülményekről. Ám amikre a múlt és jelen tapasztalatai alapján képesek vagyunk, azt a jövő feladataként kell megterveznünk. Ha túlságosan „realisták” vagyunk és jövőnket mindenestül ki akarjuk számítani, telve lesz szorongással és aggodalommal életünk, hiszen, ha nem is valljuk be magunknak, tudjuk, hogy a jövőt mindenestül nem tudjuk megtervezni. Kell valamit Istenre is hagyni. Ha nem engedjük Istent „belépni” az életünkbe, akkor ő tapintatosan „visszavonul”. Ám az is túlzás lenne, ha mindent Istenre bízánk. Ilyen helyzet is adódhat az életben, de ez aránylag ritkán fordul elő. Ne akarjak úgy „eredeti” ember lenni, hogy másokat utánzok, s mindig mások elvárásaihoz igazítom életemet. Ha lelkiismeretesen teljesítem kötelességemet és hivatástudattal teszem azt, akkor nem kell eredetieskednem, mert „eredetivé” válok. Merjem elfogadni önmagamot úgy, ahogy Isten szeretne látni, hiszen belőlem csak egy, egyetlen „példány” van! Ne csüggedjek, s ne mondjam, hogy nekem már nincs jövőm! Ameddig élek, Istennek terve van velem, s ezt teljesítenem kell.

1998.

Együtt könnyebb

Sokan a szolidaritás fogalmával akkor találkozhatnak, amikor hallottak a nyolcvanas évek lengyel társadalmi mozgalmáról, ami előkészítette a kommunizmus bukását a kelet-európai országokban. Valójában a szolidaritás a katolikus társadalmi tanítás ismert fogalma – amire a Szentatya, II. János Pál pápa megnyilatkozásaiban sokat hivatkozik –, és összetartást, együttműködést jelent. Mi, magyarok ugyan „híresek” vagyunk széthúzásunkról, de azt azért senki sem tagadhatja, hogy a bajban – ha rövid időre is – tudunk összetartani, együttműködni. Együtt ugyanis könnyebb, mint egyedül.

Egyén és közösség

Az ember közösségi lény. Aristotelész megfogalmazása szerint „zoón politikon”, azaz politikáló élőlény, vagy ahogy Szent Tamás, a híres középkori hittudós mondja, „ens sociale”, közösségi létező. A bibliai teremtéstörténet is arról beszél, hogy Isten „férfinak és nőnek teremtette az embert” és azt a feladatot adta neki, hogy „szaporodjon és sokasodjon”, továbbá, hogy „hajtsa uralma alá a földet”. A család Isten akaratából való ősi és eredeti természetes közösség és ebből a vér szerinti közösségből nő ki a nagy család, a nemzetség, a törzs, majd a nemzet, valamint a nemzetek közössége, az emberiség. Napjaink globalizálódott világában mind jobban érzékeljük az egész emberiség közös gondját és felelősségét. Számos gazdasági, társadalmi, politikai, tudományos és kulturális tevékenységben érvényesül a nemzetköziség és az egész emberiség együttműködése. Ám ezzel a globalizációs folyamattal párhuzamosan mind inkább érezhető az elidegenülés az emberek, népek és nemzetek között, valamint az elszemélytelenedés. Vajon, mi lehet ennek az oka? Valószínűleg az, hogy elszakadtunk az eredeti közösségektől és vagy az egyén, vagy a közösség, társadalom szerepét hangsúlyozzuk túl. Az emberek akárhányszor bizalmatlanok a közösségekkel szemben, mert azok túlságosan intézmény-jellegűek és elszemélytelenedtek. Amikor a közösség érdekeit úgy fogalmazzák meg, hogy az mindenképpen háttérbe szorítja az egyéni szempontokat, akkor sokan az egyén szabadságjogait és függetlenségét hangsúlyozzák. Sem az egyén, sem a közösség érdekeinek kijátszása a másikkal szemben nem helyes. Nincs egyén közösség nélkül és nincs közösség egyén nélkül. Nem egymás alá vagy fölé, hanem egymás mellé kell rendelni őket.

Közös ügy

A közösségi konfliktusok kulcskérdése, hogy mi a lényeges és mi nem, mi a fontos, illetve a fontosabb. A viták és veszekedések forrása a legtöbbször az, hogy mindenki magának tartja fenn azt a jogot, hogy megállapítsa az objektív igazságot és értékrendet. Nem kétséges, hogy az egzakt természettudományok esetében az objektív igazság könnyebben meghatározható, mint az emberi kapcsolatok világában. De ott is fellelhetők a tárgyi igazság és jószág objektív kritériumai: a közvetlen értelmi nyilvánvalóság, a neves és általában elfogadott emberi tekintélyek vélekedése, az isteni és egyházi parancsok tévedhetetlensége, az általában elfogadott és az élet által igazolt tapasztalatok. Ezekre lehet hivatkozni, viszont ismerni és alkalmazni is tudni kell ezen igazságokat, tapasztalatokat. Csakhogy nem elég egy vitában pusztán az igazságot feltárni. Úgy kell azt „tálalni”, hogy a többiek el tudják fogadni. A legtöbbször a „tálalás” módja ellen vétkezünk és megelégszünk azzal, hogy tudásunkat, vagy „nagy hangunkat” érvényesítettük. Meg kell szívlelnünk, hogy szolidaritásról, együttműködésről csak akkor lehet szó, ha nem mi akarunk bármi áron „győzni”, hanem a közös ügyet akarjuk győzelemre vinni. Minél magasabb rendű a közös ügy, cél, melyet mindnyájan szolgálni akarunk, annál inkább kell alkalmazkodnunk. A tolerancia (türelem) nem

önmagában erény. A toleranciát a cél minősíti. Ha a cél erkölcsileg értékes, akkor elérése érdekében áldozatokat is kell hozni. Az áldozatot ne a másiktól várjuk, hanem mi hozzuk. Biztos, hogy az áldozat jó példája előbb-utóbb hatással lesz a közösség többi tagjára is. Tudatosan vagy tudattalanul „rájönnek” arra, hogy csak akkor van értelme az életnek, ha másért, másokért élünk úgy, hogy „kilépünk önmagunkból”. Krisztus Urunk példája és kegyelme ebben sokat segíthet mindnyájunknak. Így mind az egyén, mind a közösség „megtalálhatja számítását” a mindkettőnél fontosabb közös ügy, közös eszmény szolidáris szolgálatában.

1998.

Krisztus föltámadt, valóban föltámadt

„Ha Krisztus nem támadt föl, hiábavaló a mi igehirdetésünk és hiábavaló a ti hitetek, mert még mindig bűneitekben vagytok” – írja Szent Pál apostol az első korinthusi levélben. Nem kétséges, hogy Krisztus föltámadása, amit húsvétkor ünneplünk, keresztény hitünk központi tanítása. Nem valamiféle „meghaló és újjászülető” istenek mitológiájáról van itt szó, hanem történelmi tényről. S ezért a megváltásunkról szóló evangélium sem hiedelem, hanem tény.

A föltámadás ténye

Az ősegyház nem kitalálta, hanem fölfedezte Krisztus föltámadásának tényét. Jóllehet Krisztus Urunk földi élete során többször utalt eljövendő kereszthalálára, s az ezt követő föltámadására, az apostolokat mégis váratlanul érte a föltámadás. Érdekes megfigyelni, hogy az evangéliumok Jézus kínszenvedésének és kereszthalálának eseményeit csekély eltéréssel vagy hangsúly eltolódással, lényegében ugyanúgy írják le. Ám amikor Krisztus föltámadásáról számolnak be, szinte „kapkodva” ragadják ki az eseményeket, amiről beszámolnak és teljességgel hiányzik egyfajta „modell”, amihez igazodva a mítoszt műfajában szoktak vallási témákról írni. Ebből pedig lélektanilag arra következtetnek a szentírástudósok, hogy itt meglepő és váratlan eseményről való tudósítással állunk szemben, amit nem előre kitervelt, fondorlatos céllal írtak meg a szerzők, hanem valóban történelmi tényként kell kezelniünk Krisztus föltámadását. Persze, ebben az esetben nem akármilyen történelmi tényről van szó, hanem „a történelmi tényről”.

Hiszen a föltámadás egyszeri és megismételhetetlen esemény volt, amit épp ténszerűségében nem lehet besorolni más, ezt megelőző történelmi tények sorába. Hiszen ha ez lehetséges volna, úgy Krisztus föltámadása nem lenne az, ami, hanem csak egy tény a történelmi tények sorába.

Krisztus föltámadása ezért a történelem középpontja, s olyan viszonyítási alap, amiből kiindulva értelmezhető a múlt és a jövő, s ez az új értelem nem más, mint hogy a föltámadás óta a történelem nem pusztán profán történelem, hanem az üdvösség története, üdvtörténet is.

A föltámadás jelentősége

Krisztus föltámadása egyszerre történelmi és történelmen túli esemény. Egyszerre természetes és természetfeletti, egyszerre immanens és transzcendens történés. Magát a föltámadást nem látta senki. Ez a jelenség önmagában túlnő az emberi megfigyelhetőség határain. Ugyanakkor kísérő jelenségeit észlelték a Pilátus által odarendelt örök, akiket a helytartó a farizeusok kérésére rendelt a sírbolthoz, mivel a farizeusok (akik egyébként hittek „általában” a föltámadásban) – Máté evangéliumának tanúsága szerint – tartottak attól, hogy úgymond „ez a csaló” (ti. a názáreti Jézus) még képes halottaiból föltámadni, és ezért a sírt őrizni kell. Az apostolok és kenetet vivő asszonyok csak az üres sírt találták és a gondosan összehajtott halotti lepleket. Ők lepődtek meg a legjobban az üres sír láttán (vö. János evangéliuma), vagyis nevetséges az az ellenvetés hogy az apostolok ellopták volna Jézus holttestét. A harmadnapon való föltámadás pedig – épp a korabeli zsidó közfelfogásnak megfelelően – azt bizonyítja, hogy nem tetszhalálról volt szó, vagyis Jézus nem a klinikai, hanem a biológiai halál állapotából támadt föl. Szent Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt első levele időrendben az első írásbeli beszámoló Krisztus föltámadásáról, ahol a nemzetek apostola a föltámadás utáni megjelenésekről szól:

„Krisztus föltámadt..., megjelent először Péternek, aztán a tizenkettőnek, azután egyszerre több mint négyszáz testvérnek jelent meg, akik közül többen még élnek, egyesek pedig már

elhunytak.” Pál apostol tehát még életben lévő tanúkra hivatkozik, s így húsvéti híradásának hitelessége ellenőrizhető. A föltámadt Krisztus megjelenéseit az apostolok váratlan eseményként élik meg, de ami ugyanakkor reményt önt szívébe: volt értelme a krisztusi életműnek. érdeemes volt Krisztust követni, a kereszthalál nem értelmetlen bukása volt az igaz ügynek, hanem épp ellenkezőleg, a jó ügy győzelmének ilyen ára van. A megváltás beteljesedett.

A föltámadás üzenete

Krisztus föltámadása nemcsak a múlt eseménye, hanem a jövőbe ható és a mindenkori jelenben hatékony történet. A Szentlélek eljövetele után értették meg igazán az apostolok húsvét örök üzenetét: „halálokat hirdetjük Urunk és hittel valljuk föltámadásodat, amíg el nem jössz”. Különösen a szentmise, az Oltáriszentség hozza közel hozzánk a mába a föltámadt Krisztust. Hiszen amikor a szentáldozásban az örök élet kenyerét esszük, akkor az egész Krisztust vesszük magunkhoz, a kenyér és a bor külső színében, teljes istenségében, teljes emberségében, keresztre feszített és föltámadt testében. S mivel isteni mivolta lehetővé teszi, hogy az egy és sok ellentéte fölé emelkedjék, megsokszorozódva is Ő mindig egy és ugyanaz a valóságos Isten és valóságos ember. Ám a keresztség is magában hordozza a húsvét misztériumát, hiszen Pál apostol szerint a vízben való lemerülés és az abból tisztult kiemelkedés a Krisztussal való sorsközösséget fejezi ki:

„Ha vele együtt meghaltunk, vele együtt föl is támadunk”. Aki kereszteny lett, az Krisztussal sorsközösséget vállalt, hogy majdan társörököse legyen az Atya Országában, a mennyben. A föltámadás üzenete örömhír (euangelion), mert megalapozott reményt biztosít a világnak arról, hogy a bűntől meg van váltva. Van kiút az élet kiúttalanságából. Hamis és szemfényvesztő minden megváltási és üdvözítő kísérlet az emberiség boldogítására, Krisztus megváltásán kívül. Az apostol így fogalmazza meg húsvéti örömünk okát: „Rövid földi szenvedésünk nem hasonlítható ahhoz a dicsőséghez, aminek részesei leszünk”, ha Krisztust hűségesen követjük itt a földön.

A munka értéke

A rendszerváltás előtt a hivatalos marxista ideológia központi gondolata volt a munka. A munka a legfőbb érték – hangoztatták. A munkához való viszony határozta meg az emberek társadalmi és erkölcsi értékelését. Az ideológia eltűnésével a munkáról való vélekedés is megváltozott. Ma nem a munka, hanem a pénz a legfőbb érték. Épp az, amit a marxizmus annyira elítélt és megvetett elméletben. Mert a korábbi rendszer a mostanitól csak annyiban különbözött, hogy azelőtt a gyakorlati materializmust elméletileg is folyvást alá kellett támasztani, míg mára ez fölöslegessé vált. Maradt a gyakorlati materializmus.

A munka és az ember

„A munka nemesít” – hirdették a kommunisták. „A munka szabaddá tesz” – írták ki a náci koncentrációs táborok bejárata elé. Sajnos – részben – igazak e jelszavak, csak hogy a féligazság akárhányszor teljes hazugság. Azért, mert a féligazságot úgy állítja be, mintha ez a teljes igazság lenne. A munka van az emberért, nem pedig az ember a munkáért. A munka nem cél, hanem a munka alkalmas eszköz lehet az emberhez méltó cél elérésére. A munka valójában tevékenység, és mivel emberi tevékenység, sőt szabad tett, ezért a munkával együtt jár a felelősség is. Ahol a szabadság és felelősség kettőssége megjelenik, ott nem akármilyen tetről, hanem erkölcsi tetről, vagyis emberi cselekvésről beszélünk. A munkának tehát mindig erkölcsi színezete is van. A marxisták oly nagyra értékelték a munkát, hogy még az ember származását is a munkával hozták kapcsolatba. Azt hirdették és tanították, hogy a munka tette az embert emberré. Persze azt nem gondolták végig, hogy miképp dolgozhatott egy állat, hogy „évmilliók alatt” aztán emberré váljon, amikor a munka épp azért sajátosan emberi cselekedet, mert feltételezi az értelmet és az akaratot. A munka ugyanis olyan tevékenység, ahol döntő szerepe van a tervezésnek, a cél kitűzésének és az eszközök megválogatásának. Csak ezután kezdődhet meg az érdemi munka, azaz a végrehajtás. Vagyis nem a munka tette az embert emberré, hanem az értelmes ember (aki Isten képmása és Isten teremtette beléje a szellemi lelket, aminek képessége az értelem és a szabad akarat) elkezdett dolgozni és ez az értelmes tevékenység fejlesztőleg hatott vissza testére és lelkére. Az állat nem tud dolgozni.

Még a majom is csak úgynevezett „próba-szerencse” tevékenységet képes végrehajtani, amibe élénk fantáziával az emberi képzelőerő belevetíti a munka fogalmát.

A munka és a világ

„Hajtsátok uralmatok alá a földet!”, „műveljétek a paradicsom kertet!” Ezek az Úristen szavai a Biblia első oldalán. Isten munkára teremtette az embert, de ez a munka a bűnbeesés előtti állapotban hasonlított volna a gyermekek játék-tevékenységéhez. A játék is foglalatosság, akárcsak a munka. Néha nagyon is fárasztó foglalatosság, ugyanúgy, mint a sport. Mégis, szívesen játszunk, sportolunk. Miért? Mert szórakoztat, kikapcsolódást jelent. Ezzel szemben a munka fárasztó, felelősségteljes tevékenység. Az áteredő bűn büntetéséhez tartozik, hogy a férfi „arcának verejtékével művelje a földet”, „tövist és bojtortjánt teremjen neki az”, s a halállal meg kell tapasztalnia a munka eredménytelenségét. Azóta a munka átok forrása is lehet. Ezért a munkától sokan menekülnek. E szellemben fogalmazódott meg a hetvenes-nyolcvanas évek egyik tréfás mondása Magyarországon: „A munkához úgy kell hozzáállni, hogy mások is hozzáférjenek!” A munka tehát megváltásra szorul. Ám a munka megváltását nem a marxizmus-leninizmus ideológiája hozta el. Mert ez a világnézet ugyan mindig a munka örömről beszélt, de nem biztosította a munka eredményét. Azért, mert a munkát kollektivizálta, és az eltúlzott közösségi munka során az egyén nem látta sem a munka

eredményét (hiányzott az alkotás öröme), sem a munka bérét, mert azt az állam és a kommunista párt zsebre vágta.

Ugyanakkor ráébresztette az embereket arra, hogy pénzt és jólétet nem munkával lehet szerezni, hanem protekcióval, jó kapcsolatokkal, politikai megbízhatósággal. Ha ezek megvannak, akkor munka nélkül is lehet élvezni a „jó munka” gyümölcseit. A munka kollektivizált, úgymond „megváltása” az embereket felelőtlené tette: az egyéni felelősség helyébe lépett a kollektív felelősség és a „majd úgyis megcsinálja helyettem más” erkölcsromboló lelkülete. Hiába dolgozom jól, a párt és az állam nem azt értékeli. Ha pedig így áll a dolog, akkor „a semmittevést úgy kell csoportosítani, hogy az lázas tevékenységnek lássék” – mondták sokan és ezt is tették.

A munka megváltása

A munka megváltása Krisztus megváltásában gyökeredzik. Krisztus az egész világ és az emberiség egyetemes megváltója, s az egyetemességbe a munka is beletartozik. Jézus maga is harminc éves koráig názáreti ács volt. Fizikai munkát végzett. Utána pedig értelmiségi munkát, akárcsak egy írástudó rabbi. Emellett kiválóan értett a mezőgazdasághoz és állattenyésztéshez is. Erről példabeszédei tanúskodnak. Jézus a munka megváltásával nem a munka tevékenységét szüntette meg, nem is a munkával járó fáradozást, hanem az ember lelkületét, aki a munkát végzi. A megváltott ember úgy dolgozik, mint a teremő Isten munkatársa. Folytatja a világ teremőését egy „második természet” és környezet kialakításával. De ez nem lehet Isten ellen épülő „bábeli torony”, mert akkor ezt a gögös építményt az Isten lerontja. A tudomány és technika feladata az, hogy kijavítsa Isten teremőői művében azt, amit az emberi önzés és a bűn hibaként és hiányként elültetett benne. Az így dolgozó ember munkája az emberi méltóságnak megfelelő tevékenység lesz. A munka erkölcsi jellegéhez tartozik a közösségi dimenzió. Számos feladatot nem tudunk egyedül elvégezni, hanem emberi együttműködésre és összetartásra van szükség. De ez nem mehet a másik rovására. A munkánál nem nézhetem csupán a saját hasznomat. Meg kell adnom a munkatársnak a maga bérét. A munkás visszatartott bére égbekiáltó bűn, ami a kizsákmányolót, csalót, korrupt, hazug munkaadót vádolja Isten színe előtt. A munkavégzés közbeni együttműködés nem lehet basáskodás forrása, sem úgy, hogy egy dirigál, a többi pedig a rabszolgája. A keresztény munka a szubszidiaritás elvére épül, ami a kiegészítés elve. Segítsek a munkatársamnak, de ne úgy, hogy helyette dolgozzam, hanem úgy, hogy akkor segítsen ki, amikor elakadt a munkában. Így lassan ő is képes lesz arra, hogy önálló, szakszerű munkát végezzen. A megváltott munka valóban „nemesít”. Az együttműködés még az önző embert is ráneveli arra, hogy segítsen a másoknak, mert ha nem segít, majd neki sem segítenek akkor, ha rászorul a másokra. Napjaink nagy kísértése, hogy a munka leértékelődött. A kreatív munka a kapitalista szemében nem érték. Ez a kiváltság néhány embernek van fönntartva. A többi végezhet – különféle szinteken „pincér-” és „rabszolga”-munkát, egy kicsit több pénzért, hogy azt majd elkölthesse a kapitalista szupermarketjében. Elgondolkodtató, hogy a mi mai kapitalistáink a korábbi kollektivizált munkarendszer hajcsárai voltak.

Nem vagyunk árvák

„Nem hagyalak árván titeket... Elküldöm nektek a Szentlelket” – mondja az Úr Jézus az utolsó vacsorán. Ígéretét teljesítette. Föltámadt halottaiból, fölment a mennybe és Pünkösöd ünnepén elküldte a vigasztaló Szentlelket. Idén, az ezredfordulóra való lelki felkészülés idején, a Szentlélek évében, különös jelentősége van e pünkösdi eseménynek.

Szentlélek az egyházban

Valaminek vagy valakinek a létezését és létezésének módját hatásaiból, működéséből ismerhetjük meg. Az okot sokszor nem látjuk, de látjuk az okozatot, a hatást. Amilyen a hatás, olyan a ható ok is. A Szentlélek, a harmadik isteni személy létezését is hatásaiból ismerhetjük meg. Ő az igazság és a szeretet lelke. Amikor Szent Pál apostol a Lélek gyümölcseiről ír, akkor ezeket a hatásokat sorolja föl: „A Lélek gyümölcsei: szeretet, öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, szerénység, önmegtartóztatás”. (Gal 5,22-23). Valóban, ahol e tulajdonságok megjelennek, ott a Szentlélek működik. Ám nem csupán az intézményes egyházban van jelen a Szentlélek. „A Lélek ott fúj, ahol akar” – mondja Urunk Jézus Szent János evangéliumában az éjszakai beszélgetés során Nikodémusnak. Bárhol és bármikor, ahol hiteles igazság, jóság, szépség, tiszta szeretet mutatkozik, ott megalapozottan feltételezhetjük a Szentlélek működését. A Szentlélek, mint az egyház „lelke”, szítja föl bennünk a hitet, éleszti a reményt, erősíti a szeretetet. Ő mindig Krisztusról tesz tanúságot, mert azt hirdeti, amit Jézustól kapott. Jézus pedig az Atyához vezet minket.

Szentlélek a szentségekben

A Szentlélek különösen is jelen van az egyház szentségeiben és ott fejti ki egyértelmű hatását. Amikor megkeresztelték bennünket, akkor megkaptuk a Szentlelket. Szent Pál tanítása szerint Krisztus húsvéti misztériumának részesei lettünk: eltemetkeztünk vele, hogy vele együtt feltámadhassunk, és örökké éljünk. A Szentlélek ezt az új, természetfeletti életet munkálja bennünk a kerestség hatására.

A bérálás szentsége megerősíti bennünk azt a képességet, hogy a Szentlélekkel együttműködjünk. A bérálás a keresztény nagykorúság szentsége. Ezzel befejeződik hívő gyermekkorunk és elkezdődik felelős nagykorú krisztusi életünk. Tehát nem „kibérálkozunk” az egyházból, hanem „bebérálkozunk” az egyházba. Az eucharisztia szentségében Krisztus testével és vérével tápláljuk lelkünket. Magát Krisztust vesszük magunkhoz, de a Szentlélek ereje teszi jelenvalóvá Krisztust életünkben. A bűnbánat szentségében visszanyerjük keresztségi ártatlanságunkat, a megszentelő kegyelmet. A pap feloldozó szava azért hatékony, mert a Szentlélek működik benne és a bűnbánóban is, ha őszintén megvallja és megbánja bűneit. A papszentelés olyan szentség, mint a kerestség és bérálás. Csak egyszer lehet érvényesen fölvenni. Akit pappá szentel a püspök, az megkapja lelkébe a Szentlélek „pecsétjét”, foglalóját, ami eltörölhetetlen jegyet nyom a lélekbe és örökre lefoglalja a papot Krisztus-tanítói, prófétai, pásztori, kormányzói és papi áldozatbemutatói szolgálatának megjelenítésére az egyházban.

A betegek szentségében is a Szentlélek működik, amikor a test és lélek elesett, veszélyeztetett állapotában felszítja a hitet és a reményt a betegben. A házasság szentségében – a kerestség erejéből fakadóan – úgy működik a Szentlélek, hogy képessé teszi a házaspárt arra, hogy Krisztus irántunk való szeretetét tanúságtevő módon megjelenítsék a világban.

Szentlélek a Szentírásban

A Bibliát nem véletlenül mondjuk Szentírásnak. Ez a könyv ugyanis valóban szent könyv. Fő szerzője ugyanis maga a harmadik isteni személy, a Szentlélek. Már Szent Pál apostol is azt írja, hogy „minden Istentől sugalmazott írás alkalmas a tanításra...” Az apostoli egyház már a második században Kr. u. egyértelműen leszögezte, hogy mely szent könyvek tartoznak a szentíráshoz. E könyveket kanonikus könyveknek (canon = mérce) nevezzük. A kanonikus könyvekhez tartoznak az Ószövetség és az Újszövetség szent könyvei. E könyvek másodlagos szerzői emberi szerzők, akiket a Szentlélek sugalmazott. A kanonikus könyvek sora lezárult az utolsó apostol (Szent János) halálával. Azóta nincsenek újabb, sugalmazott szent könyvek. Az egyház tanítóhivatalának nem az a feladata, hogy újabb „kinyilatkoztatásokat” találjon ki, hanem, hogy az apostoli hagyomány tükrében őrizze, közvetítse és alkalmazza a Szentlélek által sugalmazott bibliai tanítást.

1998.

Foglalkozás vagy hivatás?

Júniusban sok fiatal foglalkoztat a kérdés: merre tovább? Nem csupán az érettségiző, diplomázó, hanem a szakmát választani készülők, sőt az új iskolába menők is felteszik a kérdést: mi legyek, milyen foglalkozást válasszak? Jól választok-e? Érdemes-e végérvényesen dönteni? Vagy majd valahogyan alakulnak a dolgok. Akármint is cselekszem, a következmények alól nehéz kibújni. Nem mindegy tehát, hogy mit teszek.

Foglalkozás

A legtöbb fiatal szüleitől, környezetétől azt hallja, hogy – bármi is legyen – jó foglalkozást kell választani. Akinek jó a foglalkozása, az sok pénzt keres. Akinek sok pénze van, az tarsolyában hordozza a boldogságot. Aki pedig boldog, az célba érkezett. Ugyan mi mást kívánhatna egy jó szülő gyermekének? Tehát jövedelmező foglalkozást kell keresni. Régebben inkább jó szakmákat ajánlottak a fiataloknak, ma pedig jó foglalkozást. Ám a foglalkozások divatja gyorsan változik. Ma ez a jó, holnap pedig valami más. Ezért az ember élete folyamán sok mindennel foglalkozhat. A lényeg, hogy legyen valamilyen „papírja”, aminek alapján belépőjegyet igényelhet bizonyos foglalatosságokhoz. Az, hogy mivel foglalkozunk, visszahat jellemünkre, életszemléletünkre. Nyomot hagy rajta. Sokan azért váltják sűrűn világnézetüket, házastársukat, mert megszokták, hogy mindig a legkellemesebb, leggyönyörködtetőbb, legjövedelmezőbb életformát kell választani az önmegvalósítás útján. Ehhez pedig – bárki és bármi – csupán eszköz. Ma ez a szemlélet, divat. De nem ez a helyes megoldás. Nem rövid, hanem hosszú távon kell tervezni az életet. Nem az a fontos, hogy általában mit csinálnak az emberek, hanem az, hogy nekem mihez van kedvem. Továbbá, hogy mihez van tehetségem. Tehetsége minden fiatalnak van, csak fel kell fedezni. Ebben sokat segíthetnek szülők, nevelők, jó barátok és bizonyos „helyzetek”. Iskola, család, egyesület, közösség jól megszervezett programokkal teremthetnek olyan „helyzeteket”, ahol kiderül, hogy kiben, milyen képességek rejlenek. Akkor pedig bátorítani kell a kezdeti próbálkozásokat, segíteni a kibontakozást és lelkesíteni a döntésben.

Hivatás

Nem csak foglalkozás van, hanem hivatás is létezik. A foglalkozás üzése többnyire az anyagi hasznosságot tartja szem előtt. A foglalkozás a munkaidőt tölti ki. A hivatás ezzel szemben a magánéletet is kitölti és a foglalkozástól függetlenül megmarad. A hivatásnál nem az anyagi jólét az elsődleges, mert hivatásának gyakorlása közben az ember „magára talál”, és ez olyan boldogságot jelent, amit nem lehet pénzben kifejezni. A hivatásbeli foglalatosságra belső „szó”, a lelkiismeret szava szólítja az embert. A hivatás lényege továbbá, hogy nem önmagunk, hanem mások szolgálatára, javára irányul. Ezért a hivatás gyakorlása boldogabbá tesz, mint a foglalkozás. Akinek hivatása van, az meg van győződve arról, hogy az emberek javát akarja. Ám senki sem tévedhetetlen. Sokszor, fiatal korban csak általánosságban körvonalazódik a hivatás tartalma. Ezért mások véleményét is meg kell hallgatnunk a hivatás-választásban. Sőt, mi több: mivel minden hivatás végső soron Istentől származik, Isten szavára és az ő egyházának tanítására is oda kell figyelnünk a hivatásbeli választás és döntés során. Annál magasabb egy hivatás, minél jobban mozdítja elő mások javát. Ezért a legmagasabb hivatás a papi és szerzetesi hivatás, mert mindkettő – a maga módján – az emberek örök üdvösségét szolgálja. Ott, ahol az emberek ezt a szolgálatot nem tartják fontosnak, a papi és szerzetesi hivatás leértékelődik, nincs társadalmi megbecsülése. Ez azonban nem von le semmit ezen hivatások objektív értékéből. Az orvos tudja, hogy jót tesz,

még ha a beteg elutasítja is a gyógymodot. A szülő és nevelő teszi hivatásbeli kötelességét akkor is, ha a rábízottak szemében nem népszerű, amit tesz.

Elkötelezettség

Hivatás és elkötelezettség elválaszthatatlanok egymástól. Az elkötelezettségtől azért fél sok fiatal, mert úgy érzi, ha valami (vagy valaki) mellett döntött, akkor valamiféle nagy „jó”-ról marad le az életben. Tehát legjobb, ha az ember mindent „végig”-próbál, illetve „kipróbál”. Akkor a döntése is – ha már ez „elkerülhetetlen” – jobb lesz. Bizony „emberi”, „túlságosan is emberi” ez a mentalitás. Kihagyja Istent a számításból, és ezért elszámítja magát. „Isten nagyobb a mi szívünkénél. Ő mindent tud” – írja János apostol. Ne akarjak okosabb lenni az Istennél. Aki mindent akar, az semmit sem akar igazán. Legyen a foglalkozásom a hivatásom és a hivatásom a foglalkozásom. Hívó elszánással kötelezzem el magamat, s ha így „elveszítettem életemet, majd megtalálom azt” szebb, teljesebb és tökéletesebb formában.

1998.

A kikapcsolódás értelme

Nyáron igyekszünk nyaralni, kikapcsolódni. Szükség van erre, mert testben, lélekben új erőre kell kapnunk, hogy feladatainkat jobban tudjuk végezni. Sajnos, nem mindenkinek van meg a lehetősége arra, hogy költséges nyaralásokon vegyen részt, mégis nagyon fontos, hogy mindenkinek legyen „szabadsága”, amikor egy kissé össze tudja szedni magát és kipihenten lásson neki kötelességei teljesítésének.

Nyugalom

Már a mózesi törvény is erkölcsi törvényként hangsúlyozza a szombati nyugalom fontosságát. Maga a szó (szabbath) is nyugalmat jelent. A nyugalom ideje azért van, hogy az ember testileg-lelkileg újjászülessen. Túlzás volt az a beállítottság, hogy a nyugalmat öncélnak tekintették. Erre mondja az Úr Jézus, hogy „nem az ember van a szombatért, hanem a szombat van az emberért”. Ám az is helytelen szemlélet, amit ma sokan vallanak, hogy a hétvégén kell minden olyan munkát elvégezni, amire hétközben nem volt idő. Persze vannak rendkívüli helyzetek, de ebből nem szabad rendszert csinálni. A nyugalom nem egy helyben való ülést jelent. A nyugalom arra való, hogy megszabaduljunk a hétköznapi tevékenységtől és valami mást tegyünk. A nyugalom nem azonos a tétlenséggel. A nyugalom aktív pihenés, vagyis olyan tevékenység, melynek során a megszokott munkától lehetőleg tartózkodunk, és más képességeinket mozgósítjuk. Ha valaki szellemi tevékenységet folytatott, akkor most végezzen fizikai munkát, vagy fordítva. Ha valaki a munka során testének bizonyos képességeit foglalkoztatja, mégpedig a munka „kényszere” alatt, akkor a nyugalom számára az lehet, hogy sportol, vagyis szabadon mozgósítja fizikai erejét. Az ilyen pihenés persze csak akkor kikapcsolódás, ha a lélek nyugalomát eredményezi. Ezért a nyugalom ideje mindig az Úr napja is, amit imával, lelki dolgokkal való foglalkozás által meg kell szentelni.

Szabadság

A pihenés és nyugalom időszakát sokszor szabadságnak is nevezzük, hiszen a megszokott hétköznapi foglalatosságtól való megszabadulást fejezi ki.

A szabadság nem szabadosságot jelent. A hétköznapi, kenyérkereső munkától való felszabadulás – egy meghatározott időre – alapvető emberi jog, amit a munkaadónak biztosítania kell minden munkavállaló részére. Ha a munkáltató ezt nem teszi, akkor a kizsákmányolás lényege az, hogy a másik érdekeit nem veszi figyelembe, sőt emberi méltóságában megnyomorítja a neki kiszolgáltatót személyt. Ha valaki a másikat nem célnak, hanem pusztán eszköznek tekinti, az vétkezik. A pihenés idején a szabadsággal jól kell élni. Az igazi szabadság nem a rosszra, hanem a jóra irányuló szabadságot jelenti. A szórakozás nem tobzódást jelent, vagy bűnös vágyak kalandos kiélését, hanem olyan tevékenység folytatását, ami nemesíti a lelket, s amire nem volt idő a munkavégzés során. Ilyen tevékenység lehet az utazás, táborozás, rég nem látott rokonok, ismerősök meglátogatása, sportolás és különböző szabadidő tevékenységek gyakorlása, zárandoklaton való részvétel, lelkigyakorlat végzése.

Kikapcsolódás

A földi élet rövid ahhoz, hogy minden tehetségünket, képességünket kibontakoztathassuk. Ezért nagy áldás lehet a nyári szabadság ideje, mert akkor sok mindenre lehetőség nyílik. Persze csak akkor, ha előre jól megtervezzük és megszervezzük a kikapcsolódás idejét. Nem kétséges, hogy a nagyon fárasztó munka után valóban szükség van a testi pihenésre és általában

a „semmittevésre”. De ez nem tarthat sokáig, mert tunyaságra ösztönöz, és amint a közmondás is mondja, veszélyes, hiszen „heverő szívben az ördög fészket ver”. A jó kikapcsolódás az időt hasznos élményt jelentő, érdekes időtöltéssel gazdagítja.

Olyan programokat biztosít, melyben való részvétel aktivizálja bennünk a munka során háttérbe szoruló énünket, olyan szerepek betöltésére ösztönöz, amelyeket év közben nem gyakorolhatunk. S épp ez a „másság” az, ami „pihentet”, mert kikapcsol a hétköznapi rutinjából. A rutin, vagyis a folyvást ismétlődő tevékenység öli az életet. A kikapcsolódás pedig a változatosságot jelenti, és az életet gazdagítja bennünk. A legjobb kikapcsolódás az, ha a ránk bízott – főleg fiatalok, gyermekek – számára biztosítjuk a pihenést és a jó kikapcsolódást, hiszen ha másokért „elveszítjük” életünket, akkor megtaláljuk azt.

1998.

Család és iskola

Szeptember a tanévkezdés hónapja. Ilyenkor vannak a Veni sancte-k. Veni sancte Spiritus – száll fel az imádságok ének. Katolikus diákok és szülők fohászkodnak: Jöjj Szentlélek Úristen, töltsd be szívünket és elménket bölcsességed erejével, hogy tudásunkkal is Istent szolgáljuk, hogy tudásunk ne a bűn „okosságára”, hanem az üdvösségre vezető tudáshoz vezéreljen. Ám Isten Szentlelke csak ott tudja érvényesíteni hatékonyan erejét, ahol hit és alázat van. Nagy a felelőssége az iskolának és családnak abban, hogy elősegítse a lélek működését.

Jó iskola

Újabban divatba jött, hogy a szülők a tanárokra, a tanárok pedig a szülőkre „mutogatnak” (a gyermekek pedig mindkettőre), mondván, hogy a másik fél feladata az oktatás, a nevelés, vagy akár mindkettő. Ezen különösképpen nem kell csodálkoznunk, hiszen az erkölcsi felelősség áthárításának, illetve elhárításának korában élünk (holott épp az erkölcsi felelősség vállalása teszi az embert emberré). Ezen azonban változtatni kell. Az Úr Jézus elég világosan megmondja, hogy „aki a másik szemében a szálkát keresi, az nem veszi észre, hogy a saját szemében gerenda van”, ami vakká (elvakulttá) teszi arra, hogy a másik ember esetleg valóban meglévő hibáját tárgyilagosan és a nemes ügy előmozdítása érdekében felismerje. A másik folytonos bírálása semmiképp nem mozdítja előbbre a gyermekek oktatásának és nevelésének ügyét. Márpedig ez a legfontosabb cél. Úgy kell nevelni és képezni a gyermekeket otthon, hogy erre épülhessen az iskolai oktatás és nevelés, továbbá úgy kell foglalkozni az iskolában a gyermekekkel, hogy az a családi életben is gyümölcsöző legyen. Ám ehhez megfelelő szülőkre és tanárokra lenne szükség. De vannak-e ilyenek? Bizonyára vannak. Mégis, sajnos, több az olyan tanár és szülő, aki maga is nevelésre és oktatásra szorul. Egymásra mutogatás helyett el kellene kezdeniök önmagukat képezni és nevelni, és akkor alkalmassá válnának arra, hogy másokat is tanítsanak és neveljenek.

Jó család

Elvileg iskolára nem is lenne szükség, ha a családi otthonban a gyermekeket a szülők, testvérek, nagyszülők és rokonok felkészítenék az életre. Született első nevelőnk és tanítónk édesanyánk volt. Az édesapa feladata, hogy kitágítsa a gyermekek látókörét, bevezesse az élet rejtelmeibe és megtanítsa a külvilággal való helyes kapcsolat kialakításának szabályaira őket. A nagyszülők a múlt értékeit tárják fel unokáiknak és érzelmi menedéket nyújtanak az életben kapott sebek orvoslásához. A testvérek szolidaritásra nevelik egymást és segítve-bírálván mégis az összetartozás élményét nyújtják. Minden gyermeknek, ifjúnak alapvető igénye, hogy önmagáért szeressék (az Isten is így szeret bennünket), márpedig ezt az elvárást csak a jó család tudja biztosítani, s így alap-iskolája lehet az életnek.

Családias iskola

Az iskola nem helyettesítheti a családot. Az egyáltalán nem lebecsülendő érzelmi élet nemességét, kultúráját a családi otthonban kell megtanulni. Számos szülő úgy gondolja, hogy szülői kötelességének eleget tett akkor, ha a gyermek számára az infrastruktúrát biztosította. Ám semmiképpen sem elég a fogyasztói cikkek biztosítása és a jó taníttatás. A gyermeknek lelke is van és ezzel, sőt ezzel kell leginkább a szülőnek foglalkoznia. Ha ezt a szülő és az iskolában a nevelő tanár nem teszi, akkor érzelemszegény, hamburger-evő, coca-cola-ivó gyermekek nemzedékei nőnek majd föl, akik kulturálatlan érzelmi és ösztönvilágukat a diszkók

fény- és hangorgiájában élik majd meg. Időt kell szánni a gyermekek és az ifjúság lelki nevelésére. Nem kétséges, hogy ez nem csekély idő-áldozatot követel mind a szülőtől, mind a tanártól, mind a lekipásztortól. Tehát a tanárnak az iskolában nemcsak oktatnia, hanem nevelnie is kell. Helytelen feltételezés, ha valaki azt gondolná, hogy a tanuló rájön magától mindenre (így lesz kreatív – állítólag – csak kérdés, hogy mire...). A gyermek és fiatal az igazságra kíváncsi, mégpedig a teljes igazságra, amit életkori szintjének és felfogóképességének mértékében kell feltárni előtte. Nemcsak a hazugságok keltenek benne bizalmatlanságot, hanem a fontos igazságok és információk elhallgatása is. Ha az iskola nem elégszik meg a tudás közvetítésével, hanem pozitív és lelkesítő élményeket nyújt a diákoknak, továbbá ha a tanár jó példájával nevel és bizalmába fogadja a rábízottakat, akkor családi légkör alakul ki az iskolában, ahová a gyermek nem szorongva jár, hanem otthonra talál. Különösen az egyházi, katolikus iskolákban kell törekedni a családi szellem kialakítására, annál is inkább, mivel erre – ahogy Pál apostol írja – „Krisztus szeretete sürget minket”.

1998.

Felelősségünk

Tiszteletre méltó erkölcsi emelkedettség jele, ha valaki képes felelősséget vállalni tetteiért. Sokáig éltünk a kollektív felelősség korszakában, amikor az egyéni felelősséget könnyen lehetett áthárítani a közösségre. A kisgyermek is nagy leleményességről tesz tanúságot, amikor ki akar bújni a felelősség alól. Káin is menekült a felelősségre vonás elől, amikor azt mondta Istennek: „Hát felelős vagyok én testvéremért?” A felelősségvállalás nemcsak az erkölcsi érettség, hanem a felnőttiség feltétele is. Hiszen „senki sem sziget”, hanem felelősek vagyunk önmagunkért, egymásért és a világért.

Felelősség önmagunkért

Isten ránk bízta az életünket. Gondviselése nem azt jelenti, hogy helyettünk cselekszik. Szabad akaratot ajándékozott nekünk, és a szabadsággal együtt jár a felelősség is. A felelősség azt jelenti, hogy mindig készen állok arra, hogy igaz választ adjak akkor, amikor számon kér az, akinek felelnem kell. A magyar nyelv találóan használja a „számon kérni” szót. Ez a kifejezés arra az ősi tapasztalatra utal, amikor a számadó juhásznak be kellett számolni urának, a nyáj tulajdonosának a juhok számáról a legeltetés után. Nem volt könnyű együtt tartani a nyájat, megakadályozni, hogy a nyájból egy se vesszen el. Felelősségteljes munka volt számadó juhásznak lenni. Volt is becsülete a számadó juhásznak a faluban. A lelkiismeretünk szava, Isten szava bennünk. Figyelmeztet, óv a kísértés idején, megszólal akkor, ha felelőtlenül cselekszünk és lelkiismeretfurdalás formájában jelentkezik, ha vétkezünk. Senki sem szereti a lelkiismeretfurdalást. Ezért szívesen szabadulna tőle azzal, hogy külső okokra hárítja tetteinek felelősségét. Másokat okol a saját bűneiért. Vagy idővel elhallgattatja lelkiismeretének szavát. Ideig-óráig lehet hivatkozni nevelésre, külső körülményekre. De előbb-utóbb felnőtté kell válni. Egyedül kell vállalni a felelősséget tetteinkért. Vajon olyan emberré neveltük-e önmagunkat, amilyenre akartunk válni, amilyennek Isten elgondolt bennünket, vagy valahol „lesátoroztunk” és egy helyben topogunk?

Felelősség másokért

Csak aki önmagáért megtanult felelni, az tud felelősséget vállalni másokért. Csak aki megtanult engedelmeskedni, az tud majd parancsolni. Jó parancsnok az, aki nemcsak „parancsolgat”, hanem felelősséget is vállal beosztottaiért. Mivel ebben a világban minden összefügg, tágabb értelemben mindenki felelős mindenkiért. Szűkebb értelemben azonban csak néhány emberért, embercsoportért vagyunk igazán felelősek, hiszen lehetőségeink korlátozottak. Felelős a szülő a gyermekéért, testvér a testvéreért, barát a barátért, főnök a beosztottért, tanár a diákért, pap a híveiért, orvos a betegért. Alapelve, hogy leginkább azokért vagyunk felelősek, akik gyengébbek nálunk és épp a mi segítségünkért folyamodnak. Felelősségünket azonban nem vihetjük túlzásba. A túlzott gyámkodás megakadályozhatja a ránk bízottakban az egyéni szabadság kibontakozásának lehetőségét. A felelősség elhárítás, a „kibújtás” a felelősség alól ugyanúgy veszélyes, mint a másik maradandó „kiskorúsítása”. Különösen azoknak a szülőknek és nevelőknek kell erre odafigyelniük, akikre serdülő korú gyermekek vannak bízva, akiknek egyénisége épp kialakulóban van, s jóllehet még tüzetesen „oda kell figyelni” rájuk, de meg kell engedni nekik azt is, hogy fokozatosan „elszakadjanak” és megtanuljanak magukért felelősséget vállalni. Ezért fontos, hogy családban, iskolában, egyesületben olyan feladatokkal bízunk meg a fiatalokat, ahol önállóan cselekedhetnek, hogy megtanuljanak közben felelősen élni. Itt is a szubszidiaritás, vagyis a kíséret elve irányadó:

akkor avatkozunk bele a cselekvés menetébe, amikor feltétlenül szükséges, egyébként engedjük a másikat önállóan cselekedni.

Felelősség a világért

Isten az emberre bízta a teremtés művének folytatását. Tehát munkánkkal a teremtető Isten munkatársai vagyunk. A munka nem csupán kenyérkereseti forrás. Nemcsak pénzért dolgozunk. A munka hozzátartozik az emberhez méltó élethez. Ezért is kell a munkanélküliség ellen küzdenünk. A munka elhanyagolása testileg-lelkileg lealacsonyítja az embert. Nem mindegy, hogy milyen munka kerül ki kezünk alól. Felelősek vagyunk tehát a munkánkért. Munkánk gyümölcse erkölcsileg is minősít bennünket, Isten önmagunk és mások előtt. Csak a jó munka után édes a pihenés. Hiszen nem azért élünk, hogy pihenjünk. A munka fáradságos és ezért lemondásra, áldozatosságra nevel.

Közben fokozatosan kialakul bennünk a felelősségtudat. A munkavégzés közben tapasztaljuk meg, hogy a munkának jó vagy rossz eredménye lesz. A világ egyrészt kozmosz, környezet, másrészt történelem. Mindkettőért felelősek vagyunk. Rajtunk is múlik, hogy tönkremegy-e környezetünk az emberi önzés és nemtörődomség által. Mi is felelősek vagyunk azért, hogy milyen irányt vesz a történelem szekere. Ezért nem zárkozzhatunk el a közélettől a magánélet szférájába egy előkelő „elefántcsont toronyba”, hogy „fényes elszigeteltségünkben” „bölcsek” tanácsokat vagy bíráló megjegyzéseket osztogassunk. A felelős ember ott, ahol van, építi és szépíti a világot és a maga „téggláját” is hozzáteszi a teremtés művének csodálatos építményéhez.

1998.

Adventből karácsonyba

Nem csupán az egyházi évben van advent és karácsony, hanem az életünkben is. Születés és halál, várakozás és beteljesedés feszültségében múlik földi életünk. A történelem nem az idő értelmetlen körforgása, vagy a „semmiből a semmibe” való vak előrelendülés, hanem értelme van. Az Ószövetség Krisztus első, az Újszövetség Krisztus második eljövételének beteljesedésére vár. A várakozást tevékeny felkészülés teszi tartalmassá.

Várakozás

A „Jeles napokra”, ünnepekre életünk beteljesedett időire feszülten várakozunk. Időbeli életünknek ez ad tartalmat. Az ószövetségi választott nép is várta az „idők teljességét”, a Messiás eljövételét. De nem mindenki tudta felismerni a célba érkezett időt, Isten országának eljövételét. Amint az evangéliumi példabeszéd is mondja: „van, akinek épp akkor ökröt kellett vásárolnia, a másíknak meg házasodnia kellett...” Napjainkban is így van ez. A hétköznapi élet fontosnak tűnő „foglatatosságai” elterelik figyelmünket az „egyetlen fontosról”. Pedig vannak „idők”, „alkalmak”, amik sohasem térnek vissza. Kell tudnunk időt szakítani a „hallgatásra”, a „meghallgatásra”, fontos szavak kimondására, egy-egy jócselekedet azonnali megtételére. Mert soha vissza nem térő alkalmak ezek. Adventben az egyház liturgiája Szent Pál apostol szavaival figyelmeztet: „Használjátok fel az időt, mert rossz napok járnak”.

Felkészülés

Adventi várakozásunk akkor gyümölcsöző, ha felkészülünk karácsonyra. Életünk adventje csak akkor lesz termékeny, ha jól készülünk fel a halálra. A történelem adventje akkor vezet célhoz, ha mi magunk is tevékenyen közreműködünk abban, hogy a „történelem szekere” jó irányt vegyen. Nem elég az adventet ideges karácsonyi vásárlással kitölteni. Az sem jó felkészülés, ha már „előre félünk” a karácsonytól: hátha nem olyan lesz, mint amilyennek elképzeltük. Nem véletlenül irányítja a liturgia advent idején figyelmünket a kora reggeli „rorate” szentmisékben a Boldogságos Szűz Mária alakjára. Tőle kell megtanulnunk a helyes felkészülés módját: „Legyen nekem a te igéd szerint” – mondotta az angyalnak, jelezvén azt, hogy nem ő akarja meghatározni a beteljesedés módját, hanem hittel tudja elfogadni azt a megoldást, amit az Úr készít nekünk.

Beteljesedés

A Szentatya, II. János Pál pápa Krisztus születésének kétezredik évfordulójára felkészítendő a „Tertio millenio adveniente” kezdetű körlevelében az ezredfordulót megelőző három esztendő a Fiúnak, a Szentléleknek és a mennyei Atyának szenteli, míg az ezredforduló szentév lesz, amit a Szentháromságos egy Istennek ajánlunk. A sorrend tán kissé meglepő, de nem véletlen. Hiszen a körlevél az egyes isteni személyekhez kapcsolja az úgynevezett beavató szentségeket és ezek logikai sorrendjét követi. A Fiúval hozza összefüggésbe a keresztséget, ami nélkül nem lehetünk keresztények, megváltottak és az egyház tagjai. A Szentlélek éve, 1998, a Szentlelket állítja a középpontba és a Szentlélek szentségére, a bérnálásra összpontosít, ami a keresztség beteljesedése és a keresztény nagykorúság szentsége. A most kezdődő liturgikus év a mennyei Atyának lesz szentelve, és ezzel van kapcsolatba hozva a bűnbánat szentsége, a szentgyónás, hiszen ha a bűn által elvesztettük keresztségi ártatlanságunkat, a megszentelő kegyelmet, akkor azt a bűnbánat szentségében, Jézus Krisztus érdemeire való tekintettel, visszanyerhetjük. Ezért az adventi időben meg kell bánni és meg kell gyónni

bűneinket. Ne csak a „mázsás” bűnökre lendüljön ki lelkiismeretünk „mérlege”, hanem figyeljünk apró mulasztásainkra, hűtlenségeinkre, szándékos bocsánatos bűneinkre is. Gyarlóságaink felett ne hunyjunk szemet, mondván, hogy „ilyen az élet”, „mások is így csinálják”, továbbá „ezen már úgysem tudok változtatni”. A szentgyónásban segítő kegyelmet is kapunk jóra való törekvéseink sikerre viteléhez. A jubileumi év az ezredforduló éve, a Szentháromságnak és az oltáriszentségnek van szentelve, hiszen Jézus mondja: „Nélkülem semmit sem tehettek.” Ha jó a felkészülés, jó lesz a beteljesedés is. Ennek az adventi felkészülés és a karácsonyi beteljesedés már előképe.

1998.

Új év az Atya éve

Az ezredforduló előtti utolsó előkészületi évbe léptünk, ami a Szentatya szándéka szerint az Atya éve. Míg a Fiú évében a keresztség szentségére, a Szentlélek évében a bérmlás szentségére, úgy az idei esztendőben a bűnbánat szentségére kell összpontosítani figyelmünket, hogy a kétezredik évet egészen a Szentháromságnak és az Oltáriszentségnek szentelhessük Isten dicsőségére és lelkünk javára.

Apák kellenek

Közismert dolog, hogy egy elkereszténytelenedett világban az apák szerepe jelentéktelenné válik. Az apa nevének hovatovább nincs jelentősége a családban, hiszen mindenki olyan nevet vesz fel, amilyet akar. Az apára pusztán a nemzés szempontjából van szükség (bár erre is csak addig, amíg az ember-klónozás feleslegessé nem teszi). Az apa a modern társadalomban a család számára csak pénzszerzési forrás, hiszen „jó” apa az, aki sok pénzt hoz haza. Ám ha a feleségnek sokkal jövedelmezőbb állása van, akkor az apa csak megtűrt „háztartásbeli”, aki ingyen elvégzi a ház körüli teendőket. Mivel a modern világban (ahol a nők egyenjogúak), nincs szükség apákra (hanem esetleg csak ideiglenes szexuális partnerre), az apának nincs tekintélye. Sok fiatal nem is óhajt házasságot kötni, hanem amennyiben ez önmegvalósítását szolgálja, ideig-óráig tartó baráti-szexuális kapcsolatokat ápol, és ezzel beéri. Ha pedig a nő éppen olyan hangulatban van, akkor szül egy gyermeket (akit ki tudja, honnan, vagy kitől fogant, de ez nem is érdekes...) „Szép új világ” – mondhatnánk Aldous Huxley szavaival. Persze, nem is baj, hogy az ilyen önző típusú emberek nem óhajtanak szaporodni. Így legalább önmaguk fajtáját irtják ki. A múlt század végén a pszichoanalízis atyja, Sigmund Freud támadta meg az apaságot és az emberiség métegyének nevezte, hiszen az apai tekintély (és Isten tekintélye) mint „felettes én” és „szupercenzor” minden neurózis forrása. Freud beteges vélekedése a huszadik század folyamán széltében-hosszában elterjedt, s ma már úgynevezett „jobb körökben” közfelfogásnak számít. Pedig apák kellenek, mert amint anya és gyermek nélkül, úgy apa nélkül sincs igazi család.

Atyák kellenek

Az „atya” szép magyar szó. Azt fejezi ki, hogy az apaság nem csupán rideg jogi fogalom, ami az egyik nemző szülőre vonatkozik, hanem tartalma is van. Lelki tartalma, amiben jelen van a jóság, melegség és gondoskodás olyan formája, amit az édesanya nem tud biztosítani. Az atyaság erő és biztonság. Az atya a családi közösség meghatározó alapja. Ő hordozza a felelősséget a családjáért. A sokszor elbizonytalanodó feleségnek, anyának és gyermekeknek ő jelenti a szilárd fogódzópontot. Kiáll a családjáért és kifelé képviseli azt. Erkölcsi és eszmei tartást ad a családnak és megvédi a családot. Felelősséget vállal a családtagokért Isten és emberek előtt. Az atyaság integrálja a kis-családot a nagy-családba és a nemzetbe, társadalomba. Ott, ahol nincsenek igazi atyák, a közösség előbb-utóbb elveszíti eszmei erkölcsi összetartó erejét. Nem véletlen, hogy minden totalitárius és globalizálódó rendszer ellensége az apáknak, mert az atyai szerepet a maga személytelen intézményeivel és produktumaival maga akarja helyettesíteni. Tehát miközben harsányan támadja az atyaságot, ő tudja a legjobban, hogy milyen kulcsfontosságú szerepe van az apáknak a családban és társadalomban, de ezt magának akarja megszerezni. Folyvást az atyai tekintéllyel és hatalommal való visszaélésről szeretnek beszélni (amire kétségtelen, sok példát lehet felhozni), holott épp arra lenne szükség, hogy jó apákat, atyákat neveljenek.

Isten, a mi Atyánk

Bár az ószövetségi kinyilatkoztatás úgy beszél Istenről, mint aki tiszta szellemi, élő, személyes valóság – aki a lét és valóság teljességét birtokolja –, továbbá erős, hatalmas, mindentudó és mindenható, az erkölcsi rend szerzője és számon kérője, mégis Jézus Krisztus az Isten Fia nyilatkoztatta ki számunkra az Újszövetségben, hogy ez az Isten nemcsak a világ teremtője és Ura, hanem egyben a mi mennyei Atyánk. Nem csupán igazságos, hanem irgalmas és emberszerető. Jóságos, mint a tékozló fiú édesatyja, aki megbocsát a bűnbánó bűnösnek. Ez az Isten hűséges, s ha már mindenki megrendül a bizalmunk, Ő soha el nem hagy minket. A földi apák-atyák Istentől kapják tekintélyüket. Ám ez a tekintély csak akkor lesz megalapozott, ha az apák-atyák folyvást tudatosítják magukban, hogy ők Isten teremtményei és képmásai. Atyai tekintélyük csak akkor van, ha Isten tekintélyét elfogadják önmaguk felett. Ezért a földi atyaság rehabilitációja Isten atyaságának rehabilitációjával kezdődik. Az atyaság azért juthatott válságba, mert az apák sokasága elfordult Istentől. Az ilyen apatípus saját nevében akart „Istent játszani” a maga családjában és ez az apaság karikatúrájához vezetett. Ott, ahol az Istent megölik, előbb-utóbb az embert is meg fogják ölni, hiszen az ember a maga méltóságát Istentől kapja. Ott, ahol az atyaság elfordul Isten atyaságától, az apai szerep is elhal. Ott, ahol nincsenek apák, az anyaság is elveszíti jelentőségét, hiszen a „béranyaság”, a „társadalom”, majd a klónozás az anyákat is fölöslegessé teszi. E válságos helyzetből csak egy kiút van: vissza kell térni Isten eredeti teremtési rendjéhez. Az apák merjenek lenni atyák, az anyák örüljenek annak, hogy édesanyák lehetnek, a gyermekek pedig örvendjenek annak, hogy nemcsak eltartóik, hanem szüleik is vannak.

1999.

Tisztes polgár, tisztes erkölcs

Sokszor elhangzik napjainkban, hogy jogállamban élünk és polgári társadalmat kívánunk felépíteni. De vajon tudjuk-e, hogy mit kívánunk, vagy csupán homályos elképzelésünk van a fogalmak tartalmáról. Jogállamiságon akárhányszor azt értik, hogy a polgárok által hozott törvények uralkodjanak, vagyis a jog érvényesüljön. Polgári társadalmat áhítózunk, és azt gondoljuk, hogy mintegy magától kapcsolódik ehhez a tisztes polgári erkölcs.

Polgár és erkölcs

A XX. század végi globalizálódó világ állameszménye a planetáris demokrácia, ahol a társadalmi egyenlőséget az biztosítja, hogy minden ember egyenjogú polgár. A polgár szó eredetét vizsgálva, a magyar kifejezés elemzése a fogalom helyes eredeti jelentéséhez vezet, hiszen a polgár nem más, mint az ókori városállam, a polisz szabad, jogokkal és kötelezettségekkel felruházott tagja. Más nyelvek „polgár”-fogalmát elemezve is azt láthatjuk, hogy e szavak a rendezett állami viszonyok között élő emberre, vagy a vár-lakóra, illetve a vár körüli védett település tagjára vonatkoznak. Úgy is mondhatjuk, hogy a vidéki földműves lakossal szemben a városlakó, a rabszolgával vagy jobbággal szemben a szabad, városi foglalkozású ember a polgár. Ám a XIX. és XX. század társadalmi, gazdasági és politikai változásai kiszélesítették ezt a fogalmat, sőt általánossá tették a polgári státust, amit mi sem fejez ki jobban, hogy egy állam befogadott és elfogadott polgárát állampolgárnak nevezik, s ez gyakorlatilag mindenkire alkalmazható. A francia forradalmat illik polgári forradalomnak nevezni, s ez a forradalom rangot adott a „harmadik rend”-hez tartozó polgárnak, sőt emancipálta a feudális renddel szemben a polgári rendet. Ám épp az egyéni szabadságjogok túlsúlyozása osztotta meg újra a társadalmat, s így az egyenlők között lettek „egyenlőbbek”, továbbá a szabadok között még „szabadabbak”, akik elnyomták a szabadversenyben hátrányos helyzetbe jutottakat. Így alakult ki egy új helyzet, ami a polgárt a korábban elítélt feudális nagyságokhoz tette hasonlónak és kialakította a munkásság elnyomott osztályát. A szociális és szocialista mozgalmak – a maguk módján – próbáltak ezen az igazságtalanságon változtatni, de hovatovább a polgárgyűlölő proletár maga is polgárrá lett, de – sajnos, többnyire – nem tisztes polgárrá. Mert a polgári lét lényege nem a gazdasági élethez való viszony, nem is a szociológiai besorolás, hanem az erkölcsi magatartás. Kielezett történelmi határhelyzetek is alátámasztják ezt a tételt, mert megváltozott társadalmi, gazdasági és politikai viszonyok között is a polgársághoz való tartozás identitástudatát épp a tisztes polgári erkölcsi alapozta meg.

Polgári erkölcs

A polgári erkölcsöt az úgynevezett „haladó” politikai baloldal (akár proletár, akár értelmiségi) körei élesen elítélték és kompromittálták. A polgári erkölcs ugyanis keresztény bibliai ihletettségű, amit a protestantizmus (ami főleg polgári körökben terjedt el) vallásilag is legitimált. Ez az erkölcs szigorúan a tízparancsolat erkölcsiségére épült. Komolyan vette az igazságosság érvényesítését, ám ugyanakkor a kapitalizmus kialakulásával az egyéni önzésnek (amit akárhányszor takarékoságnak nevezett) és individualizmusnak tág teret engedélyezett. Eszménye volt a rendezett állam és társadalom, a jogrendet túlságosan összekeverte az erkölcsi renddel, s ezért széles teret biztosított a képmutatásnak, amivel joggal kivívta az ifjabb nemzedékek kritikáját, akik magát a kereszténységet és istenhitet azonosították a képmutatónak titulált polgári erkölccsel és szokás-vallásossággal, s így a polgári erkölcs akárhányszor az ateizmus útkészítőjévé is válhatott. S valóban, ott ahol a polgári erkölcs csak a saját csoport- és

osztályérdekek ideológiája lett, pontosabban szólva, elszakadt természetfölötti keresztény eredetétől, megszüntette a polgári lét erkölcsi alapját is, s így a „tisztos polgár” semmitmondó, üres fogalommá vált.

Keresztény erkölcs

A keresztény erkölcsiség lényege, hogy ezt az erkölcsöt nem csoport- és osztályérdekek szokásrendje alakítja ki, hanem ez az erkölcs Istentől történelmileg kinyilatkoztatott és a teremtett természet maradandó törvényeiben megalapozott erkölcs, aminek alapja, törvényhozója és számon kérője maga az élő Isten. Vagyis vallás és hit nélkül hosszú távon nem lehet erkölcsös életet élni, mert az ember bűnre való hajlama kegyelem nélkül nem képes érdemszerző erkölcsös jótettek létrehozására. A polgári erkölcs eltorzulása épp az volt, hogy el akarta hitetni önmagával (és másokkal), hogy Isten nélkül is képes az ember tisztos polgárrá válni, csak meg kell tartania a kialakult szokásokat. Napjainkban, amikor mindenki előtt tapasztalatilag is világossá válhat, hogy Isten nélkül az ember a másik ember farkasa, egyértelművé lett, hogy a vallás nélküli világ már nem is erkölcstelen, hanem erkölcs nélküli világ, ahol a szabadságra és önmegvalósításra hivatkozó önzés a jogállamiság keretében még törvényes és igazolt formát is kaphat.

Erkölcs nélkül az ember nem ember. S „ha nincs Isten, akkor mindent szabad” – mondotta Dosztojevszkij. Ha már nem lehet senkiben megbízni, mert a hazugság nem bűn, az ígéreteket és szerződéseket nem tartják meg, és ezt „ügyességnek” nevezik, akkor az emberi együttélés válik lehetetlenné. Vissza kell tehát térni Istenhez, és az ő erkölcsi törvényeihez, és akkor az állampolgárok újból tisztos polgárok lesznek, akik nem gátolják, hanem segítik egymást a közös „ország” építésében.

1999.

Péter sziklájához

Ha nagyon leegyszerűsítve kívánjuk megfogalmazni azt, hogy mi, katolikusok miben különbözünk a többi keresztényektől, akkor a következőt mondhatjuk: a szentmise áldozatban, a Szűz Mária tiszteletben és a pápaságban. A katolikusok elfogadják a pápaság intézményét, a péteri szolgálatot, mert úgy tekintenek Róma püspökére, mint Szent Péter apostol utódjára, akinek az Úr Jézus átadta a lelki főhatalmat, s akinek ezt a hatalmat a jézusi szolgálat szellemében kell gyakorolnia, hiszen ő – Nagy Szent Gergely pápa megfogalmazása szerint – „servus servorum Dei”, vagyis „Isten szolgáinak szolgálója”.

A péteri szolgálat

Az Úr Jézus kiválasztotta a tizenkettő közül Pétert és átadta neki főhatalmát: „Te Péter vagy, azaz kőszikla. Neked adom a mennyország kulcsait. Amit megkötsz a földön, meg lesz kötve a mennyben is, amit feloldasz a földön, fel lesz oldva a mennyben is”. Azt is mondja az Úr, hogy „Erre a kősziklára építem egyházamat”, és hogy „a pokol kapui nem vesznek erőt rajta” (Mt 16,18-20). Arról nem szól az evangélium, hogy közben az Úr Jézus „magára” mutogatott volna, azaz, amikor azt mondta, hogy „erre a kősziklára építem egyházamat”, akkor magára gondolt és nem Péterre, mert akkor miért ad Péternek (akit egyébként Simon, János fiának hívtak) új nevet (pétros = kőszikla), és miért használ a továbbiakban is egyes szám második személyt: „neked adom a mennyország kulcsait” (miért nem magának?). Nehéz elfogadni Isten nagyvonalúságát: egyszerű, de nyíltszívű galileai halászra bízta az emberiség örök üdvösségének ügyét. Egyébként ez is Jézus istenségének bizonyítéka. Ember ilyent nem tesz. Akármilyen nagy ember, a főhatalmat megtartja magának és nem bízta másra, főleg nem egyszerű, tanulatlan emberre. Jézus Pétertől ezért csak egyet kíván cserébe: szeresse őt. S ezt Péter mindvégig megtette. Még gyáva tagadása és hűtlensége pillanatában is. Ezért mondja neki később a feltámadt Krisztus háromszor: „Péter, szeretsz te engem?” „Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat”, továbbá, „s te egykor majd megtérve erősítsd meg a hitben testvéreidet”.

Péter sziklájához

Péternek azért kellett elbuknia, hogy megtérhessen és alázatossá váljon. Az ő lelki hatalma pusztán részesedés Krisztus örök hatalmából, nem öntörvényű hatalmaskodás. A hatalmat Jézus stílusában kell gyakorolnia: „Aki első akar lenni közületek, legyen a többi cselédje”. Szent Péter utódai mindig akkor voltak „nagyok”, amikor nem akartak „nagyok” lenni. Péter utódainak „ereje” „gyengeségükben” van. Hiszen Szent Pál apostol is így fogalmaz: „Amikor gyenge vagyok, akkor vagyok erős.” A gyengeség és esélytelenség nem érték önmagában, hanem csak akkor, ha „űtkészítés” a nagyobb erő, vagyis Isten erejének eljövételére. Péter és utódai azért tudnak gyengéket erősíteni, mert ők a legnagyobb erőre, Isten erejére támaszkodnak a hitben és szeretetben. Ezért aki Péter sziklájába kapaszkodik, azt az Isten ereje megtartja az igazságban, szeretetben, hitben és reménységben. Aki pedig elereszti Péter szikláját, mert „pápább akar lenni a pápánál”, azt menthetetlenül elsodorja a „tenger árja”. A pápai tévedhetetlenség is ebből a belátásból fakad: a római pápa, mint Szent Péter utóda, hit és erkölcs dolgában – ami örök üdvösségünk kérdését illeti – ha mint ilyen, ünnepélyesen megnyilatkozik, akkor a neki adatott különleges Szentlélek-segítség erejében tévedhetetlenül tanít, vagyis „amit megkötött a földön, az meg van kötve a mennyben is”. Jézus Krisztus azonosítja magát az ő egyházával, hiszen ő az egyháznak, mint „titokzatos testnek” a feje.

Pápák és a pápa

A „pápa” szó nem a magyar „papa” szóval kapcsolatos. Arra utal, hogy a népvándorlás idején Itáliában nem volt más tekintély, mint Róma püspöke, és ezért neki adták a korábbi, római császárság idején használatos szép címet: „pater patriae” = „a haza atyja”. Ennek rövidítése a „pápa” szó. Nemcsak jó, hanem rossz pápák is voltak a történelem során. Ám hit és erkölcs dolgában egy sem tévedett. A Szentlélek megoltalmazta ettől az egyházat. A XX. századnak jobbnál jobb pápai voltak. A Szentatya, II. János Pál pápa, aki már kétszer is járt hazánkban, kétségtelenül ma a világ legnagyobb erkölcsi tekintélye, s az egész emberiség nagy családjának ténylegesen elismert „lelki atyja”. Mert a jézusi szolgálat szellemében gyakorolja a péteri főhatalmat.

1999.

Húsvét a mi reményünk

A magyar „húsvét” szó használata valószínűleg azzal a vallási szokással kapcsolatos, hogy a negyven napi nagybőjt után Krisztus feltámadásának ünnepén vettek magukhoz ismét húst az emberek. Ám ez a jelentés csak felületes megközelítése az ünnep igazi tartalmának. Húsvét a legnagyobb keresztény ünnep, hiszen Krisztus kereszthalála és feltámadása megváltásunk győzelmét jelenti. Ha ugyanis „Krisztus nem támadt föl..., akkor még mindig bűneitekben vagytok” – írja Szent Pál apostol.

„Csakhogy Krisztus feltámadt. Megjelent először Péternek, aztán a tizenkettőnek, azután pedig egyszerre több mint ötszáz testvérnek jelent meg, akik közül többen élnek, míg mások már elhunytak” – olvassuk Szent Pál apostolnak az első korinthusiakhoz írt levelében, ami egyébként időrendben az első híradás Krisztus feltámadásáról, hiszen az apostoli igehirdetésnek ez volt a központi gondolata. Mégis, úgy tűnik, egyesek kételkedtek ebben, s ezért kell Pál apostolnak Efezusból megerősítenie a híveket. Krisztus valóban feltámadt. Ez történelmi tény. Hiszen hiteles tanúk bizonyítják, ellenőrizhető. Nem csupán Péternek és a tizenkettőnek jelent meg (itt a szám az apostoli kollégiumot jelenti, hiszen Judásnak nem jelent meg, de annál inkább a későbbi apostollá lett Pálnak a damaszkuszi úton), hanem egyszerre több mint ötszáz testvérnek, akik közül többen még élnek, és megkérdőjelezhetők. A názáreti Jézus nem tetszhalott volt. Valóságos halállal halt meg. A római százados, szívet lándzsával döfte át. Valóságosan eltemették a kőszírboltba és harmadnapra támadt föl halottaiból (a zsidók tapasztalati közmeggyőződése volt, hogy harmadnapra a halott biztosan holtnak tekinthető). Az üres sír is azt bizonyítja, hogy feltámadt. Az apostolok nem lophatták el holttestét, hiszen ők csodálkoztak a leginkább az üres síron. Egyébként is, ha valamiféle feltámadási mítoszt rögzítettek volna írásban az evangélisták, akkor minden evangélium egy bizonyos „séma” szerint írta volna le a feltámadás körülményeit. Csakhogy épp az az érdekes, hogy minden evangélium más és más szempontot emel ki ugyanabból a történelemből. Az üres sír és a feltámadt testben való megjelenések a mennybemenetelig Krisztus feltámadását bizonyítják.

A mi feltámadásunk

A lélek halhatatlanságáról már az ókori görög filozófusok és a keleti vallások is tanítottak. Ám a testet lenézték és megvetették. A második isteni személy megtestesülése ezért még Jézus és az apostolok korában is megütközést váltott ki: hogyan „ereszkedhetett le” úgy az Isten, hogy megalázza magát azzal, hogy emberi testet ölt magára? Ám az isteni szeretet „leleményességét” emberileg nem lehet „kikövetkeztetni. Jézus, aki a „bűnt kivéve mindenben olyan lett, mint egy ember”, megszentelte emberi testünket. Nem csupán itt a földön, hanem a túlvilágon is. Feltámadt testében „megőrizte” sebeit, s ezzel megszentelte minden áldozatunkat és ártatlanul kapott sebünket. Saját sorsában kívánt részesíteni minket. Ő mondotta: „Ha majd fölmagasztaltatom, mindeneket magamhoz vonzok.” S itt arra utal, amit Szent Pál apostol így fejez ki: „Ha vele együtt szenvedtünk, vele együtt fel is támadunk.” „Atyám házában sok hely van. Azért megyek el, hogy helyet készítsek nektek” – mondja az Úr tanítványainak az utolsó vacsorán. Ha Krisztus az Atya örököse, akkor mi a megváltás gyümölcseként Krisztus érdemeire való tekintettel, mint az ő testvérei, „fogadott fiak”, társörökösök vagyunk.

Reménységünk záloga

Krisztus feltámadása a mi reményünk alapja, hiszen maga az Üdvözítő mondja: „Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, az bennem marad és én őbenne, és én feltámasztom őt az

utolsó napon”. Hasonlóképpen hangsúlyozza a kafarnaumi beszédben, hogy „aki ezt a kenyeret (az eucharisziát) eszi, az örökké él”.

Vannak, akik igyekeznek a halál gondolatát távol tartani maguktól. Mások meg úgy vélekednek, hogy a haláltól nem kell félni, hiszen a „halál életünk szerves része”. Egyik vélekedés sem igaz. A halál múlandó létünk vége, és az örök élet kezdete. Nem csupán a lélek halhatatlan, hanem a test is részesedik az örök életből. Krisztus módjára a mi testünk is átalakul. Amint az apostol tanítja: „Romlandó testet vetnek el és romolhatatlan támad föl. Dicstelen testet vetnek el és dicsőséges támad föl. Érzéki testet vetnek el és szellemi test támad föl.” Továbbá: „Ha földi sátrunk leomlik, a mennyben örök otthon vár ránk, amit nem emberi kéz alkotott.” Ez a remény a keresztény optimizmus alapja. Életünk tehát már „megkezdett örök élet”. A húsvéti eseményre épülő húsvéti hit buzdít és kötelez arra, hogy már itt a földön erényes erkölcsi tetteinkkel a lelki embert a mennyei élet várományosát „építsük föl” magunkban, hogy az Úr halálunk után „beállíthasson bennünket majdan szobros csarnokába” (vö.: Babits Mihály: Pszichoanalízis christiana).

1999.

Néked ajánljuk Szűzanyánk...

Május hónapban templomainkban a litániákon fölhangzik az ismert ének: „Néked ajánljuk Szűzanyánk a legszebb hónap alkonyát. Ezernyi híved zengi ma, ó üdvözlégy Mária”. Szűz Mária Isten anyja, az egyház anyja, az Isten által örökre elgondolt emberi nem legszebb virága, akinek Szent István királyunk följánlotta elárvult nemzetünket; s akinek Mindszenty József bíboros hercegprímás úr 1948-ban, a Mária-év alkalmából felajánlotta magyar hazánkat. „Néked ajánljuk” nem csupán a legszebb hónap alkonyát, hanem családjainkat, országunkat, s az egész emberiséget.

Családok oltalmazója

Amint Szent Józsefben a családok védőjét tiszteljük, úgy Szűz Máriában családjaink menedékét látjuk. A Boldogságos Szent Szűzet találóan nevezi a magyar nyelv Szűzanyánk, hiszen személyében tökéletesen egyesült az a két érték, ami a nőt nővé teszi: a szüzesség és az anyaság. Az elterjedt materialista világnézet egyenes következménye az a szemlélet, ami élesen elválasztja a kettőt. A szüzességet szükséges rossznak, szégyenteljes dolognak, később tán majd még fogyatékoságnak is tekintik. Nem csoda, ha ezután már az anyaság is veszít értékéből, hiszen akárhányszor „terhes”, „állapotos”, sőt „neurotikus” jelzőkkel illetik. Az anyaság „ráérős” nők hobbyja lesz hovatovább, hiszen ha a nő ugyanolyan, mint a férfi, akkor a család és a gyermek, mint valami „plusz”, csak „púp a hátán”, ami önmegvalósítása során hátrányos helyzetbe hozza őt a férfiakkal szemben. Ha valaki a szüzességet leértékeli, az előbb-utóbb az anyaságot is semmibe veszi. „Mindennek rendelt ideje van” olvassuk az ószövetségi bölcsességi irodalomban. Rendelt ideje van az anyaságnak. Aki nem tud várni, az nem érik be a neki rendelt feladatra. A szüzesség a házasságra való felkészülés ideje, mind a fiúk, mind a lányok számára. A biológiai érettségnek párosulnia kell a lelki érettséggel. Ha valaki lelkileg éretlenül és „nagy tapasztalatokkal” megy a házasságba, az épp azt nem fogja megízlelni, ami a házasságot széppé teszi. Ezért is bomlik fel a házasságok több mint a fele hazánkban. A szüzességnek lelki vagy testi anyaságra kell irányulnia, míg az anyaság a szüzesség erejéből táplálkozik. Szűzanyánk azért lehet családjaink oltalmazója Isten színe előtt, mert benne e két női érték egyszerre testesült meg.

Magyarok Nagyasszonya

Ezer éves hagyomány, amit történelmi dokumentumokkal és művészettörténeti emlékekkel is igazolni lehet, hogy a magyarságban mindig mély volt a Mária-tisztelet. A magyarok Nagyasszonynak, Királynőnek, Magyarország védelmezőjének (Patrona Hungariae) tekintették az Ur Jézus édesanyját. Képeken úgy ábrázolták, hogy fején hordozza István királyunk szent koronáját. Ezért Magyarország államformája megmásíthatatlanul a királyság. Államfő lehet ebben az országban bárki, de királya csak egy van: az, akinek Szent István királyunk felajánlotta a koronát és az országot. Kölcsey „Himnusz”-ának bevezetéséig a magyar himnusz a „Boldogasszony Anyánk” kezdetű Mária-ének volt, amit a protestáns magyarok is lelkesen énekeltek. A magyar zászlókon még az 1848-as szabadságharc idején is a koronás Mária-kép díszelgett. Szűz Mária oltalmában bizakodott a magyar nép a sok „balsors” idején, és Mária segítségével tudott a kereszténység védőpajzsa lenni, túlélvén a népirtások egész sorozatát. A magyar nép büszke nép. Csak Isten anyjának, a magyarok koronás Nagyasszonyának tekintélyét ismeri el maga fölött.

Világ királynéja

„Nekem adatott minden hatalom a mennyben és a földön” – mondja az Üdvözítő, de Krisztus királyi hatalmát megosztja édesanyjával. Ő pedig nem él vissza ezzel a hatalommal, hanem azt mondja ma is az embereknek, amit a kánai menyegzőn mondott a szolgáltnak: „Tegyétek azt, amit Jézus mond!” Máriát a „béke királynéjának” is nevezzük, aki az elmúlt százötven év során mind gyakoribbá váló csodás jelenségeiben mindig a békére biztatja az emberiséget. Rámutat arra, hogy ahol békétlenség van a bűn miatt Istennel, ott megjelenik a békétlenség a családokban, társadalomban, nemzet nemzet ellen fordul, s végül a gyűlölködés, civakodás, irigység lelki-testi betegségbe taszítja az embereket. „Térjete meg, tartsatok bűnbánatot, imádkozzatok, böjtöljete. Imádkozzatok a családokért, a békéért!” E figyelmeztetések azok, amelyek folyvást visszatérnek Szűz Mária intelmeiben.

„Ha a család egészséges és a társadalom beteg, akkor a társadalomnak van esélye a gyógyulásra. Ám ha már a család is beteg, akkor a társadalom állapota reménytelenül megromlik.” – állapítja meg Boldog Kolping Adolf egy írásában.

Kérjük a „legszebb hónap alkonyán” a Szűzanyát az ének szavaival:

„Békét adj szívünknek,
Békét családuknak,
Békét nemzetünknek,
Békét a világnak!”

1999.

Vegyétek a Szentlélek!

A pünkösd utáni időt az egyházi év liturgiája úgy tekinti, mint a Szentlélek idejét. Az Úr Jézus nem hagyott árván minket. Ígérete szerint elküldte nekünk a Szentlélek, a harmadik isteni személyt, akiben ő jelen van köztünk a világ végezetéig, és az Atyához vezet. Jóra való törekvésünkben tehát nem vagyunk egyedül. A Szentlélek eszünkbe juttat mindent, amire Jézus tanított és isteni erőt ad annak végrehajtásához.

Ki a Szentlélek?

E kérdésre hitvallásunk szövegével úgy válaszolunk, hogy a harmadik isteni személy, aki az Atyától és a Fiútól származik, aki Urunk és éltetőnk. Ő az, akiről az Úr Jézus azt mondja, hogy „nem hagy árván bennünket”, mert elküldi nekünk a Vigasztalót, aki eszünkbe juttat mindent, amit ő tanított. A Szentlélek az Atya és a Fiú öröktől fogva egymásra irányuló szeretetének megismerésének és az isteni élet kiáradása a teremtet világ felé. Ő a világ megszentelődésének „elve”, „aki mindent az Atyához kapcsol”. Általa kapott emberi természetet a Fiú, aki az „Isten Szentje”, és általa a Lélek erejében fejtette ki a második isteni személy a megváltás művét, de általa folytatódik is a megváltás a történelemben a világ végezetéig, míg egészen be nem érleli gyümölcseit. Ezért a Szentlélek az egyház éltető „lelke” is, hiszen az egyház Krisztus titokzatos teste, melyben a fő a feltámadt Krisztus, mi pedig e test „tagjai” vagyunk. A pünkösd ünnepe tehát az egyház születésnapja. Lobogó lángnyelvek az apostolok és Szűz Mária feje fölött és a tisztító szélvihar jelenléte jelezte, hogy az Isten szellem, Lélek, és akik imádják, azoknak „Lélekben és igazságban” kell őt imádni.

A Szentlélek működése

Anyagi hatásokat észlelve következtetünk vissza valamely működtető anyagi-testi természetére. Szellemi hatásokat észlelve következtetünk valamely létező szellemi lényegére. A Szentlélek „szent szellem”, s mint ilyen, nyilvánul meg a lélek mélyén és jóra ösztönöz bennünket. Krisztus megváltói érdemeire való tekintettel részesít az isteni életből. Ez a kegyelem, mert ingyen kapjuk ezt az ajándékot. A kegyelem csak akkor érezteti hatását, ha tudatosan és szabadon engedjük magunkra „hatni”, illetve együttműködünk vele. Hiába kaptuk meg a Szentlélek a keresztségben a megszentelő kegyelem formájában, hiába erősített meg bennünk a Lélek a segítő kegyelemmel bérálásunkkor, ha nem működünk együtt vele, akkor ez „holt tőke”: megvan az örökség, de nem élünk vele. Sok megkeresztelt ember olyan, mintha meg sem keresztelték volna. Olyanok is akadnak (nem is kevesen), akik ifjú korukban „lebéráltak”, vagy „kibéráltak” az egyházból. Pedig a keresztség által a mennyország örökösei lettünk, a bérálás pedig az öntudatos nagykorú kereszténység szentsége. Alkalmassá tesz arra, hogy bátran tanúsítsuk és védelmezzük hitünket és aszerint éljünk. Milyen jó lenne, ha úgy szemlélnénk keresztény egzisztenciánkat, mint ami valami „többlet” ad nekünk: több, értékesebb emberré válhatok erkölcsi szempontból a Szentlélek erejéből. A Lélek által újjászületett ember nem „más”, mint a többi, de igenis „másként”, jobban, szebben, lelkiismeretesebben, becsületesebben tud élni, mint a többi ember, mert a Lélek ereje élteti, Krisztusra emlékeztető emberré formálja.

A Lélek gyümölcsei

Már Izaiás próféta is megjövendöli, hogy a messiási időkben az Úr kiárasztja az emberekre a Szentlélek ajándékait: az értelem, tudomány, a tanács Lelkét, a bölcsességet, erősséget,

istenfélelem és a jámborság Lelkét. Meg is kapjuk ezeket a bérálás szentségében. De e tulajdonságokat megérlelik bennünk azok az erények, melyeket Szent Pál apostol az Újszövetségben a „Lélek gyümölcsei”-nek nevez. Ezek pedig a szeretet, öröm, béke, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, szerénység, önmegtartóztatás (tisztaság) (Gal 5,22). E tulajdonságok tartós gyakorlása erkölcsi erénnyé válik és keresztény jellemünkké lesz. Mít ér a hit cselekedetek nélkül? – kérdezi Szent Jakab apostol levelében. Amint a hit csonka tettek nélkül, ugyanúgy az erkölcs sem állhat fönn huzamosabb ideig vallásos hit nélkül. „Hiszen nélkülem semmit sem tehettek” – mondja az Úr. Ám a Szentlélek „műveli” bennünk Jézus tetteit. Nélküle sem lehetünk Istennek tetsző emberek, akik szeretetben és emberségben a legkiválóbbak kell, hogy legyenek. A buzgó imádság és a szentségekhez – különösen a gyónás és az áldozáshoz való járulás – élteti bennünk a Lelket, aki minket is éltet és megérlel az örök életre.

1999.

Élni vagy túlélni?

Sokan úgy gondolják, hogy élni a legfontosabb. Ezért mindent túl akarnak élni. Mások meg úgy vélekednek, hogy ha összecsapnak a hullámok a fejünk fölött, akkor sem az életnek, sem a túlélésnek nincs értelme. Mi, keresztények tudjuk, hogy az élet Isten ajándéka, amivel hűségesen kell sáfárkodnunk: gyümölcsöt teremve, gazdagon kell visszaadnunk az életet Teremtőnknek.

Az élet ajándék

Nagyon nehéz az élet fogalmát meghatározni. Bár a biológusok és az orvosok úgy tesznek, mintha tudnák, hogy mi az élet, ám ők is csak materiális értelemben „leírni” tudják az életjelenségeket, de meghatározni a fogalmát nem képesek. Még a nagy ókori görög bölcslő, Arisztotelész is csak annyit tud mondani az életről, hogy az „önmozgás” jellemzi, szemben az élettellel, amit „mozgatnak”. Ám fölmerül a kérdés, ha az élet önmozgás, „belülről fakadó” mozgás, akkor ki, vagy mi mozgatja? Erre is kitaláltak „kézenfekvő” magyarázatot: a fejlődés. De a fejlődés fogalma is problematikus. Mert a fejlődés időbeliséget feltételez, nevezetesen azt, hogy a „megelőző” állapothoz viszonyítva a „következő” minőségileg magasabb rendű, mint az előző volt. Itt azonban felmerül a nehézség, hogy miképpen tud egy alacsonyabb rendű magasabb rendűt okságilag létrehozni. Erre már Engels a múlt században kitalált egy magyarázatot: megfelelő körülmények és alkalmak esetén a mennyiségi változások „átcsapnak” minőségi változásokba és ez hozza létre a magasabb rendűt. Ám itt viszont nehézséget okoz az „átcsapás” fogalmának értelmezése, ami feltételezi azt a meggyőződést, hogy a mennyiség határozza meg a minőséget. Csakhogy a mennyiség nem azonos a minőséggel. A mennyiség összetett anyagi valóság (ezért lehet megszámlálni és mérni), míg a minőség „egyszerű”, s épp ezért nem mérhető, hanem csak szellemi hatásait érzékeljük az anyagi valón. Az alkalom és körülmény fogalmát pedig itt összetévesztik az ok fogalmával, ami nem csupán értelmes megindokolást jelent, hanem a létezés tökéletességének közvetítését is. Kell tehát, hogy az időbeli fejlődési folyamatnak legyen kezdete és végső célja. Ám az őskézdet a valóság teljes tökéletességével kell, hogy bírjon, és nem lehet anyagi természetű (ami megfogyatkozhat a közvetítés során), hanem csak szellemi természetű, ami nem lesz se több, se kevesebb.

Isten a fejlődés ősoka és végső célja, aki másodlagos okokon keresztül érvényesíti oksági hatását, s ezért adott körülmények között rendezheti az alacsonyabb rendű létezését úgy, hogy magasabb rendűbe „csapjon át”, vagyis az élettelen élővé, az állat emberré válhasson.

Az élet tökéletesedés

Nem az anyag és fejlődés, hanem Isten az élet szerzője. Az életet tisztelni kell, és ezért nem lehet sem a tudomány, sem a technika, sem az emberi önkény „játékszere”. Az élethez nagy alázattal kell közeledni. Ám Isten teremtési tervében nem a biológiai élet az utolsó szó. A biológiai élet érték, de nem a legfőbb érték. Ezért, aki az anyagi, biológiai életért feláldozza a magasabb rendű értékeket, aki mindent és mindenáron túl akar élni csak azért, hogy testi életét megmentse, az nem Isten tervei szerint él. „Aki szereti életét, az elveszíti azt, aki pedig elveszíti életét értem és az evangéliumért, megtalálja azt.” – mondja az Úr Jézus. S valóban, a tapasztalat igazolja az evangélium igazságát. Aki csak az anyagiakért él, előbb-utóbb olyan hajsza rabja lesz, ami fölemészti testi egészségét. Aki pedig megszívleli a jézusi mondást, hogy „nem csak kenyéren él az ember...”, annak nem kell félnie a haláltól, hanem élete az örök élet felé lendül. Nem olyan kincseket gyűjt, „amit a rozsdá megemészt, és a moly szétrág”, hanem „mennyei kincseket” halmoz fel földi élete során, amelyek megmaradnak. Isten maga az élet, hiszen

„minden neki él” – olvassuk az Apostolok Cselekedeteiben. Ezért a teljes élet felé, Isten felé kell törekednünk. Az ő élete szellemi élet. Ezért nekünk is a szellemi életet kell itt, a földön kiteljesítenünk. Az intellektuális szellemi életnél magasabb rendű, a cselekvést irányító erkölcsi, akarati, szellemi élet, hiszen a jótettek nyomot hagynak életünkön. Anyagi, testi életünk is fontos, mert eszköze szellemi életünk kibontakozásának, tökéletesítésének.

Az élet célba érkezés

Minden élőlény arra törekszik, hogy faji adottságainak megfelelő módon elérje tökéletességét, azaz célba érkezzon: születik, táplálkozik, szaporodik, elpusztul. Minden élőlény valamiképpen a másikért van. Az ember olyan élőlény, aki Istenért van. Ez a hivatása alapozza meg sajátos emberi méltóságát. Nem pusztán az a feladata, hogy hajtsa uralma alá a természetet, hanem az is, hogy „óvja, védje a paradicsomkertet”. Úgy kell tehát használni a földi javakat, hogy közben el ne veszítsük a mennyieket. Minél inkább engedjük, hogy az isteni élet elve, a Szentlélek Úristen „átjárja” énünket, annál inkább bontakozik bennünk az isteni élet a Krisztushoz való hasonlóság jegyében. A pihenés fontos, mert testi-lelki erőgyűjtést jelent, de ne legyen alkalom a léhaságra és tespedésre, hanem segítsen a végső cél elérésére.

1999.

Keresztény optimizmus

Amikor az optimizmus szót halljuk, akkor olyan beállítottságra gondolunk, amely abban az életszemléletben és magatartásban nyilvánul meg, ami a reménységre épül. Ám az optimista nem csupán reménységgel néz a jövő felé, hanem a múltban és eszményekben megalapozott reménnyel él. Sőt mi több, ebből adódóan a lehető legjobbat és legjobban akarja cselekedni (vö. „optimus” = legjobb – a latin jelentés szerint). Évezredünk és évszázadunk utolsó iskolai évének kezdetén reménnyel és a tőlünk telhető legjobbat akarással kell a jövő felé lendülnünk.

Krisztus előttünk

Krisztus nem csupán a múlt, hanem a jövő értelmében is „előttünk” van. Isten Fia emberré lett, ez történelmi tény. Azóta számítjuk az időt: Krisztus előtt, Krisztus után. De Krisztus előttünk is van, mint „kész jövő”: fölment a mennybe, ott ül az Atyaisten jobbjára felől, onnan leszen eljövendő ítélni eleveneket és holtakat – imádkozzuk a Hiszekegy-ben. Ám Krisztus előttünk van úgy is, amint ígérte föltámadáskor az apostoloknak: „Előttetek megyek Galileába”. Ez a jelképes Galilea a mi földi életünk. Jézus él és előttünk jár. Találkozni akar velünk, de csak akkor találkozhat, ha mi is keressük őt, mint az apostolok. Példája meghívás és felhívás az ő követésére. A keresztény nem más, mint Krisztus-követő. Az élet akárhányszor kietlen, sivatagos területre vezető úttalan „Galileájában” hittel kell lába nyomát keresnünk és nyomába kell lépünk. Ha pedig eltűnt a „lábnyom” és elveszettnek érezzük magunkat, akkor ez nem azt jelenti, hogy elhagyott bennünket az Isten, hanem ellenkezőleg: fölemelkedett, s karjába vont bennünket, így emelve át minket az élet nehézségein. Azután újból látható lesz lábanyoma, s újult erővel követhetjük. Milyen vigasztaló gondolat lehet számunkra az, hogy valaki már előttünk, értünk, helyettünk végigcsinálta a földi életet, mégpedig az „igaz ember” módjára. Érdemes tehát igaz embernek lenni, hiszen ennek és csak ennek az emberi életnek van igazán jövője, sőt a halál után abszolút jövője: „Aki bennem hisz, annak örök élete van.”

A pozitív ember

A pozitív lelki beállítottságú ember igyekszik mindenben a jót észrevenni. Nincs a földön abszolút jó. Maga az Úr Jézus mondja: „Egyedül jó csak az Isten.” Ám abszolút rossz sincs földi életünkben. Az idő a mi nagy pártfogónk: mindig megújulhatunk, megváltozhatunk, megtérhetünk. „Amíg élek, remélek” volt a híres Prohászka Ottokár püspök jelmondata. A rossz ugyanis a jó hiánya, de mivel a lét maga – mert Isten teremtménye – jó, ezért még a legnagyobb bűnösben is van „valami” az Isten tervéből, még ő is jobbá válhat. Csak a halálunk után – amikor már nem időben létezünk – fixálódik a jó és a rossz a mennyország és a pokol formájában. A túlzottan pozitív gondolkodás veszélyeket rejt magában, de a túlzottan negatív beállítottság is. Az előbbi a rosszat is jónak mondja, míg az utóbbi mindenben a negatívumot, a kritizálhatót, a hiányt keresi (és sokszor meg is találja). Egyik sem keresztényi magatartás. Szépen fogalmazott annak idején Luther Márton, amikor azt mondta, hogy a hívő ember „simul iustus et peccator”, „egyszerre igaz és bűnös”. Mindnyájan megváltásra szorulunk és Isten kegyelme nélkül minden nemes erkölcsi törekvésünk kudarcra van ítélve, ám ugyanakkor Isten sem tud velünk mit kezdeni, ha a magunk részéről mindent meg nem tettünk a jó érdekében.

Jót és jól

A keresztény optimizmus gyümölcse, hogy nem elégszünk meg az általában elfogadott jóval, hanem a legjobbat akarjuk. Erre napjaink divatos versenyszelleme is sarkall. Csak a

legjobb számít, csak a legjobbat értékeli. Ám amikor örök üdvösségünkről van szó, akkor nem az evilági mérce és közmeggyőződés alapján ítélnék. Azt, hogy az adott esetben egy ember életének erkölcsi értékelésénél mi a legjobb, azt nem a befolyásos emberek csoportja, vagy a többség határozza meg, hanem egyedül az Isten. Egyedül ő lát bele az ember szívének mélyébe, és egyedül csak az ítélhet felettünk, aki már „előttünk” ment és tudja, mit jelent embernek lenni, de ugyanakkor ő a második isteni személy, aki az Isten szentségének és atyai irgalmának mércéje szerint ítélkezik. Tehát azt az erkölcsi jót kell tennünk, amit Isten törvényei írnak elő számunkra. Ezt fogalmazta meg Péter és János apostol is, amikor ezt mondták vád alá helyezésük alkalmából a választott nép akkor vallási vezetőinek: „Inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embereknek”. De a jó ügy és jó cél még nem szentesíti az eszközt. A jót erkölcsi értelemben is jól, azaz emberségesen, krisztusi módon kell tenni. Akkor válunk keresztény értelemben pozitív és optimista emberré.

1999.

Hit – tudás – élet

Felelősen élni

A kollektívizmus öröksége a kollektív felelősség. Még szentgyónásaink szóhasználatában is akárhányszor előfordul, hogy így fogalmazunk: „az ember” ezt és ezt teszi... Ahelyett, hogy önmagunkat vádolnánk e szavakkal: „én ezt tettem”. Ha mindenki felelős, akkor senki sem felelős, mert mindig lehet a másokra vagy a megfoghatatlan körülményekre hárítani a felelősséget. Márpedig a felelősség éppen azt jelenti, hogy merek válaszolni egy reám vonatkozó kérdésre, és bátran elismerem, hogy engem illet a „felelés” felelőssége. Ehhez a merészséghez és igazságszeretethez természetesen alázat szükségeltetik. Az alázat: igazság – mondja Nagy Szent Teréz. Az igazságot azért nehéz elfogadni, mert előfordulhat, hogy engem vádol. Szeretünk önmagunk és mások előtt is a tökéletesség látszatában sütkérezni. Ám ezzel leleplezzük önmagunkat, hogy nem vagyunk tökéletesek. A tökéletesség az ember számára nem a beérkezetség állapotában rejlik, hanem a tökéletességre való törekvésben. Egyedül Isten tökéletes. Minél tökéletesebb valaki, annál inkább belátja, mennyire tévedhet, és cselekedetein mennyi javítanivaló van. Az ilyen ember ezért nem a másikat akarja folyvást tökéletesíteni. Nem kívánja önmaga és mások előtt azt a látszatot kelteni, hogy míg másokban bőségesen van bírálni való, addig ő maga „kritikán felüli” lény. Isten reánk bízta a teremtés művének folytatását. Felelősségünk abban áll, hogy a teremtés isteni rendjének keretén belül építsük, szépítsük ezt a világot. Ám ha szabadságunkkal visszaélve felrúgjuk a teremtés isteni rendjét, és a természet „visszaüt”, akkor mi vagyunk felelősek, nem az Isten. Az Úr szabad akaratot adott nekünk. Ha saját önzésünk és élvezetünk javára visszaélünk a szabadsággal és vétkezünk, akkor bűneink következményeiért mi vagyunk felelősek.

Isten embereket bízott ránk. Felelnünk kell értük. Nem mondhatjuk a testvérgyilkos Káinnal: „Hát őrzője vagyok én testvéremnek?” A felelőtlen ember csak a saját érdekeire figyel emberi kapcsolataiban. A másik ember számára pusztán eszköz, saját önző céljainak elérése érdekében. Ám a másikért való felelősség nem jelenthet szabadságot korlátozó folytonos gyámkodást, a figyelmesség nem torzulhat gyanakvó „megfigyeléssé”, nyomozó-kíváncsiskodó „beszélgetéssé”. Leginkább azzal gyakorolhatjuk a felelősséget a reánk bízottak felé, hogy ügyüket az Úr színe elé visszük. Imádkozunk értük. Istennel együtt könnyebben hordozzuk felelősségünk súlyát önmagunkért, másokért, s a világért.

Hit – tudás – élet
Új ember 1998.

Szabadság és szeretet

Mind a szabadság, mind a szeretet olyan valóságos igény az emberben, amely elválaszthatatlan a boldogságtól. Ám e két vágy összefüggő, nem mindig tisztázott és egységes megélése korántsem problémamentes életünkben. Sőt, a szabadság és a szeretet akárhányszor egymást kizáró ellentétbe is kerülhet. Vannak, akik úgy vélik, hogy vagy az egyik, vagy a másik tesz boldoggá, de a szabadság és a szeretet együttes birtoklása aligha valósítható meg. Hiszen aki szabad akar lenni, az igyekszik önmagát mindentől és mindenkitől függetleníteni, és ebben az összefüggésben úgy éli meg a szeretet tapasztalatát, mint valamiféle függőséget, kiszolgáltatottságot és alárendeltségi viszonyt. Ugyanakkor sokan úgy gyakorolják a szeretetet, hogy „agyonszeretik” a szeretendő személyt, és akarva-akaratlanul annyira személyiségük befolyása alá vonják a másikat, hogy az a nagy „védettségben” szinte úgy érzi, elveszítette önmagát, feláldozta szabadságát. Ez a bizonyos „fojtogató”, „fullasztó” szeretet helytelen szeretet. Abban az illúzióban ringatja önmagát, hogy ő jót akar a másiknak, de valójában azért tesz rosszat vele, mert meggyőződése (még ha ezt nem is vallja be önmagának), hogy egyedül csak ő tudhatja, a másiknak mi szolgál a javára. Ezt bizony egyedül csak az Isten tudhatja – ember nem. A fojtogató szeretet nem az Isten szeretetéből, hanem önmagunk túlzott becsüléséből és a helytelen önszeretetből táplálkozik. Nem engedi szóhoz jutni a másikat. Sokszor meg sem hallgatja és ezért nem is hallja, csak akkor, amikor a másik már kiált. Akkor viszont csodálkozik, és folyvást jószándékára, nem egyszer komoly áldozataira hivatkozik, amiért ő – állítólag – csak hálátlanságot kap. S akkor a rosszul szerető ember elkezd önmagát sajnálni, amibe nem lehet belefáradni. Az Isten szeretetéből származó emberi szeretet akkor helyes, ha a másikat felszabadítja. Engedi magához térni. Elvezeti igazi önmagához, hogy majd felelős, szabad személyként még jobban szerethesse Istent és az embert. Az igazi szeretet tud elengedni – még akkor is, ha ez nagyon fájdalmas –, meri a szeretett személyt odaadni a végtelen szeretetnek, és bízni abban, hogy Isten visszaadja a másikat, sokkal érettebben, szabadabban és tökéletesebb szeretetben. A hit kockázata nélkül nincs igazi szeretet. A „reménytelenség elleni remény” nélkül nincs igaz szeretet. A jó szeretet tud várni és visszavárni. Az igazán szerető szívtől „szabad” elmenni, de „szabad hozzá visszatérni is. Pál apostol Filemonhoz írt levelében ezt a szeretetet ajánlja. Filemon „engedje” el Onezimus nevű szökött rabszolgáját, hogy visszakaphassa sokkal tökéletesebb formában – úgy, mint testvérét Krisztusban.

Hit – tudás – élet
Új ember 1998.

Betegeink

Az Ószövetség a betegségben pusztán a bűn büntetését látta, és hajlamos volt arra, hogy a beteg embert erkölcsileg is „gyanús” elemnek tekintse. Döntő változást jelentett azonban az Újszövetség a betegek szemléletében. Az evangéliumokban sokszor jelenik meg az Úr Jézus mint a betegek gyógyítója. Ám nem csodadoktor minőségben. Az Úr a gyógyulás feltételeként szabja meg a hitet. A betegnek hinnie kell, hogy Jézus Krisztus az ő személyes megváltója is. Krisztus Urunk gyógyításaiban maga a második isteni személy gyógyítja a beteget, egyetlen teremtmény, hatékony szavával. Ezzel is azt jelzi, hogy Isten Fia azért jött közénk, „hogyan életünk legyen és bőségben legyen”.

Ez az élet azonban nem a mulandó, hanem az örök életre van betájolva, s a gyógyulás elsősorban a lelket érinti, aminek a test gyógyulása csak következménye. Csak hogy a test nem mindig gyógyul meg, hiszen keresztségünk után is még magunkon hordozzuk az áteredő bűn nyomait: a lélek gyengeségét, a betegséget és a halált. Krisztus követői azonban a hit által tudják, hogy megváltottságuk e földi élet során nem azt jelenti, hogy bajok, kísértések és megpróbáltatások nélkül „veznek végig az élet tengerén”, hanem hozzáállásuk változik meg a dolgokhoz, ha együttműködnek az isteni kegyelemmel.

Nem arról van szó, hogy nem lesznek betegek, hanem arról, hogy másként fogják megélni a betegséget. A betegségben nem feltétlenül a fájdalom a rossz (ezen az orvostudomány igen gyakran tud már segíteni), hanem a bizonytalanság, a kiszolgáltatottság, a reménytelenség, a lélek fokozott érzékenysége és sérülékenysége az, ami nehezen elviselhető. Jézus azt tanítja: betegeinkben Őt kell látnunk, hiszen „betegségeinket ő hordozta, fájdalmainkat ő viselte, a mi bűneinkért töretett össze.” Ez a beállítottság motiválja beteglátogatásainkat: mintha Jézust látogatnánk, segítenénk, ápolnánk rászoruló beteg embertársamban. A beteget pedig az erősíti, hogy nincs egyedül.

„Valaki” már „előtte járt”. Jézus az, aki segít a kereszthordozónak a keresztet viselni. Ezért ő nem „más” beteg, hanem „másként” beteg. S vonatkozik ez a beteglátogatóra is. Ne nehezítsük a beteg amúgy is nehéz helyzetét azzal, hogy a szenvedő Jóbot vigasztaló „barátok” módjára kioktatjuk, és ezzel azt a benyomást keltjük, mintha ő maga lenne betegségének oka. Ne rendezzünk családi vagy baráti találkozót a „beteg feje fölött”. A beteg érezze, hogy most ő és nem látogatói vannak a középpontban. Ez a helyes krisztusi, lélekerősítő és gyógyító vigasztalás.

Hit – tudás – élet
Új ember 1998.

Oktatás és nevelés

Az oktatás tudást, a nevelés erkölcsöt közvetít. Mindkettőre egyformán szükség van – különösen fiatal korban. Oktatást és nevelést nem lehet elválasztani egymástól. A tudás nem öncél. A tudásnak meg kell „testesülnie”, mert az „Ige testté lőn.” Veszélyes, ha a tudás csak „ember alatti” valóságokban és pusztán hasznossági vonatkozásban realizálódik. Márpedig napjainkban ez a veszély áll fenn: a tudás ugyanis manapság nem az igazságot szolgálja, hanem az igazság alá van vetve a hasznosságnak és kényelemnek, vagyis az igazság csak akkor és annyiban érdekes, amikor és amennyiben az előbbi célokat szolgálja.

Ebben a szemléletben fölöslegessé válik a nevelés. Ez a beállítottság – akarva vagy akaratlanul – tagadván az áteredő bünt, úgy tekint az emberre, mint kész és tökéletes valóságra. Ebben a szemléletben egy ember bármit is tesz – ha ez nem ütközik valamely hatalommal rendelkező állami szervezet jogi törvényeibe – erkölcsileg jónak tekinthető, hiszen (ahogy sokan gondolják) az erkölcsi törvény (ha egyáltalán ilyesmi létezik) nem Istentől, hanem az emberi közmegegyezésből származik, amelyet a közmegegyezés legitimál. Tehát „ami és ahogy van”, az a jó. A gyermekeket csak oktatni kell a hasznos (jövendő) tudás megszerzésére, nevelni viszont nem szabad. Nőjenek fel úgy, ahogy akarnak! Családban és iskolában egyaránt ez a felfogás terjedt el az elkereszténytelenedett Európában. Persze, a gyomnövény is jó (mint gyomnövény), de káros, mert nem engedi a hasznos és nemes növényt növekedni.

A szülői és iskolai nevelés feladata az, hogy a tudás közvetítésével neveljen is. A kettő elválaszthatatlan egymástól. Minden szülő és tanár (sőt diák is) lényével nevel. Kisugárzása van. Az sugárzik belőle, amit eddig tett (vagy elmulasztott), megélt, megszenvedett. *Verba volant, exempla trahunt.* (A szavak elrepülnek, a példa viszont vonz.) – mondja a latin közmondás. Sok pedagógus, aki el akarja háritani magától a nevelés felelősségét, erre nem gondol. Akkor is nevel, amikor elzárkózik a neveléstől. Csak ilyenkor rosszul.

Hosszú távon mind a jó, mind a rossz példának hatása van, és ezt az Isten számon kéri mindazoktól, akik nevelői feladatot töltenek be. Tanárnak, szülőnek időt kell szánnia a gyermekre. S ha a nevelés azonnal nem hozza is meg a gyümölcsét, hinni kell abban, hogy az elvetett jó mag egyszer majd meghozza termését. Ha pedig „reménytelen” a helyzet, akkor imádkozni kell a reánk bízottakért. Nem egyszer, hanem sokszor, kitartóan. Isten pedig lépni fog, ha mi már nem tudunk.

Hit – tudás – élet
Új ember 1998.

Ahogy lehet

Sok fiatal gondja, hogy életét úgy alakítja, „ahogy lehet”. Nem kétséges, hogy e felfogás mögött józan realitásérzék is lappang, hiszen a cselekvésnél a valóságos lehetőségekből kell kiindulni. Ám kérdés, hogy mi a valóság? Pusztán azon adottságok összessége, amelyeket a divat diktál? Vagy ahogyan mások is csinálják? A valóság több a jó állásnál (bármilyen áron!), a jól jövedelmező vállalkozásnál (bármire vállalkozunk, csak jól fizessék meg!), a valamiféle divatos diplománál (jogász, közgazdász), amellyel itt és most „jól be lehet futni”.

A valóság nem csupán anyagi, fogyasztói, hanem szellemi, sőt természetfölötti valóság is. Valójában ez utóbbi az igazi, a maradandó, az örök értékeket hordozó valóság. Az anyagi, a mulandó csak eszköz, hogy a végső, örök és tökéletes célt elérjük.

Miért van válságban a házasság és a család? Azért, mert itt is az a szempont kerül előtérbe, hogy „nekem jó legyen”. Addig élünk együtt, ameddig „jó vagy nálam” – mondják sokan. Elszomorító, milyen gyakori a fiatalok között a döntési tehetetlenség. Képtelenek eldönteni (különösen a fiúk), hogy mit kezdjenek az életükkel. A lányok egy fokkal könnyebb helyzetben vannak. Előbb-utóbb férjhez mennek, aztán majd valahogyan alakulnak a dolgok.

Régebbi korokban épp a fiatalokat jellemezte az eszmék iránti elkötelezettség. Mintha ez a beállítottság ma kiveszőfélben lenne. Mi lehet ennek az oka? Tán a korszellem? Vagy az, hogy minden eszme leértékelődött? Vagy tán az, hogy a fiatalok tanárai és szülei között csak ritkán akad igazán elkötelezett ember? Vagy tán az, hogy akiknek nevelni kellene, maguk is nevelésre szorulnának? Ki tudja? Ám az bizonyos, hogy emberhez méltó eszmények és elkötelezettség nélkül nem lehet élni, legfeljebb vegetálni. Viszont épp itt van a probléma. Ha elkötelezem magamat, akkor szabadságomat is önként korlátozom – vallják sokan. Mindent ki kell próbálni, „ahogy lehet...” Ettől leszek boldog – hangoztatják. A helyzet azonban az, hogy mindent kipróbálni nem lehet, hanem csak több vagy kevesebb lehetőséget. Tehát soha sem leszek igazán boldog. Illetve igen. Ha Isten és az ő törvénye mellett elkötelezem magamat, egy egész életre. Jól bevált tapasztalat igazolja: csak egy dolgot nem kell megbánni a földi élet során, azt, hogy ha Krisztus útján igyekeztünk járni. Megéri. Mert ha a halál után nincs semmi, akkor sem vesztettünk, hiszen tisztességes életet éltünk. De ha mégis van túlvilág, akkor mindent megnyertünk.

Hit – tudás – élet
Új ember 1998.

Lelkigyakorlatok

A nyár nem csupán a testi, hanem a lelki felfrissülés ideje is. Számos lelkigyakorlatos házban országszerte rendeznek a lelki igényesség jegyében különféle lelkigyakorlatokat ezekben a hónapokban. Ezek többnyire úgynevezett zárt lelkigyakorlatok, ami azt jelenti, hogy a résztvevők elvonulnak a világ zajától, és a lelkigyakorlatot vezető pap segítségével a csendben próbálnak találkozni Istennel. Régi és bibliaiilag – sőt általában vallástörténetileg – megalapozott tapasztalat bizonyítja, hogy ha hallgatunk, megszólal az Isten.

Mégis, a sajátos értelemben vett lelkigyakorlat módszertanát az újkorban Loyolai Szent Ignác, a jezsuita rend megalapítója dolgozta ki, és azóta lett az imádság és elmélkedés ezen formája a katolikus lelkiség szerves része. Természetesen imádkozni és elmélkedni sokféleképpen lehet. A lényeg az eredmény: a lélek felfrissülése, újjászületése, visszatalálása Istenhez.

Ám a gyakorlat azt bizonyítja, hogy szervezett és fegyelmezett formában ez rendszerint sikerebben valósul meg. Ezért szükséges, hogy a klasszikus lelkigyakorlat néhány fontos mozzanatára odafigyeljünk. A lelkigyakorlat nem elsősorban az ismerősökkel és a régi barátokkal való találkozás, hanem az Istennel való találkozás kitüntetett helye és ideje. A lelkigyakorlat, még ha közösségben történik is, a magány helye. A magánynak pedig szerves része a külső és belső csend. A külső csend azt jelenti, hogy nem beszélünk másokkal. A belső csend pedig azt, hogy fegyelmezzük gondolatainkat, képzeletünket. Ezért fontos, hogy a lelkigyakorlat vezetője pontos programot írjon elő. Ez rendszerint előadások, elmélkedések és imádságok, áhítat gyakorlatok és természetesen a szentmise keretében valósul meg. Ám e program nem lehet túlsúlyos, ugyanis ez külső keret és segítőeszköz, nem pedig cél. A cél az, hogy a programok segítsenek az elmélyülésben, imádságban, elmélkedésben és így Istennel személyes kapcsolatunk alakuljon ki, amelynek életünk megújulása a következménye. Az önmagunkkal való találkozás szokta megelőzni az Istennel való szellemi találkozást. Önmagunkkal találkozni az igazságban nem mindig szívderítő. A lelkigyakorlat vezetője egyben lelki vezető is. Vele kell megbeszélni lelki problémáinkat. A jó szentgyónás (esetleg életgyónás) fontos mozzanata a sikeres lelkigyakorlatnak, melynek gyümölcse a jó elhatározás. Ne általános legyen, hanem konkrét és megvalósítható. Akkor sikeres lesz a lelkigyakorlat.

Hit – tudás – élet
Új ember 1998.

A megoldás

A kollektivizmus elvére épülő társadalmi rendszer abban egyezik az individualizmus szemléletére épülő társadalmi berendezkedéssel, hogy egyik sem veszi ténylegesen figyelembe az emberi méltóságot és mindkettő a gyakorlati materializmus talaján áll. Ezért egyik irányzat sem oldja meg a társadalom alapvető problémáit. Ugyanis mindkettő abból a téves alapelgyőződésből indul ki, hogy az emberi méltóság szerinti élet értékeit nem kell tanítani, hiszen azt mindenki születéséből adódóan tudja. Erkölcsre nem kell oktatni, hiszen változatlan erkölcsi elvek nem léteznek, hanem csak folyvást változó emberi szokások, melyeknek szabályairól nap nap után értesülünk. Az erkölcsöt ugyanis mindig az uralkodó társadalmi (és gazdasági-politikai) érdekek határozzák meg. Az erkölcsi nevelés pedig egyenesen káros, hiszen a nevelés befolyásolja a lelket és így a nevelés nem más, mint az emberi szabadságjogok lábbal taposása. A tapasztalat persze napról napra az ellenkezőjét bizonyítja, ezért van rossz közérzetünk a társadalomban. Ezért jellemzi bizalmatlanság és bizonytalanság közösségi életünket, emberi kapcsolatainkat. Korunk álprófétái természetesen erre is tudnak szép és vigasztaló szavakat mondani: Nem Istenben kell hinni, hanem a társadalmi haladásban, és „idővel” (néhány száz, vagy ezer év múlva...) az emberiség majd eljut arra a tökéletes állapotra, ahol és amikor már minden és mindenki jó lesz. Korábban ez az utópia az osztály nélküli társadalom illúziója volt, most pedig a fogyasztói, globalizálódott társadalom „szép új világa”. Ezzel szemben viszont világosan kell látnunk, hogy csak egy helyes megoldás van. S ez nem más, mint az egyház társadalmi tanítása, amely a kinyilatkoztatott hit- és erkölcsi elvekre épül. Elveti az istentagadó ateizmust és az erre támaszkodó elméleti és gyakorlati materializmust. Az emberi méltóság itt nem elv, hanem az istenképiségből következő erkölcsi gyakorlat. Az egyház a perszonalizmus elvéből indul ki. Az emberi lényeket nem annak úgymond „nembeli” lényegiségéből vezeti le, nem is az emberi közösséget atomizáló személytelen individualizmus elvéből, hanem az egyszeri és megismételhetetlen személyességből értelmezi az emberi méltóságot, amelyet a krisztológia alapoz meg. Az emberi méltóság szerinti élet a Krisztus szerinti élet. Ezért van értelme az önzetlenségnek, szeretetnek, szolidaritásnak, becsületnek, segítőkészségnek, megbocsátásnak, elvhűségnek, önfeláldozásnak. Másként mindez csak jámbor óhaj, amely hajótörést szenved a legelső önző érdek szikláján.

Hit – tudás – élet
Új ember 1998.

Eszméért vagy eszméből?

Vannak, akik eszméért élnek és vannak, akik eszméből. Akik eszméért élnek, azoknak tartalmas, ám kockázatos az életük. Ők ugyanis nem „bármilyen áron” akarnak az eszmék és eszmények fénykörében sütkérezni. Tudják, hogy az ember több, mint a teste és a vagyona. Meg vannak győződve arról, hogy az emberi életnek magasabb rendű értelme is van, amely több az „átlagos” emberinél. Aki eszméért, valami szent ügyért él és annak elkötelezi magát, az szellemi ember. Tudja, hogy a szellemi valóság maradandó, örök. Túléli a biológiai embert. Mivel az eszme szellemi, az igazságot és erkölcsi jóságot is hordozza. Nem véletlenül írja Szent Ágoston, a kiváló ókori egyházatya, hogy „aki az igazságot keresi, az örökkévalóságot találja”. Az eszméért élő ember nem változékony jellem. Minél magasabbra helyezi a mércét, annál erősebben kerül a szellemi értékek vonzási körébe. Az igazság mintegy „megtörténik” benne. Az eszméért élő ember az igazság szerint akar élni, hogy az igazság testet ölthessen benne. „Valakivel”, „Valakiben” ez már megtörtént. Ő a második isteni személy, akiben a Logosz testet öltött. „És az Ige testté lőn és közöttünk lakozék” – olvassuk a János-evangélium prológusában. Akik benne hisznek, azoknak erőt adott, hogy Isten fiaivá formálódhassanak, a Lélek erejében. Az Ő eszménye az volt, hogy a mennyei Atya akaratát teljesítse. Kiengesztelje Istent az emberrel, s közben áldozattá váljon az „ügy” szolgálatában. Azóta értelme van minden igaz ügyért hozott áldozatnak. Az igaz ügyért hozott áldozat előbb-utóbb meghozza gyümölcsét. Aki eszméből él, az mindebben nem hisz. Őt csak a közvetlen érdekek izgatják. Nem lelki, hanem testi ember az ilyen. Kalmár-szemlélettel jár-kezel a világban. Felismeri, hogy vannak eszmék, ügyek, amelyeket „jól el lehet adni”. Sőt meg lehet belőlük gazdagodni. Az eszméből élő ember életében minden változékony, de egy maradandó. Ez a saját, „jól felfogott,” rövid távú érdeke. Ha ügyesen „emelgeti” az aktuálisan győztes vagy győzelemmel kecsegtető zászlót (és nem téveszti el az emelgetés „ritmusát”), még sokra is viszi, ideig-óráig, itt a földön. De mi lesz vele „odaát”? Itt a földön is hamarosan elfelejtik. Jön helyette más. Az eszméért élő embert viszont tisztelet övezi.

Hit – tudás – élet
Új ember 1998.

Az élet értéke

Sok szó hangzik el mostanában az értékrend válságáról. Az értékek közt előkelő helyet foglal el az élet. Hazánkat, sajnos nem az élet tisztelete és értékelése, hanem inkább a halál kultusza jellemzi. A sok öngyilkosság, az önpusztító szenvedélyek, a művi abortusz és az euthanázia kultusza mind azt bizonyítják, hogy a mi népünk nem szereti az életet. Pontosabban fogalmazva: önző módon szereti a saját életét, de nem szereti a másokét. Ha az élet érték mivoltát a manipulált közvélemény, s az erre épülő közmegegyezés dönti el, akkor egyesek vagy csoportok érdekei fogják meghatározni, hogy mi az élet és hogy ki él egyáltalán. Véleményüket pedig úgy fogják „tálalni”, mint a társadalom közakaratát, amelyet a „tudomány” is természetesen alátámaszt.

Ám ha ez még igaz lenne is, tudni kell, hogy a tudomány esetleges, jelenlegi fejlettségi szintje nem felülmúlhatatlan, a tudomány is tévedhet. Ami pedig a társadalmi közakaratot illeti, az is változékony, befolyásolható és végérvényes döntésekre – főleg erkölcsi kérdésekben – alkalmatlan. Az élet olyan érték, amelyet nem lehet pusztán „alulról” meghatározni, hanem fogalmát „felülről” is meg kell világítani. Az élet nem csupán biológiai fogalom, melyet mindenestül ki lehet vetíteni az emberre. Az élet teljessége az evilági rendben az élet „magához térése” a személyes szellemi életben. Az emberi faj és az egyedi ember életének értékét és méltóságát az adja, hogy a szellemi létmódban valósul meg leginkább az, ami a növényi és állati élet szintjén pusztán az anyagi meghatározottságok keretében, lefojtva, tökéletlenül és öntudatlanul nyilvánul meg. Ez pedig a tudatosság és a szabadság képessége. E tulajdonságok emelik föl az embert a faji lét fokáról a személyes lét szintjére, ahol az öntudat és éntudat formájában „magához tér” az élet, és az anyagi testet a szellemnek veti alá.

Keresztény hitünk pedig még ennél is magasabb szintre emel. A húsvéti esemény és húsvéti hit arról tudósít, hogy Isten kegyelméből a megváltás gyümölcseként lehetséges számunkra olyan élet is, ahol a test és lélek már nem állnak ellentétben egymással, hanem a győzedelmes lélek, a „Krisztusba öltözött” új ember testét átjárják az örök életre rendelt szellemi lélek erői: az anyag célba érkezett, átszellemiesült, mert „Krisztus halálával legyőzte a halát, és föltámadásával új életet ajándékozott nekünk”.

Hit – tudás – élet
Új ember 1998.

Karizmák és karizma

Korunk embere különösen fogékony a rendkívüliségre. A reklámok özöne, amely körülvesz bennünket, még fokozza is ezt az igényt bennünk. A rendkívüli teljesítmény, a rendkívüli siker minősíti az embert – gondolják sokan. Nem csodálkozhatunk tehát azon, hogy vallási vonatkozásban is a rendkívüliségeknek van sikerük. Hazánk az elmúlt években nem csupán gazdasági, hanem szellemi, vallási értelemben is szabad piac lett. Számos új, eddig ismeretlen vallási mozgalom keresi nálunk új híveit. S mindahány rendkívüliséget kínál. Rendkívüli bibliát, rendkívüli bibliamagyarázatot, rendkívüli élményt, rendkívüli gyógyulást, rendkívüli imát. A karizmatikus mozgalmak is elsősorban rendkívüliségükkel hatnak. Gyakran hivatkoznak szentírási helyekre és az ősegyház karizmatikus gyakorlatára. Bizonyos, hogy általában a vallás – de a kereszténység különösképpen – valamiféle rendkívüli élményt képes nyújtani. Ez a rendkívüliség – éppen napjainkban – azért lehet vonzó, mert a felkínált „lelki élmény”, a bensőséges ima, a meditáció, az Istennel való különleges kapcsolat reménye kiszakít a „rendes” hétköznapi kerékvágásból, a tér és az idő rutinszerűen ismétlődő szakaszosságából. Korábban, amikor például az egyházi ünnepekkel együtt élt a társadalom, amikor az ünnepek liturgikus élményei, a különféle vallási kulturális rendezvények jelentették az egyetlen „rendkívüliséget”, kevésbé volt olyan nagy jelentősége a karizmatikus mozgalmaknak, vagy ha voltak, akkor rendezett formában a kolostorok falai mögé húzódtak vissza és onnan sugároztak kifelé.

Napjaink szekularizálódott, elvilágiasodott társadalmában viszont fokozott érdeklődésre számíthat minden karizma. De mégis, mi az a karizma? A szó görög eredetű: szeretetet jelent. Isten szeretetét, amely kiárad a világra, és akár rendkívüli tettekben, az erények rendkívüli, hősies gyakorlásában is megnyilvánulhat. Nem kétséges, hogy az ilyen jelekre szüksége van a világnak. Csakhogy a karizmatikus tettek elsősorban a Szentlélek tettei. A hívő ember akkor „jó karizmatikus”, ha alkalmas eszköze a Szentléleknek. Erre pedig kitartó, állhatatos vallási és erkölcsi élettel kell fölkészülni. Furcsa lenne, ha valaki önmagáról állítaná, hogy: egy karizmatikus. Ám figyelemre méltó, ha mások állítják róla ezt. Szent Pál apostol az I. Korinthusi levél 13. fejezetében sokat szól a karizmákról. Mégis végül a szeretet-himnuszban azt tanítja, hogy a legfőbb karizma a szeretet. Ezen belül is elsőként említi: „A szeretet türelmes”.

Hit – tudás – élet
Új ember 1998.

Élet az élet után

Húsvét azért a remény ünnepe, mert van élet az élet után. Krisztus föltámadása halottaiból olyan történelmi esemény, amely túlmutat a történelmen, s ezért hatékonyságában átfog időt és örökkévalóságot. Azt bizonyítja, hogy szenvedés és halál nem küszöbölhető ki mindenestül időbeli létünkéből, de a hit megvilágításában van értelme. Föl tudjuk dolgozni, mint Istennek tetsző és hódolatunkat kifejező áldozatot, ugyanakkor a természetfölötti energiákkal való töltekezés nagy lehetőségét hordozza, hiszen ha „Vele együtt meghaltunk, vele együtt fel is támadunk”. Az ember, működési hatásaiban, fölismeri, hogy nem csupán anyagi test, hanem szellemi lélek is. Ez utóbbi pedig a maradandóra, végtelenre, örök létre van betájolva. A lélek halhatatlansága régi meggyőződése az emberiségnek, csak más és más formában nyer kifejezést. Ám a halandó „hús” test örök-léte már nem olyan dolog, amit a tapasztalat vagy az értelmi belátás útján ki tudnánk következtetni. A test megdicsőülése az örök létben isteni ajándék. Krisztus szenvedésével és halálával érdemelte ki számunkra. Ez nem jár ki a bűnt hordozó emberi természetnek, ami halálra utalt lét. Isten kifürkészhetetlen jósága és emberszeretete adta nekünk a Fiú megtestesülését, de föltámadását is. S a második isteni személy ezzel megszentelte az emberi természetet. A megváltással „kihúzta” annak méregfogát, a bűnt. Amikor megkeresztelkedtünk – s minden szentség a keresztből meríti erejét –, Krisztus sorstársai lettünk. Ez adottság és egyben lehetőség. Ám rajtunk múlik, hogy élünk-e vele. Itt a földi lét során kell formálnunk magunkban a „Lélek erejében” az új embert, aki Krisztust ölti magára, igazságban és életszentségben. A megtestesülés és megváltás alapozza meg az ember méltóságát, minden emberét, ki nem rekesztve senkit. Az emberi közmegegyezés sérülékeny és változó. Vélekedése csak akkor fogadható el, ha megegyezik Isten üdvözítő akaratával, törvényeivel, melyeket az egyház közvetít. Az élet Isten ajándéka. Különösen az emberi életnek van méltósága, mert azt a második isteni személy megszentelte és legitimálta. Élet és halál fölött ember nem dönthet, csak védelmezheti, óvhatja, orvosolhatja azt, aminek Isten az Ura. Az önző „testi” embert fokozatosan le kell építenünk magunkban, hogy épülhessen bennünk a Lélek által éltetett „lelki” ember. Mert csak ennek van jövője, abszolút jövője.

Hit – tudás – élet
Új ember 1998.

Böjt és önmegtagadás

Volt idő, amikor a katolikus egyházat sok támadás érte, mivel – úgymond – test-ellenes, megveti az anyagi világot és csak a lélekkel, szellemmel foglalkozik. Napjainkban mintha épp az egyháznak kellene a test és az anyagi világ méltóságáért küzdenie. Mennyi szemrehányás és támadás érte a katolikusokat a pénteki böjt miatt, most meg szinte mást sem látunk a képernyőn, mint a fogyókúrát ajánló programokat. Ha a katolikus egyház ajánlotta az ételben, italban, dohányzásban a mértékletességet, akkor az ember-ellenes tevékenység volt. Ám ha egyesek üzleti érdeke úgy kívánja, akkor ugyanez egészséges, sőt a legnagyobb jótétemény az emberiség számára. Valamiként úgy állunk ezzel a dologgal is, hogy amikor én találok ki valamit, az azért jó, mert az én ötletem, ha viszont más mondja ugyanezt, az azért rossz, mert a másik mondja. A katolikus egyház, amikor a Biblia és a szent hagyomány alapján hangsúlyozza, sőt alkalmasint kötelezővé is teszi a böjtöt és önmegtagadást, akkor ezt azért teszi, mert az isteni kinyilatkoztatást közvetíti az ember számára. A böjt és önmegtagadás – önmagában nézve – közömbös emberi cselekedet. Lehet jó és rossz célra is használni. Az anyag és a test is önmagában erkölcsileg közömbös valóság. Ám szándékunktól és elhatározásunktól függően lehet az erény és a bűn eszköze is. Akárhogy is vélekedik valaki a lélek, a szellem eredetéről, azt nem tagadhatja le – működési megnyilvánulásainak láttán –, hogy másféle módon létezik, mint az anyag és a test. Az utóbbi ugyanis az összetettség, tér és időbeliség, míg az előbbi az egység és halhatatlanság módjára létezik. Ha más módon is, de test és lélek, anyag és szellem „vannak”, léteznek. S lényegüknek megfelelően kell létezniök. Vagyis a szellemi léleknek kell irányítania az anyagi testet és nem fordítva. Az anyag és a test az értelem és a szabad akarat irányítása nélkül vakon teljesíti a természet parancsát. De a természet is meg van váltva: természetfölöttivé kell válnia. Túl kell nőnie önmagán. Akkor tudja csak betölteni igazi szerepét. A szellemi lelket is fegyelmezni kell, nem csupán az anyagi testet. A lelki tunyaság veszélyes lehet, mert megakadályoz abban, hogy végiggondoljuk az igazságokat és jóra használjuk szabadságunkat. A lelki „torkosság” pedig nem válogat a szellemi értékekben, elvész a részletekben, s az egyedül fontosat, Istent és az ő akaratát nem veszi figyelembe élete alakításában. Az önmegtagadás nem élettágadás, hanem életigenlés. A böjt nem fogyókúra, hanem erőtartálékolás a magasabb rendű feladatok vállalására.

Hit – tudás – élet
Új ember 1998.

Nevelés és erkölcs

A neveléssel mindenkinek kapcsolata van. Vagy azért, mert nevelik, vagy azért, mert nevel. S mivel az önnevelés egész életünket átható program, egyszerre vagyunk nevelők és neveltek. A nevelés nem öncélú tevékenység. A nevelés célja az önnevelés. Jó nevelő az, aki tud szempontokat adni az önneveléshez: szóban és tettekben. Az ember „utánzó lény”. Először mintát kell neki adni. Ha látja a mintát, a példát, és az vonzó számára, akkor utána szívesebben figyel a nevelési elvekre, a nevelés tartalmára. Az elmélet ismerete azért fontos, mert a nevelő ezáltal tudatosítja a rábízottakban, hogy az ő jó példája nem pusztán egyedi eset. Amit tesz, azt valamilyen módon minden embernek, minden időben meg kell tennie. Mik ezek az egyetemes elvek, amelyek cselekvésünk mércéjéül szolgálnak? Az erkölcsi rend alapelvei, továbbá ennek konkretizálása az erkölcsi törvényben.

Az erkölcsi törvény akkor jó és maradandó, ha megvalósítása biztosítja az emberi méltóság szerinti életet. Fontos, hogy az erkölcsi törvény teljesíthető legyen. Ezért az erkölcsi törvénynek az emberi természet maradandó adottságaihoz kell igazodnia. Nem kétséges, hogy az erkölcsnek vannak korhoz és helyhez, szituációhoz kötődő, a szokásrendhez igazodó vonásai is. Ám ha ezek a szempontok túlsúlyba jutnak, akkor az a furcsa helyzet állhat elő, hogy a szokások változásával folyvást változik az erkölcsi magatartás, vagy az, hogy a helyi szokás az egyetemesség és időfelettség igényével lép fel, s így akárhányszor idejétmúlttá, sőt alkalmasint megvalósíthatatlanná válik. Ki mondja meg nekünk, mi az emberi méltóság? Ki tudja pontosan meghatározni azt, mi az emberi természet? Ha pusztán az emberi közmegegyezésre hagyatkozunk ilyen fontos kérdésekben, végzetes csalódás áldozatai lehetünk. Egyedül az isteni kinyilatkoztatás, amit az egyház közvetít számunkra, képes arra, hogy maradandó eligazítást adjon nekünk ebben a témában. Az ember méltósága teremtettségében és istenképiségében, továbbá a megváltás egyetemességében van megalapozva, az emberi természet eszményi megvalósultsága pedig az Isten Fia megtestesülésében, történetiségében és a Boldogságos Szent Szűz makulátlan emberségében áll előttünk. A keresztény nevelés célja tehát, hogy a hit elveiből kiindulva erkölcsös emberré formáljon. Olyan emberré, aki a názáreti Jézusra és Szűz Máriára emlékeztet. Az erkölcsi nevelés mindig magasra helyezi a mércét. Az élet ugyanis koptatja az embert. Ha magasról csúszik lefelé, akkor még mindig „szinten marad”. Ha alacsonyról, akkor a mélységbe zuhan.

Hit – tudás – élet
Új ember 1998.

A vallás magánügy?

Sokan gondolják (és mondják), hogy a vallás magánügy. Vajon igazuk van-e? Közismert, hogy a katolikus kötőszó nem így hangzik: „vagy-vagy”, hanem így: „nemcsak – hanem is”. Azaz minden tévedésben valami igazság is rejtőzik, mert ha nem lenne benne igazság, akkor tévedni sem lehetne, ugyanis aki téved, meg van győződve arról, hogy az igazság talaján áll. Ebben az esetben a részigazság az, hogy a vallási és az ezzel összefüggő erkölcsi életnek valóban van egy olyan egyedi személyes vonatkozása, amely „kimondhatatlan”, „közölhetetlen”, s valószínűleg többen erre gondolnak, amikor azt mondják, hogy a vallás magánügy. Kétségtelen ugyanis, hogy mindenkinek egyedi és megismételhetetlen „élettörténete” van az Istennel való kapcsolatában, amiről a lelkiismeret tanúskodik. Az sem lehet vitás a hívő ember számára, hogy minden ember a maga személyi mivoltában, egyedileg is az Isten képmása, és életével egészen egyéni módon kell Istent megdicsőítenie, amit más helyette nem tehet meg. Ám ugyanakkor arról sem szabad megfeledkezni, hogy amint nincs két egyforma ember, más vonatkozásban viszont mi, emberek nagyon sokban hasonlítunk egymáshoz. Ezért lehetnek és vannak közös ügyeink. Ilyen közös ügy az is, hogy az egyházon belül tagok vagyunk. Szent Pál apostol, amikor a Krisztus Urunk által alapított egyház lényegét kívánja megvilágítani, az emberi test és a benne lévő szervek kapcsolatára utal. Amikor a test tagjairól beszél, valójában a test szerveire gondol. S ez fontos különbség. A tagok lehetnek egymás mellett vagy egymástól elkülönülve, de a test szervei szoros, élő kapcsolatban vannak egymással és a fővel. E hasonlatban – ami reálisan van megalapozva a természetfeletti rendben – a fő maga Krisztus, a föltámadott, aki az Atya jobbán ül, s aki örök közbenjárónk a mennyben. Az ő élete, amely az egyház tagjaiban kegyelemként működik, a Szentlélek. A Fő élete árad a testben. A Fő nem „vonja vissza” megtestesülését, s ezért nem lehet meg a test nélkül, amint a test sem lehet meg a fő nélkül. Krisztus és az egyház szorosan összetartozik. Az egyház tagjait pedig a közös hit és szeretet tartja egyben. Vallásosságuk (a Főhöz való kapcsolatuk) így sok közös jegyet hordoz. A vallás tehát nem pusztán magánügy, hanem közügy is. Mindnyájunk közös ügye, s csak mint ilyen lehet személyes ügyünk.

Hit – tudás – élet
Új ember 1998.

Egyház és szekták

A szektákkal előbb-utóbb minden hívő ember találkozik. Közös ismertetőjegyük, hogy – érdekes módon – mindig hívő keresztény embereket próbálnak „megtéríteni”. Sikerral azonban csak ott járnak, ahol a megtérítendő nem komolyan vallásos, és ezért nem kapta meg azokat az értékeket, amelyeket a maga egyházában is megkaphatott volna. Az ilyen hívő hajlamos arra, hogy elfogadja a szektások ama érvelését, miszerint a történelmi keresztény egyházak nem is rendelkeznek azokkal az értékekkel, amelyeket a szektás közösség felkínál, továbbá tájékozatlansága miatt könnyebben el is hiszi az egyház hibáinak és úgymond történelmi bűneinek hitelrontó előítéleteit.

A szektákról tudnunk kell azt, hogy maga az elnevezés latin szóból származik, és elválasztást, leválasztást jelent. Szektás az, aki kivált, levált valamely történelmi keresztény egyházi közösségből. Tágabb értelemben természetesen más szervezett, nagyobb egyházaknak, vallási közösségeknek is vannak „szektái”.

A szektás vallási közösség tanrendszere a katolikus egyház szakkifejezésével megnevezve „eretnecség”. Ez a szó viszont görög eredetű, és jelentése válogatást fejez ki. Eretnek az, aki válogat a katolikus egyház hitigazságai között, a neki tetszőket tanrendszerré csoportosítja és így leválasztja magát arról az egyháztól, amelyet Jézus Krisztus alapított, és amely egyetemes (katolikus), teljes összefüggésében tárja elénk az isteni kinyilatkoztatást, nem pedig „válogatott” formában.

Mivel a válogatásnak sok csoportosító szempontja lehet, ezért sok eretnecség és szekta van. Így volt ez már az egyház történetének kezdete óta. Ám az eretnekek és szektások – jóllehet részletekben számos tiszteletre méltó erényt és igazságot tudnak felmutatni – nélkülözik az egyház apostoliságát. Nem tudják ugyanis visszavezetni önmagukat a Jézus Krisztus által alapított és az apostolok, illetve utódaik által közvetített egyházra. A szektásokban az a vonzó, hogy igyekeznek újra felfedezni az Evangéliumot. Ez helyes, de az apostoli jogfolytonosságtól és „Péter sziklájától” elszakadni veszélyes. Helyesen írja Leibniz, a híres filozófus: „A szektáknak igazuk van abban, amit állítanak, de nincs igazuk abban, amiről hallgatnak.” A szektákkal kapcsolatos magatartásunkra vonatkozóan sokat mondhat számunkra Pál apostol Timótheushoz szóló ígéje: „Testvérek, mindent vizsgáljatok meg. A jót tartsátok meg, a rosszat vessétek el!”

A szektásoknak pedig azt ajánljuk, hogy ne a hívőket, térítsék, hanem a hitetleneket, hiszen ez közös feladatunk.

Hit – tudás – élet
Új ember 1998.

Szabadság és béke

Sokan úgy gondolják, hogy a szabadság állapota maga a boldogság. Azért akarnak szabadok lenni, hogy boldogok lehessenek. Ám a szabadság sohasem cél, hanem csupán eszköz arra, hogy valamely célt külső és belső akadályoktól mentesen, saját elgondolásunk szerint elérhessünk. A szabadság tehát útonlét, és nem célba érkezés. Ám ha a cél nem megnyugtató, ha elérése és tartalmának birtoklása nem vezet elégedettségre, s nem jelent békét és megnyugvást, akkor akárhányszor nem a cél tartalmának tökéletlenségében szokták keresni a hibát, hanem bűnbakokat keresnek, akik vagy amelyek a szabadság gyakorlásában akadályt jelentenek. Ezeket teszik felelőssé azért, hogy a cél elérése nem jelentett igazi boldogságot. Marad tehát a szabadságért való újabb küzdelem.

Napjaink szabadság-ideológiája is ebből a beállítottságból fakad. Sőt, mi több, a fogyasztásközpontú életszemlélet is erre a szemléletre épít. Egyrészt újabb és újabb áruk gyártásával próbálja anyagi előnyeit biztosítani, másrészt reklámhadjáratával úgy tünteti fel fogyasztási cikkeit, mintha ezek birtoklása végső és felülmúlhatatlan boldogságot biztosítana a fogyasztónak. Arról nem is szólva, hogy az áhított árucikkek mind anyagi jellegűek, és birtoklásuk, élvezetük anyagi élvezet. Az anyagi javak érzéki élvezete pedig azt sugallja, hogy a boldogság tartalma nem más, mint a kellemes érzések és érzelmek élvezete. Ha pedig az ember kellemesen érzi magát, akkor megelégedett, boldog és béke honol a szívében.

Ám az így felvázolt boldogság, amelyhez a szabadság útján lehet eljutni, hamis, mert a fogyasztói ipar újabb élvezeti és használati cikkeket produkál, amelyek újabbak, divatosabbak, modernebbek az előzőeknél, s természetesen ezért – drágábbak. Akkor aztán a fogyasztó több pénzre áhítozik, mert úgymond, addig boldogtalan, ameddig az újabb árut meg nem vásárolja. Amikor azután elérte célját, nem tud megnyugodni, mert kiderül – a médiumok gyors információközlése révén –, hogy akad a világon valaki, aki azért boldogabb, mert birtokol valamit, ami még nekem nincs meg. Marad tehát a folytonos küzdelem a szabadságért (az elérendő célt akadályozó erők elleni küzdelem), mert állítólag csak így lehet eljutni a tökéletes javak békés, zavartalan birtoklásához.

Csak hogy az anyagi javak mértéktelen birtoklása nem ad megnyugvást és békét. Mi nem a szerzés és birtoklás, hanem az adás és önfeláldozás boldogságára kaptunk meghívást. Ez teszi célba érkezetté szabadságunkat és ez ad igazi békét.

Hit – tudás – élet
Új ember 1998.

Hit vagy tudás?

A hit és a tudás egymással való vagylagos szembeállítására már hétköznapi beszédünk szóhasználatának sajátja lett. Jelentése pedig azt sugallja: vagy a hit vagy a tudás nyújt biztos és igazolt ismeretet. Ám mivel a hit – szemben a tudással – sem értelmi belátással, sem természettudományos tapasztalással nincs alátámasztva, csak a tudás adhat pozitív ismeretet. Ezt az elhamarkodott és elnagyolt megállapítást cáfolja II. János Pál pápa 1998. szeptember 14-én kiadott „Fides et ratio” kezdetű körlevele, amely nem a „hit és tudás”, hanem a „hit és ész” címet viseli – és nem véletlenül. A Szentatya éppen arra mutat rá ebben a körlevélben, hogy mind a hit, mind az ész sajátos megismerő képesség bennünk, s mindkettő tudást eredményez, csak más és más módon. A hit és a tudás szembeállítása ugyanis azt a burkolt állítást hordozza, hogy a hit által nem lehet tudományos értelemben vett tudáshoz jutni, hanem csak irracionális élményekhez, amelyek esetleg tudományos elemzés tárgyát képezhetik.

A körlevél – az eszmétörténeti háttér bemutatásával – éppen arra hívja fel korunk emberének a figyelmét, hogy a hit és az ész kölcsönösen feltételezik és segítik egymást.

„A hit igényli, hogy tárgyát az ész segítségével ragadja meg, az ész viszont keresésének csúcspontján szükségszerűen arra vezet, amit a hit elébe tár”. (4. fejezet, 42. p.) Míg az ész racionális tudást ad, addig a hit bölcsességhez vezet – olvassuk a körlevélben. A bölcsesség átfogó és elmélyült tudáshoz segít, és sajátos tárgya az isteni kinyilatkoztatás. Az ész felsőbbrendűségének hiedelme abból a meggyőződésből és naiv optimizmusból fakad, hogy az embernek üdvössége és boldogulása érdekében nincs szüksége isteni segítségre és megváltásra, hiszen minden problémáját képes a maga erejéből megoldani. Persze ez a szemlélet is hitből fakad, de nem természetfölötti, hanem csupán természetes hitből. Vagyis e felfogás szerint valójában nem is a természetes hit, hanem a természetfölötti hit (amely az isteni kinyilatkoztatás elfogadására irányul) áll szemben az ésszel. Ám ez sem igaz, mert igazság csak egy van. Nincs külön igazsága a vallásos és a „világnézetileg semleges” észnek. Az egy és egyetlen igazságot (ami végső soron Isten igazság mivoltában gyökeredzik,) azonban több szinten és különféle oldalról, illetve képességgel lehet megközelíteni. A mi felelősségünk, hogy meddig jutunk el az igazság megismerésében.

Hit – tudás – élet
Új ember 1999.

Ezredvégi felelősség

A tudomány mint a földi üdvösség ígérete

– A tudomány általános és egyetemes – minden tudományra érvényes – meghatározása szerint: olyan értelmi tevékenység gyümölcse, amely értelmi tevékenység biztos ismeretre törekszik. A biztos ismeretre törekvés a tudomány első ismérve. Ez a bizonyosság különbözik a hétköznapi ismerettől, melynek esetében fölismerhető ugyan a biztos ismeretre törekvés, de hétköznapi tudásunk gyakorta vélekedésbe csap át, s ez számos köznapi vita forrása lehet. A vélekedés jelzi: a megismerés nem nevezhető biztosnak, hiszen hallomásra, mások véleményére épül.

A tudomány az ismeretek igazolására törekszik. A megismerés akkor vezet bizonyossághoz, ha okokkal alátámasztott; a tudományos ismeret tehát okokkal alátámasztott biztos ismeret.

Ez sem elégséges azonban, hiszen hétköznapi ismereteinkben is gyakran hivatkozunk okokra. Végső, további bizonyításra nem szoruló alapelvekre van szükség. A tudomány e szerint alapelvekre visszavezetett, okságilag alátámasztott biztos megismerésre törekszik.

Mit jelent a „biztos megismerés”? Egyáltalán mit lehet megismerni, mit értünk „ok”-on, s mit jelentenek az „alapelvek”?

– Valóban, ezek fontos metafizikai és ismeretelméleti alapkérdések. Ám további kérdések is feltehetőek: a tudomány fogalmát az újkori természettudományos beállítottság vagy a pozitivista tudományfogalom – ez utóbbi a természettudományos módszert igyekszik alkalmazni a humán tudományokra is – netán a nyelvanalitikus tudományoszmény határozza meg –, hogy csak egy-két példát említsek. E fölfogások egyaránt azt a benyomást keltik – s ez vitatható –, mintha pontosan ismernék a végső alapelveket és válaszokat.

A materialista az anyagot tekinti abszolútumnak. A pozitívizmus szerint végsőnek tekintendő mindazon tudománymódszertani alapelv, amelyek segítségével a pozitivista a tapasztalati úton megragadható vagy a múltból igazolható tényeket, jelenségeket valamilyen – általában logikai – összefüggés alapján rendszerezi. A nyelvcentrikus tudományfogalom információkra, nyelvi megnyilvánulásokra szűkít le mindent. Beláthatjuk tehát, hogy a végső, további bizonyításra nem szoruló alapelvek meghatározása korántsem egyértelmű.

Mit értünk egyáltalán megismerésen?

– Legáltalánosabb értelemben a vizsgálat alá vont tárgy megismeréséről van szó. Milyen mértékben vagyunk képesek erre? Teljességgel aligha, s ezért a hétköznapi, vulgártudományos megismerés-fölfogás – amely a tökéletes megismerést hirdeti – elégtelen. Minél elmélyültebb tudós valaki, annál inkább tisztában van a tudós tudatlanságával.

Mit értünk okon? Logikailag csupán annyit, hogy valamit elégséges módon szükséges megindokolnunk? További kérdés: mit értsünk azon, hogy „elégséges módon”? Az okság ugyanakkor ontológiai fogalom is: az ok valamilyen léttökéletességet közvetít valami felé, ami képes azt befogadni.

Már a tudomány fogalmi meghatározása is próbára teszi a gondolkodó embert, aki biztonságra törekszik.

– A mindent leegyszerűsíteni kívánó vulgártudományos szemlélet – amellyel gyakorta találkozunk – bizonyára a technikai civilizáció elterjedésével függ össze. A technika a

természettudományból ugyanis csak azt alkalmazza, ami gyakorlatilag használható, és az életet kényelmesebbé, szebbé teszi. Ezt a pragmatizmust vetítik azután vissza a tudományra, s így alakul ki az az elképzelés, hogy a tudomány segítségével minden megismerhető. Ám épp a modern atomfizika megfigyelései és mérései intenek óvatosságra.

Hogyan juthatunk biztos ismerethez –, hogy a kérdések sorát folytassuk. Akárhányszor a közvetlen, érzéki tapasztalás útján – a legtöbb ember számára ez a megismerés leggyakoribb formája. A megismerés másik formája a tekintély, illetve a hit. Számos olyan ismerethez jutunk, amelyeket bizalom alapján fogadunk el. A történelemtudományban például elsőbbség jut a biztos ismeretek ily módon való megszerzésének. A tisztán elméleti tudományok, mint a matematika és a logika esetében az értelmi nyilvánvalóság alapján fogadjuk el valamely ismeretet igaznak, vagy tekintjük hamisnak.

A három ismeretigazoló tényező – a tapasztalás, az értelmi belátás és a hit – azonos hangsúllyal van-e jelen korunk tudományos megismerési törekvéseiben?

– Az újkori természettudományok azt sugallják, hogy a tapasztalati megismerés és annak matematikai alátámasztása az egyetlen igaz és helyes módszer. Ez a szemlélet – elsősorban a materializmus által – mélyen beivódott a magyar közgondolkodásba. Galilei nevezetes megállapítása is sokakra hat, amelyet mintegy dogmaként fogadnak el az újkorban: minden minőség teljességében a mennyiségre vezethető vissza, s ez a művészi szépre és az erkölcsi jóra is áll – gondolják. Ebből következően anyagi elemekre épül a szellemi felépítmény – amint ezt a marxizmus hirdette. Ma már ilyen formában nem tanítják ezt a nézetet, a tudat mélyén azonban mint előítélet továbbra is él.

A nyugati világban ugyanakkor szinte végletesen pragmatikus szempontok vezérelte tudománysszemlélet nyilvánul meg: azt tekintik tudományosnak, ami közvetlenül és gyakorlati téren igazolható és kiszámítható.

Miért lényeges a „kiszámíthatóság”? Ez a tudományos megismerés rendkívül fontos mozzanata. Ha valamely jelenséget matematikai formába öntünk, azaz törvénné tesszük, ezáltal magában hordja a szükségszerűség mozzanatát.

Szükségszerű az, ami nem lehet másként: így kellett lennie a múltban, így van a jelenben, s a jövőben is így kell előfordulnia a jelenségnek azonos körülmények között. Az ilyen törvény mintegy meghaladja az időt, hiszen átfogja a múltat, a jelent és a jövőt, s mind a múltat, mind a jövőt kiszámíthatóvá teszi. Erre a szemléletre épül például – a természettudományos módszer illetéktelen alkalmazásával a humán tudományokra – a történelmi materializmus, azon belül többek között az osztályharc elmélete.

A tudományos módszer alkalmazása e szerint közvetlen hatást gyakorol mindennapi életünkre, befolyásolja a társadalomban elfoglalt helyünket, s megszabja cselekvéseink határait, hiszen már ideológiaként jelenik meg. Ez lenne a tudomány hasznossága?

– A matematizálható természettudomány – az élet által, főleg a technikában visszaigazolt – törvényei átültethetők a társadalomba, ez azonban feltételezi azt az elgondolást, hogy az ember pusztán anyagi valóság. Ebben az esetben viszont az ember szabadságát vagy tagadni kell, vagy pedig a végletekig fokozni, amikor az már tartalmatlanná válik.

Ez a marxizmus, és sok tekintetben a liberalizmus ideológiája...

– A társadalomra átültetett természettudományos szemlélet azt kívánja, hogy az ember manipulálható, megnyilatkozásaiban kiszámítható legyen, mint bármely fizikai, biológiai létező. A közgazdaságtanban is megfigyelhető a természettudományos világnézet dominanciája: kiszámítható társadalomra, kiszámítható gazdaságra törekszik.

Az elmondottak alapján továbbvive a gondolatot: aki a jelenben birtokolja a múltat és a jövőt egyaránt, az mintegy a Földön „üdvözült állapotba” kerül.

A mennyek országa az örök jelen állapota, ahol az üdvözültek – és a kárhozottak is – tisztán ismerik a múlt összefüggéseit, a jövő pedig jelenné válik. Ennek – az említett felfogások értelmében – előíze itt a Földön a múlt és a jelen uralása, s az ilyen „üdvösség” tartalma a lehető legjobb javak teljes és biztonságos élvezete.

Isten messze van – szokták mondani. Miért imádjának az emberek elvont isteneket, amikor az „üdvösség” bankszámlák, kényelmi eszközök segítségével elérhető.

A mai ember üdvösségkeresése a minden nehézséget megoldó társadalmi berendezkedés keresésére irányul. Támaszt adhat ehhez például a pszichoanalízis tudománya, amely az egyénnek segít a múlt feldolgozásában, azaz legyőzésében – mintegy emlékeztetve az Internacionale következő sorára: „...a múltat végképp eltörölni...”.

A tudomány nagy felelőssége, hogy látványos, elsősorban technikai sikerekkel, a reklám és a propaganda segítségével elhiteti az emberekkel: rövidtávon, még az életükben, de legalábbis unokáik életében teljes bizonyossággal, a tudomány és a technika képes lesz a múlt és a jövő birtoklására. Erre vonatkozik az ismert kijelentés: „majd a tudomány haladásával megoldunk minden kérdést”.

Ugyanakkor a tudomány „mindenhatóságából” való kiábrándulással is találkozhatunk. A környezeti ártalmak például egyre több kételyt támasztanak a tudomány „megváltó” szerepével kapcsolatban.

– A korábban elmondottak félművelt, de magukat „okosnak” tartó emberekre vonatkoznak, akik a felületes megismerés, a természetes hit vagy a közvetlen értelmi belátás által mindenről kész ismerettel rendelkeznek. Valamely szakmát tisztességesen, jelentős erőfeszítések által elsajátítanak, ám ez korántsem azonosítható az intelligenciával. Ennek birtokában ugyanis szükséges föltenni az alapvető kérdéseket: miért működik valami, mit jelent egyáltalán, hogy működik? A szakember érdeklődése csupán arra szorítkozik, hogy miképpen működik valami, van-e gyakorlati haszna, s ezáltal pénzben kifejezhető értéke. Ez a gyakorlati magabiztosság a félművelt emberek gögijének alapja.

Az ilyen ember nyilván aligha gondolkodik az egyházzal és az Istenről, hiszen az alapvető kérdéseket kellene föltennie. Ugyanakkor mégis véleményt formál, tehát ismeretekkel rendelkezik róluk.

– A szakbarbár típus, aki állítólag „mindenről mindent” tud, az egyházzal és az Istenről is az említett sémák alapján gondolkodik, amelybe olyan panelek tartoznak, mint például az inkvizíció, a papok fegyvermegáldása, az egyház gazdagsága – s ezt fogadja el feltétlen igazságnak. Sajnos, Magyarország lakosságának többsége így módon gondolkodik.

Korábban Marx mondotta: meg kell szüntetni a szegénységet, s ezáltal megszűnik az istenhit és a vallás. A marxizmusnak nem sikerült a szegénységet megszüntetnie, ám ma másféle ideológia nevében, ugyanezt hirdetik.

A különbség csupán annyi, hogy a szabadversenyes kapitalizmus programja a szocializmus atyáskodásával szemben aktív életprogramot hirdet: fussunk a pályán, aki bírja, marja! S akik nyernek, azok sikerpropagandáját hirdeti a rádió, a televízió.

Láthatjuk tehát, hogy a felszínesen gondolkodó ember szintjén a tudomány fogalma hogyan adaptálódik világnézetté, és válik a technika segítségével valláspótlékká, s lesz a „jelen” az üdvösség tartalma. Nem csodálkozhatunk, ha az ilyen ember ezek után kétségbe vonja a teológia tudomány jellegét, hiszen – vélekedése szerint – annak témája, az Isten, illúzió, tapasztalati úton nem megragadható, matematikai törvénybe se foglalható, legföljebb tekintély alapján hihető el a papoknak, ám tőlük, az egyházzal kapcsolatos korábbi előítéletek alapján ezt az igazságot nem fogadja el.

Új ember 1997.
Elmer István

Szabadság nélkül nincs erkölcs, erkölcs nélkül nincs felelősség

A rendszer megváltozott, de az emberek nem változtak. A legfelső szinten tiszta szándék, önzetlen akarat van, de alatta ott az elmúlt évtizedek szemete – írja Bolberitz Pál teológus, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának professzora, aki a rendszerváltás óta papként és nemzetközi hírű filozófusként is gyakorta ráirányítja a figyelmet a társadalmi átalakulás veszélyes ellentmondásaira, miként ez a vele készült beszélgetés során is megfogalmazódott.

– *Professzor úr, szokatlanul aktuális címet választott új könyvének. Szabadság és erkölcs...*

– Ez részben figyelemfelkeltés akar lenni, hogy azoknak az érdeklődésért is megragadjuk, akik a cím láttán nem kifejezetten a keresztény életkérdések iránt érdeklődnek. Ennél fontosabb, hogy ebben a könyvben olyan tanulmányok vannak, amelyek többségükben valóban a szabadság és erkölcs kérdéseivel foglalkoznak. Ez az összefüggés a tudomány és a gyakorlat számára egyaránt kézenfekvő, ugyanakkor a magyar és általában a kelet-európai társadalmi viszonyok megértése szempontjából alapvető is. Elég, ha csak arra utalok, hogy az erkölcs mindig a felelősséggel kapcsolatos.

– *Ennek feltétele pedig a szabadság...*

– Valóban: aki nem szabad, az nem rendelkezik erkölccsel és felelősséggel sem. A mai világban azonban az emberek egy része hajlamos azt hinni: a szabadság egyfajta szeszéllyel azonos, tehát azt teszem, ami éppen jól esik, ami az eszembe jut. A szabadság gyakorlása – e felfogás szerint – tehát nem más, mint érvényt szerezni önmagában a szabad akaratnak. Ez azonban sokszor nagyon alacsony szintű szabadság...

– *Ezek szerint a szabadságnak vannak fokozatai is?*

– Többféle szabadság-fogalom is létezik. Ismerjük például a korlátozott szabadság fogalmát. A legtermészetesebb emberi érzések egyike, ha ettől valaki szabadulni igyekszik. A következő kérdés, hogy ha ettől megszabadultunk, akkor mit tegyünk. Ha a jó és a rossz között kell választani, nyilvánvalóan a jót választjuk, és ha több jó is van, akkor a legjobbat. A választás szabadsága ezért nyilvánvalóan arra irányul, hogy akaratom megnyugodjon abban, hogy a legjobb mellett döntök. Ez tehát a szabadság teljessége. Úgy érzékelem, hogy a mai magyar társadalom olyan állapotban van, mint az, aki hosszú ideig börtönben volt, majd korlátaiktól megszabadulva kikerült a szabad világba és el kell döntenie: milyen villamossal menjen haza. A börtön mögötti állomáson azonban nagyon sok kocsí van, és mindegyik a városba visz, és az emberünk felszáll a legszebb, a leginkább tetszetős villamosra.

– *Igen, de valaminek az alapján el kell döntenie: miért az a legszebb.*

– Ez a reklám és marketing szerepe. Ennek az a természetes beállítódása, hogy mindig az általa legjobbnak tartottat ajánlja, de korántsem biztos, hogy a legsárgább villamos a legszebb. A választásban valamilyen mögöttes üzleti szándékok kapnak helyet. Van tehát egy változó szereplőjű, virtuális világ, mely szándékosan azt hazudja: ő kínálja a legjobbat. Ez a helyzet képes olyan mértékig dezinformálni, hogy a szabadság megreked egy alacsonyabb szinten. Ezt az állapotot leginkább a kamaszkori jelenségekhez lehet hasonlítani, hiszen ennek az életkornak a sajátossága, hogy megszabadulva a gyerekkori korlátoktól, szinte mindent ki akar próbálni az ember. Ahhoz azonban, hogy a felnőtt állapotba, a valódi döntési szabadságba eljussunk, kialakult koncepcióra, objektív értékrendre van szükség, ami szerint el lehet dönteni: mi a maradandó. Ez lehet a hit, de lehet tartós életeszmény is, amelynek a horizontjába elhelyezhetők a választási esélyek. Tehát így már korántsem biztos, hogy a legsárgább villamosra szállunk fel...

– *Melyik az a villamos, amelyikre végképp nem kellene felszállni?*

– Nyilvánvalóan a bűn.

– *A bűnökhöz való visszajutás egyben azt is jelenti: nincs maradandó minta, amit kövessenek.*

– Itt azonban fel kell tenni a kérdést: mihez viszonyítva maradandó? Abban mindenki meg tud egyezni, hogy az emberi méltósághoz képest, amivel mindaddig nincs baj, míg helyes antropológiai képem van és mindenki tudja: mit jelent ez. Csakhogy ma olyan világban élünk, ahol ezt közmegegyezés szerint döntenek el és az nem mindig tévedhetetlen. Sőt: egyesek szerint ez nem is fontos, mert holnap új közmegegyezés jöhet létre. Továbbá hat még a régi beidegződés is, hogy az erkölcs olyan társadalmi tudatforma, amely jó vagy nem jó, de mindig a közösség határozza meg. Ez akkor lenne igaz, ha a közösség tévedhetetlen lenne. Ez a kollektivizmus egyik legsúlyosabb tévedése, amely abból indult ki, hogy a társadalom nagy csoportjainak, „alapvető osztályainak” mindig igaza van. Meg kell mondanom: azért folytatódhat ez a szemlélet, mert a mai liberális ideológia is ilyen. Csak nem a munkásosztály, hanem a globalizálódó világ megfellebbezhetetlen közvélekedésére apellál.

– *Ennek a világnak a korlátai azonban nehezebben láthatók és elviselhetőbbek is.*

– Ezért kell e korlátokra rámutatni, s ebben a kétezer esztendő kereszténységnek rendkívül jelentős szerepe van. A kereszténység tanítása ugyanis azt hangsúlyozza, hogy az ember nem abszolút jó, tehát szent, de nem is abszolút rossz. A marxizmus – és ezt még a felvilágosodás korából örökölte – azt tételezte, hogy az ember alapjában véve jó, csak a körülmények rosszak. Ezeket meg kell változtatni és automatikusan megjelenik a jó ember. Ezért a marxizmus igazából nem is dolgozott ki etikai rendszert, hiszen úgy vélte: az etikát jogrenddel is lehet helyettesíteni! Amúgy is: az erkölcs mindig személyre szólóan fogalmazza meg a cselekvés szabályait, a marxizmustól pedig távol áll a perszonalizmus, hiszen kollektivistá szemléletű ideológia volt, tehát nem törődött azzal, hogy az emberi személynek mi a véleménye. A 20. századi másik nagy eszmerendszer, a fasizmus pedig abból a tételtől indult ki, hogy az ember rossz. Mindkét irányzat abban akart jeleskedni, hogy az embereket az általa elképzelt jóra nevelje, illetve a nevelhetetleneket kirootálja.

A kereszténység realista álláspontot képvisel. Ez annyit jelent, hogy az áteredő bűnről szóló tanról – melyet Rousseau óta tagadnak az európai kultúra egyes részei – például azt mondja: ez nem körülményektől, hanem az embertől függ, vagyis, az Isten és az ember kapcsolatának megtörésében, diszharmóniájában van a bűn. Ami végső soron nem más, mint egy alapvető bizalmatlanság a Teremtő jósága, emberszeretete iránt, ami megjelenik minden hitetlenségben. Mi azonban azt valljuk, hogy az áteredő bűn annyira nem rontotta meg az ember természetét, hogy reménytelenné vált volna a helyzet, hiszen éppen az Ószövetségi Szentírás bizonyítja: van remény, csak csupán a maga erejéből az ember gyenge ahhoz, hogy üdvözljön. Ezért küldi az Isten Egyszülött Fiát hozzánk, hogy megmutassa nekünk az utat, hogyan kell helyesen erkölcsileg cselekednünk és ehhez a Szentlélek által megadja az Isten kegyelmét annak, aki ezt igénybe veszi. Az ember pusztán a maga erejéből erkölcsileg értékes tettet, legalábbis olyat, amely az örök életre is érdemszerző, nem tud végrehajtani. Ez tehát a megváltás-tan lényege, hogy a felelős szabad önnevelés útján kell járnunk, s itt válik újból lényegessé a szabadság-fogalom, mert az Isten senkit nem kényszerít arra, hogy jó legyen, viszont hangsúlyozza az ember felelősségét.

– *A kommunizmus bukása után mindenki azt gondolta, hogy gyors természetű visszatérés következik be ezekhez az értékekhez. Ezzel szemben ma úgy látszik, lassú és ellentmondásos folyamattal kell számolni...*

– Régi igazság, hogy lerombolni valamit sokkal könnyebb, mint felépíteni. Ami 1945 után történt, az nem volt más, mint diktatórikus eszközökkel végrehajtott agymosás, aminek nyomait csak nemzedékek alatt sikerül majd eltüntetni. Súlyosbító tehertételnek tudhatjuk be, hogy a rendszer, főleg 1956 után ebben anyagilag is érdekeltté tette az embereket. Nagy tömegekkel volt képes elhitetni, hogy a kommunizmus örökké tart és egzisztenciálisan magához tudta kötni a társadalom jelentős részét, s ezzel együtt a történelem során felhalmozott, a kereszténységhez

kötődő értékeket, mintegy múzeumba helyezte. Persze, volt egy kisebbség, amely nem hitt ebben, de most a többségről beszélek, azokról, akiknek a nagy célok általában közömbösek, s többnyire oda helyezkednek, ahol a nagyobb szelet kenyeret adják. A magyar történelem hányattatásai következtében alakult ki az a sajátos nemzeti vonás, hogy az itt élők jó része túlélésre rendezkedett be. Mindezek mellett a keleti marxizmust jól kiegészítette a nyugati, fogyasztói szemléletű materializmus, amely a többi kelet-európai országhoz képest talán nálunk volt a leghatékonyabb, ami mára még erőteljesebbé vált.

– Így lettünk a legvidámabb barakkból a legszomorúbb szupermarket, de hogyan lehetne ebből kijutni?

Csakis hosszú távon és kitartó munkával. Az emberek túlnyomó része ugyanis hosszú évtizedek alatt hozzászokott: mindig megmondják neki, hogy mit kell csinálni. A magyar emberek többsége mára már alapvetően bizalmatlanná vált minden eszmeiség iránt és majdnem kizárólag a saját pillanatnyi érdeke szerint cselekszik csupán. Hiányzik a tartás az eszményi életcél, amit tartósan nem lehet helyettesíteni a megszerezhető javakkal. A 20. századi magyar történelem diktatúrái minden eszmeiséget porrá zúztak. Tragikus, hogy most szinte családi hagyománnyá vált: ne higgy semmiben, mert bármiben is hiszel, azonnal kitörik a nyakad. Paradox megoldásként egy újabb, belülről vezérelt ideológia jöhetne. Komolyan bízni azonban csak abban lehet, hogy a mindig is minőséget hordozó kisebbség példái hatnak majd.

– Történelmi tapasztalatok azt mutatják, hogy azokban a helyzetekben, amikor a nemzet képes volt felülemelkedni önmagán, az egyház jelentős szerepet játszott.

– Ez igaz, de 1945 után az egyház világi javaival társadalmi pozícióinak jó részét is elveszítette. Ha az egyháznak nincsen evilági hatalma – s ezen nem elsősorban anyagi javakat, hanem társadalmi befolyást értek –, akkor nem képes nagyobb szerepet játszani. Lehet imádkozni, sőt vezekelni is – van is miért –, de ennek a gyümölcse csak hosszú távon érhet be. 1990 után az egyház azt az utat választotta, hogy újból megpróbálja életre kelteni azt az intézményhálózatot – iskolákon és szociális létesítményeken keresztül –, amelyek révén nagyobb szerepet vállalhat a társadalom működésében. Mindez természetesen evangéliumi küldetésből fakad, ám nem szabad elfelejteni: nagy történelmi korszakokban ezek az intézmények egyidejűleg testesítették meg az állandóságot és a világi korszerűséget. A magyar iskolarendszer évszázadokon át elképzelhetetlen lett volna a történelmi egyházak nélkül, sőt: az iskolarendszer kialakulása is.

– Visszatérve a könyv alapgondolatához, azt már látjuk, hogy a szabadság és erkölcs viszonyrendszere nagyon nehezen bontakozik ki a mai magyar társadalomban, de milyen szerepe lehet ebben a hitnek?

– A hit és az erkölcs szoros összefüggésben vannak egymással és ez a mai világban rendkívüli fontosságú. Ott, ahol nincs hit, vagyis az a képesség bennünk, amely a transzcendens horizontot feltárja, akkor az erkölcs végletesen szubjektívvá válik. Ezért egyes liberális próféciák szerint máris eljutottunk a fejlődésnek arra a szintjére, hogy egy erkölcs nélküli világban fogunk élni. Szerintük az ember ma már annyira tökéletes, hogy nincs szüksége erkölcsre. Szerencsére ez nem így van, hiszen amióta emberek élnek a földön, mindig volt lelkiismeretük és mindig választaniuk kellett a jó és rossz között és ez így lesz a jövőben is. A hittől pedig azért nem lehet elválasztani az erkölcsöt, mert az alapozza meg az erkölcsöt. Abban a társadalomban, amelyben nincs az embereknek belső cselekvési normarendszere, ami nem ellenőrizhető a rendőrség és más hatóságok által, s ami Istentől származik, ott a jogrend is bizonytalan lábakon áll és előbb-utóbb összeomlik, ugyanis a jog érvényesülése ki nem mondottan feltételezi az erkölcs minimumát.

– A magyar társadalom ma meglehetősen erkölcsihiányos állapotban van...

– Azok, akik az erkölcsöt ki akarják iktatni az emberi életből, pontosan tudják: nincs erkölcs akkor, ha nincs abszolút instancia, természetfeletti dimenzió, vagyis Isten. Hiába mondják, hogy én csak önmagam előtt vagyok felelős, hiszen az ember önmagában is

csalódhat. Ezért nem pusztán etikát kellene tanítani az iskolákban, hanem hit- és erkölcsant. Nem elégséges fakultatív módon tájékoztatni az ifjúságot arról, hogyan vélekedtek emberek erkölcsi kérdésekről és majd ő eszerint választhat, ha nincs hite. Többek között ezért vannak ma végveszélyben a családok, mert nincs erkölcsi kohézió bennük. Elszomorító, hogy a fiatalok egy része már polgári házasságot sem köt, holott ez az erkölcs minimumát hordozza, egy legalábbis huzamosabb elkötelezettséget egy másik ember mellett jóban-rosszban. Ebből következik, hogy önző és magányos emberek halmaza alakulhat ki a társadalomban, ahol nem tudnak az emberek szívvel-lélekkel együttműködni. Nem kétséges, hogy a túlzott individualizmus a kollektívizmus ellentétéként alakult ki. Az alapvető emberi adottságokat azonban nem lehet kiirtani a lélekből. Az emberi természet Isten által teremtet, s megváltatott Jézus Krisztus által. Az emberekben eredendően megvan a jó szándék, csak az útmutatás hiányzik...

– *Meg a jó példa is, amit követni lehetne.*

– Magyarország ebből a szempontból is komolyan figyelembe vehető kulturális múlttal rendelkezik. Érdekes, hogy ez játszik döntő szerepet a világ magyarságának összetartásában is. Szociológiailag megfigyelt tény, hogy a nyelvújítás után, a 19. században olyan erősen a keresztény erkölcsiség talaján álló kultúra alakult ki nálunk, amely ma is a legfontosabb nemzeti kohéziós erő. Az iskolákban leginkább erre a kulturális alapra kellene építeni.

– *A megújuláshoz azonban közvetlenebb példák is kellenének!*

– Igen, ez így van. Szerencsére, a mai kormányzatnál ennek jelei már láthatók. A magyar vezető garnitúra egészét tekintve azonban nem ilyen kedvező a kép. A szociális és egészségügyi hálózat elmaradottságai jelentősen gátolják az életviszonyokon keresztül is az erkölcsi megújulást. Jól megfigyelhető például, hogy a vezető réteg egészét tekintve hiányzik az eszmeiség is, amely szilárd iránymutató lehetne. A kommunizmus alatt mindent elsöpört az állítólagos eszmei szilárdság, ma pedig a pragmatikus szempontok döntenek el szinte mindent. Ez ugyan világjelenség, de megújuló államoknál túlzó tévedés, s legalább egy prioritásnak lenni kellene: próbáljuk meg a magyar népet magyarnak tekinteni és a vezetők szolgálatnak tekintsék a vezetést és ne politikai alapú üzleti vállalkozásnak, ne pusztán a saját anyagi javaik legyenek a fontosak. Ezzel csupán azt akarom kifejezni, amit a mostani könyvem számos írása is tartalmaz: a rossz örökség nem könnyen tüntethető el. A megoldásokat sürgeti az idő, s ebben szerepet vállalt és vállal is az egyház, de csupán a karitatív szervezetek nem tudják megoldani azt, amit az államnak kellene megoldania, s az egyházi iskolák sem pótolhatják a magyar iskolarendszer hiányosságait és az utóbbi években csak fokozódott az összekuszáltságból adódó bajokat. Jogos viszont a megközelítés, hogy azokat a feladatokat, amelyeket az államtól vállalnak át az egyházi intézmények, értékén becsülje meg az állam. Ami az iskolákat illeti, most is szeretném hangsúlyozni: nincs világnézetileg semleges iskola (mint ahogy ilyen ember sincs). A hit- és erkölcsant tanrendbe illeszkedő, de fakultatív tárgyként történő bevezetése alapvetően fontos lenne minden iskolában, amelyhez a történelmi egyházak és a jelentősebb felekezetek adhatnának segítséget. Ez az állami iskolákban nem kötelező vallásoktatást jelent, hanem azt, hogy olyan eszmerendszert kapjon a jövőbeni felnőtt generáció, amely emberi tartást, helyes életelveket alapoz meg benne. Visszatérve a könyv alapgondolatához: akkor van szabadság, ha lesz erkölcs és akkor van erkölcs, ha lesz igazi szabadság, és mindkettő akkor teljesezhet ki, ha lesz hit.

Kovács Lajos Péter
Új Demokrata, 1999.

Az ember természeténél fogva vallásos lény

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának újjávarázsolt épületében kerestük fel Bolberitz Pál teológust, filozófiaprofesszort, akit a szellemi-lelki újjászületés esélyeiről, a divatos ideológiákról és az egyház társadalmi szerepvállalásáról faggattunk.

– *Egyre több szó esik a 2000. évről, a vallási megújulásról. Van-e az egyháznak ehhez kapcsolódó társadalomépítő programja?*

– Sem a szélsőséges individualizmus, sem pedig a szélsőséges kollektívizmus nem járható út. Meg kell találni a középút, amely az egyén személyi jogait és méltóságát tiszteletben tartja, ugyanakkor pedig a közösség javát is szolgálja. Az egyén érdekének mindenek fölé helyezése eldologosította az individuumot, sérült az emberi méltóság. Furcsa módon ezért az individualizmus a kollektívizmus melegágya. Ennek döbbenetes példáit adja a modern kapitalizmus, amely a globalizáció és a fogyasztói szemlélet révén gazdasági szinten alapoz meg újabb totalitárius társadalmat, ez pedig a politikát is veszélyeztetheti. Éppen ezért a keresztény társadalomelmélet az egyedet nemcsak egyénként, hanem személyként is tekinti. A materialista – s nem csupán a marxista – alapú felfogás mindig részekben és személytelenül tekinti az embert. Nem fölülről, a szellemi lényege oldaláról, hanem alulról definiálja, így az ember csupán test, fogyasztói individuum, melyből különböző konstrukciók hozhatók létre. Ez azonban mindig elszemélytelenít és az emberi méltóság rovására megy. A társadalomépítésben a gyakorlati materializmus jelenti az igazi veszélyt, mert csupán építőkockának tekinti az egyéneket. Az etika az isteni erkölcsi törvények leképeződése. Etika nélkül nem lehet beszélni rendezett társadalomról, amit ma jogállamnak szeretnek nevezni. A jog alapja az erkölcs. A társadalom természetes alapadottságaitól eltérő jogrendet nem lehet az emberekre kényszeríteni, mert akkor a jogállam nem működik.

– *Vitát szokott kiváltani a történelmi egyházak elkülönítése a többitől. Előjogokat is emlegetnek...*

– A történelmi egyházaknak nincsenek előjogaik. Azonban nagyon sok olyan értéket hordoznak múltjukból, amely az egész emberiség számára nyitva álló kincsesár. Akadnak, akik mindezt múzeumban látnák szívesen. Nagyon veszélyes az a Magyarországon is hallható vélekedés, hogy a történelmi egyházak azért történelmiekek, mert múltjuk ugyan van, de jövőjük nincs. Az egyházak nem múzeumőrök. A múlt értékeiből is kell meríteni a jelen és a jövő számára. A múltat végképp eltörölni kívánók alap nélküli házat építenek. A mai magyar társadalom egyik legfőbb problémája a gyökértelenség. Aki viszont csak a mának él, az jövőt sem tud építeni, mert nincs jövőképe. Óriási előítélet-rendszert tápláltak évtizedeken át az emberekbe. Az ember azonban természeténél fogva vallásos lény. Legfeljebb pótlékként popsztárt, filmcsillagot, futballistát imád, az evésért vagy egy politikai eszméért lelkesedik.

– *Miért nőtt meg az érdeklődés a szekták iránt?*

– Mint mondtam, az ember alapvetően vallásos lény, s ha ismerethiány vagy előítéletek miatt elfordul a keresztény megoldástól, tartalmat keres annak, amit imádni óhajt. Az emberek igényesebb része felismeri, hogy ő nem csupán test. Ilyenkor gyakran pszeudovallási megoldásokat keresnek. Az újnak mindig van vonzereje, mert nincs benne a történelmi hordalék, előítélet. Szellemi, vallási értelemben is szabadpiac van. Nincs szó viszont a szekták tömeges térhódításáról. Az emberek jelentős része ugyanakkor fogyasztói mentalitású, egyik pillanatról a másikra él, mert tudatosan elvették tőle a nemzeti, családi és regionális múltját, megszüntették a kapcsolódási pontokat. Így aztán nem tud összehasonítani, vagyis értékelni.

– *Milyen jelei vannak ennek a mindennapokban?*

– A globalizációnak nevezett totalitarizmus így tanít: ne ismerd a múltadat, mert akkor lehet, hogy nem fogsz bemenni a személytelen szupermarketbe. Ne ismerj olyan iparost, aki személyre szólóan készít cipőt. Ne beszéljess jó ismerősként a kis bolt kereskedőjével, hanem

lapátolj be mindent a személytelen polcokról, mert csak így éri meg a gyártóknak. Nem a szektaveszély a legnagyobb probléma, hanem arról van szó, hogy a látványos, könnyen fogyasztható dolgok divatját éljük. Megjegyzem, egyes szekták igen szigorúak, és éppen az irányítottság iránti igénynek, a nyájszellemnek felelnek meg. Az emberi természet azonban szereti a lelkiismeret szabadságát, ezért e szektáknak nem jósolok nagy jövőt. Inkább azt furcsállom, a szekták elsősorban a történelmi egyházak tagjait akarják úgymond megtéríteni. Miért nem a hitetlenekkel kísérleteznek?

– *A fogyasztói ideológiák nagyobb hatékony csatornákon áradnak az emberekhez.*

Versenyre kel az egyház ezekkel?

– Nem tudunk és nem is akarunk senkivel, semmiféle hatalomért, világalomért versenyezni. Jézus mondta: az én országom nem e világból való. Soha nem fogjuk tudni ezeket az eszközöket olyan hatékonyan használni, mint azok, akiknek nincsenek erkölcsi gátlásaik. Természetesen az egyháznak az idők jeleinek megfelelően kell a hitet hirdetnie. A modern eszközök alkalmazása jó, de nem cél, főleg nem bármi áron.

– *Ön hogyan értelmezi a világnézeti semlegesség fogalmát?*

– Semleges világnézet a valóságban nem létezik. Az emberi mivolt nem jelent önmagában pozitív és követendő értékrendet. Értékrend nélkül a társadalom szétesik. Éppen a közjót szolgáló szolidaritás szűnik meg. Önmagában a hittantól nem lesznek vallásosak a gyermekek, ám meg kell ismerniük ezt az értékrendet. Meg kell tanulnunk az egész múltunkra épülő vallási kultúrát, mert erre épül a jövőnk. A világnézeti semlegesség a mindenből valamit, az egészből semmit szemléletmód térnyerését jelenti. Nem igaz, hogy az ember akkor szabad, ha nincs a pillanatnyi érdekétől eltérő értékrendje. E szemlélet az egész társadalmat, nemzetet, hazát is bomlasztja. Akadnak, akik szerint így nem lehet Európához csatlakozni. Nekünk azonban nem Európa bűneihez, hanem Európa erényeihez kell csatlakoznunk. Attól, hogy valamit Brüsszelben mondanak, még nem válik örök igazsággá.

– *Milyen legyen az állam és az egyház kapcsolata?*

– Jó lenne, ha végre a történelmi egyházakat, iskoláikat nem olyan megtúrt magánjellegű kezdeményezéseknek tekintenék, amelyeket az állam hangulata függvényében kegyeskedik támogatni, mintha egy érdekes nemzetiség vagy társadalmon kívüli fura szerveződés lennének. Az államnak a közjó legfőbb őrének kell lennie. Az adófizetők tartják el az államot, és nem fordítva. A rendszerváltás után majd' egy évtizeddel ez még mindig nem vált evidenciává. Sajnos, Magyarországon volt talán a leghatékonyabb a marxista nevelés az elmúlt évtizedekben. Éppen ezért nem lehet csak konzerválni a lelki romokat. Az államnak tehát nemcsak a meglévő adottságokat kell tudomásul vennie, hanem segítenie kell a társadalmat hitének és lelkiismeretének újraépítésében. Ehhez azonban először meg kell ismertetni az értékeket. Az ismereteket átadó – például a hittantanár – azonban nem lehet másodrendű állampolgár. Az esélyegyenlőséget a gyakorlatban kell biztosítani. Nemcsak az egyes emberek, hanem a közösségek személyi méltóságát is tisztelni kell.

– *Ön szerint mikor lesznek a rendszerváltás során sajátos módszerekkel vagyont és hatalmat szerzők fogékonyak az erkölcsi értékekre?*

– A harmadik-negyedik nemzedék talán már rádöbben majd, hogy nem csak kenyérrel él az ember.

– *Sokan emlékeznek professzor úr Antall József temetésén elmondott búcsúztató beszédére, amelyben feltette a kérdést: vajon Illés után jön-e Elizeus? Jön?*

– Bárcsak jönné!

Meszleny László
Magyar Nemzet, 1998.

Bolberitz Pál a középosztály tisztességéről. A nemzet megtartó ereje

Magyarország a dolgozók világából végre a polgárok világába akar átalakulni – vélekedik *Bolberitz Pál* pápai prelátus, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem hittudományi karának egyetemi tanára. – Jól tudjuk, 1945-től '90-ig a társadalom minden tagját *dolgozónak* szerették nevezni ebben az országban. Akiknek a valóságban a munkához nem sok közük volt, de hát valamilyen dologhoz volt közük, s ilyen értelemben dolgozóként könyvelték el őket. E világ – s a munkás-paraszt szövetségből álló társadalom – fölött végérvényesen elfutott az idő. S maradt egy átkos örökség, a lejáratott polgár szó: évtizedekig csak olyan pejoratív kifejezéseket ismertünk, mint *kispolgár*, *nyárspolgár*, *nagypolgár*.

– A polgár olyan ember, aki gondolkodásmódjában és életformájában nem tartozik sem a politikai, sem a gazdasági elithez, de még a társadalom peremén élő emberekhez sem. S nem is szeretne odatartozni. Egy polgári beállítottságú ember nem szeretne újjazdag lenni, mert az újjazdag még nem polgár; szerencséje volt csupán, hogy valamivel sok pénzhez jutott, de nem tud élni vele, hiányzik a mindennapjaiból a polgár életformája és szemlélete. Érdekes megfigyelni: még az is, aki a rendszerváltozás előtt (párt)elithez tartozott, az idő múlásával a lelke legmélyén egy polgár szintjén szeretne konszolidálódni. Gyermekeik, akik már nemigen akartak szüleik nyomdokaiba lépni – legfeljebb anyagi javaikat, meg korábbi hatalmukat irigyelték –, s már *mímelték* azt az életformát, amely Magyarországon jóval korábban bizony megvolt. Úgy nevezték: *középosztály*. S ez ténylegesen az a társadalmi réteg, amely *a nemzet megtartó ereje* volt, s amely értékhordozó lehet ma is. Jelenleg az tapasztalható – jóllehet évtizedekig agyonhallgatták, leszólták –, hogy minden irányból, fölülről is, alulról is ebbe a középosztályi életformába, életszemléletbe akarnak bejutni az emberek, ezen a szinten akarnak konszolidálódni, a tradíció, a hagyomány átadásából részesedni. Ez a középosztály – s már nem csak az értelmiség tartozik ide – a rendszerváltás óta *nemzetmegtartó erővé* nőtte ki magát.

– Polgárnak lenni az én szememben annyit jelent, hogy valakinek *polgári tisztessége* van. Azt az erkölcsi, értékhordozó, értékmegtartó erőt nevezem ennek, amely az európai kultúrában elválaszthatatlan a 2000 éves egyházi tradíciótól. Akár bevallottan, akár nem: *a polgárság olyan kultúrát hordoz, szív magába és ad tovább, amely Európában elszakíthatatlan a kereszténységtől*. Lehet egy polgár ateista, akkor is keresztény értékek hordozója, továbbadója, mert ha nem az, akkor nem polgár. S ez a keresztény értékrend nem másra, mint a tízparancsolatra épül. Még az ateista is ezt vallja: hazudni nem szabad, a tisztességes embernek megbízhatónak, szorgalmasnak, igazmondónak kell lennie a társadalomban, tisztelnie kell az életet, a családot, a házasságot. Persze bizonyos elemek – amelyek furcsa módon magánéletükben polgárok, de megnyilatkozásaikban leszólják ezeket az értékeket – támadják ezt a tradíciót.

– Felgyorsítani az egyház nem tudja a polgárosodás folyamatát, csupán *ajánlhatja ezt az erkölcsi magatartást*. Ez kifejezetten a kormány feladata, mert az ő kezében van a pénz, a hatalom, a törvénykezés. S igenis csak a kormány tud olyan törvényeket hozni, amellyel az embereket ilyen vágányra lehet állítani. Nem véletlen, hogy az új kormányban családügyi minisztérium jött létre, mert az elmúlt évtizedekben annyira elidegenítették a házasság és a család eszményét az eredeti keresztény eszmétől, hogy az már alapjaiban veszélyezteteti a társadalom és a magyarság létét. Holott épp a család a polgári életforma gyakorlati alapja – hangoztatja.

(k. b.)

Napi Magyarország, 1998.

A művészeti nevelés jobbá teszi az embert

Ma már közhelynek számít, hogy az európai ember értékválságban él, ugyanakkor az is letagadhatatlan, hogy értékes életet kívánunk élni. Kérdés tehát, hogy

Mit tekintünk értéknek?

Egy vagy több érték van-e?

Az értékek között van-e rangsor?

Az értékek alá- vagy mellérendelt viszonyban vannak-e egymással?

E témákat kívánom megvilágítani bölcséleti szempontból.

Első kérdésünk: Mi az *érték*? Az érték önmagában nézve valamiféle léttöbblet, léttökéletesség. Ami kíváncsú és épp' ezért a törekvés célja, a remény tárgya lehet. Ez persze feltételez valamely törekvő alanyt, amelyben ösztönösen vagy tudatosan él a vágy, hogy léthiányát kiegészítse, és az érték birtoklása révén az összhang, megelégedettség és megnyugvás állapotába jusson. Ha ez az állapot zavartalan, akkor boldogságnak nevezzük. Nyilvánvaló, hogy az értékre való törekvés a boldogságra való törekvéssel van összefüggésben. Mivel a törekvés a megvalósítás rendjében bizonyos fokozatosságot és egymásutániséget feltételez, az értékre való törekvés az időbeliséggel is kapcsolatos. Valójában értékre törekedni csak időben létező lény képes. Minden létező a lényegi természetének megfelelő értékre törekszik, mert az érték mint tárgy, s a törekvő mint alany lényegi egymásra hangoltsága az értéktörekvés feltétele.

A szellemi természettel nem rendelkező létezők a természeti törvények szükségszerűségével, illetve ösztönösen törekednek fajspecifikus értéktárgyukra.

Az időben és történelemben élő, értelemmel és akarattal felruházott létezők – vagyis az emberek – tudatosan törekednek szellemi természetű értékek birtoklására. Mivel az ember testből és lélekből áll, megteheti – részben ösztönösen, részben szabad akarattal –, hogy alacsonyabb rendű értékekre, vagyis pusztán anyagi, testi, érzéketes értékekre törekedjék, de akarva-akaratlan, tudatosan vagy tudattalanul ezen értékekben is a lényegi természetének és szellemi törekvő képességeinek megfelelő értékekre, azaz szellemi értékek birtoklására vágyik, hiszen végső megnyugvást csak ezeknek birtoklása jelenthet számára. Az időben és történelemben kibontakozó létezők értéktörekvése és értékirtoklása visszahat magára a létezőre, és tökéletesíti azt. Ugyanakkor csak az ember képes az értékmegvalósító tevékenységre, mivel értelme képes meglátni és felfedezni a dolgokban nem mindig egyértelműen megnyilvánuló értékmozzanatot.

Az érték kiásása burkából – ez a kultúrtevékenység.

Az érték tudatos hasznosítása – ez a civilizáció.

Amennyiben az értékmegvalósító tevékenység magára az emberre hat vissza, és az objektív értékrendhez igazítja cselekedeteit – azaz értékesebbé teszi az embert –, akkor önmegvalósításról beszélünk, s ha ez a tevékenység összhangban áll az erkölcsi értékekkel, akkor önnevelésről, vagy az erkölcsi jellem kialakításáról szólunk.

Arisztotelész óta ismert az ember hármassal értékmegvalósító tevékenysége: a teoretikus, azaz intellektuális, a praktikus, azaz erkölcsi és a poetikus, azaz művészi, technikai, szellemi aktivitás.

Az intellektuális aktivitás az igazság értékére, a praktikus az erkölcsi jóra mint értékre, a poetikus a művészi szép, illetve technikailag hasznos érték létrehozására irányul.

Mi az *értékrend*? Platón óta a filozófia tud a lét transzcendentális tulajdonságairól, ám a skolasztika bölcsellete dolgozta ki az erről szóló elméletet. Ezek szerint a lét rendelkezik a létezés aktusának tulajdonságával, ami a *lét egységét, igazságát, jóságát és szépségét* úgy

foglalja magába, hogy e tulajdonságok a valóságban felcserélhetők, és csak értelmi különbözőség áll fenn közöttük. Ebben az értelemben mindaz, ami létezik, egy is, igaz is, jó is és szép. De ami egy, az létezik, igaz, jó és szép is. Továbbá, ami igaz, az létezik, egy, jó és szép. Ami jó, illetve szép, az létezik, egy, igaz és szép, illetve jó is.

Természetesen a lét transzcendentális tulajdonságainak fölcserélhetősége csak a lét metafizikai szintjén történhet meg. Kölcsönös átfedőségük csak e szinten érvényesül. A létezők pusztán analóg módon részesednek a létből, és így a transzcendentális léttulajdonságok is csak tökéletlenül cserélhetők fel a létezők világában. Ugyanakkor viszont nem kétséges, hogy minden létező azon van, hogy benne a lét mind tökéletesebben valósuljon meg, s ugyanez vonatkozik az egységre, igazságra, jóságra és szépségre is. E törekvés transzcendentális lehetőségi feltétele pedig nem más, mint a létezők analóg részesedése az összetettség szintjén magából a létből, illetve a lét egységéből. Ezért minél tökéletesebben részesedik valamely létező a lét egységéből, annál magasabb rangsorban helyezkedik el a létezők világában, vagyis annál igazabb, jobb vagy szebb.

Aligha vonható kétségbe ama tény, hogy az egység akármely formában való megjelenése – ami legelvontabban a rend mozzanatában jelenik meg – vonzó az ember számára még akkor is, ha ez a szétszórtság, szétesettség, rendezetlenség formájában tételeződik benne.

Az *egység* mint szintézis, identitás, összhang, béke, megfelelés, elégedettség az értékek hierarchiájában első helyet foglal el, mert a lét transzcendentális tulajdonságaiban ugyanúgy feltételként jelenik meg, mint maga a lét.

Az *igazság* megfelelést jelent: a fogalom, az ítélet, a következtetés és a dolog, a tény, az adat, a jelenség között.

A *jóság* szintén megegyezés a logosz és az ethosz viszonyában, mivel a cselekedet és a cél közti megegyezést fejezi ki erkölcsi és jogi vonatkozásban – a szabad és felelős tett és a törvény egybevághóságát.

A *szépség* hasonlóképpen az alkotói elképzelés és annak megvalósulása közti egységet jeleníti meg – az igazság és jóság implikálásával (bennfoglalásával), az értekek számára gyönyörködtető formában.

A *concordia* (egyetértés, összhang) szintén egység a társas kapcsolatok személyi vonatkozásaiban, amennyiben egyetértést, békét és szeretetet jelenít meg.

Am egy technikai produktum is akkor értékes – a hasznosság vonatkozásában –, ha a részek úgy igazodnak az egészhez, hogy a rend és az összhang a természet rendjét és összhangját jeleníti meg, s mint ilyen, emberibbé, civilizáltabbá teszi az életet.

A középkori szerzők közül nem egy a szentséget is a lét transzcendentális tulajdonságai közé sorolja, és nem alaptalanul! Mert a vallási érték épp’ a szentség felmutatásával fejezi ki azt az egységet, ami minden vallási meggyőződés előfeltétele: azt, ami Isten és ember közt fennáll és formálódik, az ember üdvössége érdekében.

Mi az *értékpluralizmus*? Az értékek pluralizmusáról szóló kijelentések – burkoltan vagy kifejezetten – azt az állítást hordozzák, hogy az értékek közt nincs hierarchikus rangsor, hanem minden érték azonos szinten jelenik meg, és egyenlőnek tekintendő.

Nem kétséges, hogy ontológiai szinten, önmagában nézve, a maga rendszerében minden érték egyben önérték is, s mint ilyen, azonos szinten van a többi értékkel. Az is bizonyos, hogy minden értékmegvalósító tevékenység, értékelés – mint szabad, szubjektív tudati aktus –, értékre törekvés, illetve értékirtoklás egyenlő módon megbecsülést érdemel.

Am ez még nem jelenti azt, hogy objektív értelemben is minden érték egyenlő rangú. Az értékeknek objektív rangsoruk van, mégpedig abból a szempontból nézve, hogy mennyiben mozdítják elő az emberi méltóságot. Am az emberi méltóság fogalmának a meghatározása korántsem olyan egyszerű, mint amilyennek első benyomásra tűnik, hiszen ezen érték tartalma antropológiai szemléletünk függvénye. Kérdés, hogy milyen oldalról határozom meg az embert?

Ha az állatvilág oldaláról és a fejlődéstudomány összefüggésében, akkor lehet azt mondani, hogy az ember a legfejlettebb állat, és épp’ az állatvilágtól való különbözősége alapozza meg méltóságát.

Am ha a környezetvédelem oldaláról közelítünk, s az emberre úgy tekintek, mint a természeti környezet megrontójára, akkor már kérdéses lesz az emberi méltóság fogalmának értéktartalma.

Ha viszont elfogadjuk, hogy az ember szellemi lélekkel rendelkezik, és a szellem fogalmát nem szűkítjük le pusztán a biológiai meghatározottságú tudati tevékenység alanyi esetére, hanem transzcendens valósággént tételezzük – mely önálló szubisztálásra is képes –, akkor azt is el kell fogadnunk, hogy a szellem épp’ működése és aktivitása során az egységmozzanat előbb felvázolt olyan tulajdonságaival rendelkezik, amelyek az alacsonyabb létszinteken semmiképpen sem mutatkozik meg oly’ tökéletes formában, mint az embernél.

Nevezetesen, csak az emberben tér magához a szellem, az önreflexió, az öntudat és éntudat megnyilvánulásaiban, vagyis személyes szellemként. Tehát az emberi méltóság értékét nem a közmegegyezés, vagy az úgyszintén változékony közvélemény határozza meg, hanem értéke önmagában áll fönn, minden változékony értékeléstől függetlenül, értékét pedig szellemi személyessége adja, ami aktivitása során a végtelen szellemi értékekre, a létre, az egységre, az igazságra, a jóságra és a szépségre irányul. S az értékmegvalósító tevékenység a tudomány, a művészet, az erkölcs és a vallás művelésében ténylegesül.

Beszélhetünk tehát az értékek pluralizmusáról – amennyiben az értékekre sokan, különféle időkben törekedtek és törekszenek –, de ugyanakkor el kell fogadnunk az értékek hierarchikus rangsorát is, amennyiben a szellemi értékek magasabb rendűek az anyagi értékeknél.

S végül engedjessék meg nekem – mint teológusnak és papnak – egy kis teológiai kitekintés ebben a témakörben. Pusztán a szellemi értéket előkelőbbnek tekinteni, olyan beállítottsághoz vezet, ami az időbeli, anyagi, világi és testi értékek túlzott leértékeléséhez és lealacsonyításához vezethet.

A keresztény kinyilatkoztatás középpontjában áll a *Názáreti Jézus* alakja, aki *Isten* hatalmas *Fiának* bizonyult, s akiben *Isten Fia emberré* lett. Ő történelmünknek visszavonhatatlan része, ugyanakkor életével, halálával és föltámadásával egyszer s mindenkorra megalapozta az emberi méltóságot.

„*Nincs másban üdvösségünk, egyedül a mi Urunk, Jézus Krisztus nevében*” – mondja Pál apostol –, mivel Ő „*a bűnt kivéve mindenben olyan lett, mint egy ember.*” Továbbá halottaiból feltámadt, s magával együtt minket is feltámaszt halálunk után, és az örök élet részeseivé teszi személyválogatás nélkül mindazokat – feltárván nekik az üdvösség lehetőségét –, akik hisznek Őbenne.

Az ember fölemeltetése a természetfölötti rendbe olyan antropológiai szemléletet hordoz, ami nem csupán alulról, hanem felülről is értelmezi az emberi lényeket, ami a teózisban élheti meg végső beteljesedését. Az emberi méltóság – s egyben az érték is – *Krisztusban* hordozza teljességét, *Krisztusban* testesül meg, hiszen Krisztusban egyszeri és egyszerű, vagyis az összetettség kizárása értelmében és formájában van meg a lét, az egység, az igazság, a jóság és a szentség objektív tartalma, mégpedig felülmúlhatatlan és elveszíthetetlen módon.

Ugyanakkor „*Benne foglaltatik össze minden, ami a mennyben és a földön van*” – ahogy Pál apostol fogalmaz a kolosszeiekhez írt levelében –, tehát a teremtett világ alacsonyabb szinten realizálódó összes értéke is, de célba érkezett és megdicsőült formában.

Szépen írja János Evangéliumának prológusa: „*Mindnyájan az Ő teljességéből merítettünk*”, hiszen az értékrendnek Ő az alfája és az ómegája.

S végül – miután láttuk, hogy a kultúra értékmegvalósító tevékenység, és a kultúrához tartozik a művészet is – szeretnék még néhány befejező gondolatot mondani *a kultúra és a művészet szerepéről az oktatásban.*

Úgy gondolom, hogy a szellemi értékek iránt fogékony minden gyermek. Nézetem szerint épp’ azért, mert az ember tudati fejlődésében először jelenik meg az érzékelő tapasztalás, majd

a percepcionális tapasztalás a fantázia és a képzetek szintjén, ami megelőzi a tudatot; ezért a gyermek ezen a szinten már igen korán megtapasztalja az igazságot, az erkölcsi jóságot, az összhangot, az egységet és a harmóniát.

Nem véletlen, hogy érzékletes népmesék, állatmesék, képek formájában próbálják a gyermek szellemét művelni, kulturálni, próbálnak vele az óvodában értékmegvalósító, úgynevezett kreatív tevékenységet végeztetni, hogy formálódjék és aktualizálódjék személyisége.

Ez a nevelés sajnos kissé háttérbe szorul a mai iskolai oktatás szintjén. Oktatásunk nagyon erősen az intellektuális és a racionális képzésre koncentrálódik, és így nagy baj áll be a gyermekek oktatásában az iskolában. Nevezetesen az, hogy ha valamit a „szőnyeg alá söprünk” és nem akarunk róla tudomást venni, mondván, hogy erre nincs óra, nincs idő, nincs pénz – mert a kifogások közismertek –, és csak a praktikus ismeret a fontos. E pragmatikus beállítottság eltorzítja a művészeti nevelést.

A művészeti nevelés jobbra teszi az embert. Miért fontos, hogy az ember jobb legyen? Két vonatkozásban: az egyik a *munka-ethosz*, a másik pedig a *viselkedési kultúra*.

A *munkaerkölcs*: az, hogy más legyen a hozzáállás a munkához, hogy ne rabszolgaként ismétlődő funkciókat hajtson végre az ember a mindennapi betevő falatért, hanem kreatív módon dolgozzon. Keresztény megvilágításban: folytassa Isten munkatársaként a teremtés művét, és beteljesedéshez vigye, ha ezt egy teológiai horizontban értelmezem.

A *viselkedési kultúra*. Nem kell külön megemlítenem, hogy a munkaerkölcs mellett a viselkedési erkölcs is szomorú állapotban van *Magyarországon*. Ez is a művészeti nevelés háttérbe szorításának a következménye, mind a családban, mind az iskolában.

A művészet művelése manapság szakma lett. A művészet művelése ugyanolyan lett, mint a sport. Magyarországon nincs sportkultúra, mert többnyire csak sportszakmát űző profik vannak, akik pénzért sportolnak, és nem játékból. Ez kenyérkereseti lehetőség, vagy üzlet. De ugyanez van a művészettel is. Csak a legkiválóbbat tanítjuk, csak a legsikeresebbre figyelünk oda, mert ez hozza a pénzt és az üzletet. Ez pedig a művészet és a sport kigúnyolása.

Azt kell tehát tenni, hogy az emberekben a méltóságra való ráébresztéssel, a személyes identitásnak és értékeknek a megmutatásával egy olyan beállítottságot kell kialakítani, ami úgy szabályozza az emberek egymás közti kapcsolatát a hétköznapi társadalmi viselkedés vonatkozásában, hogy ne kelljen mindenki mellé egy rendőrt állítani.

A pap mint atya, az Atya évében

Az ezredforduló előtti három esztendőt a Szentatya, II. János Pál pápa, a szentháromságos isteni személyeknek ajánlotta, s a Fiú majd a Szentlélek éve után ebben az esztendőben az Atya évét ünnepeljük. Az egyház lelkipásztori gyakorlatában az atyaság fogalma legalább annyira ismert és használt kifejezés, mint az anyaságé, s ezen aligha csodálkozhatunk, hiszen a kinyilatkoztatás is Atya-Istenről beszél, sőt mi több, minden atyaságot Isten atyaságából eredeztet, így nem csupán a testi, hanem a papok lelki atyaságát is. Mégis, azt kell tapasztalnunk, hogy a kereszténység által formált kultúrákban és civilizációban jelenleg az atyaság válságának lehetünk tanúi.

Az atyaság válsága

Az atyaság válsága az európai kultúrában fokozatosan jelenik meg, és valószínű, hogy a hagyományos – Istentől eredeztetett – érték-tekintélyek devalválódásával kapcsolatos. A reformáció megkérdőjelezi a pápaság által vezetett egyház tekintélyét (1517), a szabadkőművesség megjelenése tagadásba veszi Jézus istenségét (1717), majd az első ateista világkongresszus Szovjet-Oroszországban deklarálta Isten létét (1917). S ha ehhez hozzávesszük az angol, majd a francia forradalom „hivatalos” király-gyilkosságait, nem csodálkozhatunk azon, hogy személytelen póttekintélyek jelennek meg, mint például az ész, a természet, az örök anyag, a népfőlségi elv különféle politikai megnyilvánulásai, a „tudomány haladása”, illetve a gazdasági erő mindenhatósága. E személytelen értékek uralma ugyanakkor vagy a diktatúrák személyi kultuszának, vagy a szélsőséges, minden emberi szolidaritást mellőző individualizmusnak biztosít tág teret. A női egyenjogúság túlzott hangsúlyozása, majd a család értékének háttérbe szorítása az apai tekintélyt is lejáratja. Századunkban Sigmund Freud nyíltan is kimondja, hogy a kereszténység Istene zsarnok atya-isten, olyan ártalmas „felettes én”, „szupercenzor” az ember tudatalattijában, amiktől az ember emancipációja érdekében feltétlenül meg kell szabadulni, és az „ártalmas” atya-képet ki kell iktatni a gyermekek tudatából. Így jelenik meg – főleg Amerikában – ama álszent gyermek-kultusz (főleg a második világháborút követő évtizedekben), amely különösen a médiák közvetítésével a gyermeket állítja példaképül az apa elé. E jelenségek ismeretében meglehetősen egyértelműnek tűnik, hogy ahol nincs isteni tekintély, ott a szülők is előbb-utóbb elveszítik tekintélyüket, amivel tudniillik Isten ruházta fel őket. Ez nem csupán az apai-atyai tekintély látványos háttérbe szorulásában nyilvánul meg, hanem hovatovább az anyaság értékének és tekintélyének csorbulásához is vezet, aminek napjainkban már számos jelét észlelhetjük.

Jézus Atyja és a pap atyasága

Nem kétséges, hogy az apaság-ataság fogalma a tekintély fogalmával kapcsolatos. Az apaság válságát – történelmileg – tekintély rivalizációnak is nevezhetjük: az egyik tekintély helyébe valami más tekintély kíván lépni. A magyar „tekintély” szóban rejtve ott van a „tekintet” szógyök, s a jelentésbeni összefüggést az is elárulja, hogy a régebbi magyar nyelvhasználat „tekintetes”-nek szólította azt, akinek valamiféle hivatali tekintélye volt. Ugyanakkor a „tekintély” latin megfelelője, az „auctoritas”, olyan jelentésre utal, ami az „auctor” szóval kapcsolatos, ez utóbbi viszont szerzőt, illetve valaminek az eredetét fejezi ki. Ilyen értelemben tekintélye van annak, aki valamit létrehoz, valami új szervezője, s igazi tekintélye annak van, aki „eredeti”, vagyis az újnak nem más, hanem ő maga a szerzője. Ebben az értelemben igaz, hogy még egy tekintély-tagadó, tekintély-ellenes világban is van tekintély, ami vagy aki érték-megvalósító tevékenysége miatt „tekintetre” érdemes, akire oda kell

figyelní, aki vagy ami a közösség magasabb rendű értékek iránti vonzódását megtestesíti, és az értékek, eszmények felé való fölemelkedést biztosítja.

Mivel minden lét és élet végső létesítő oka Isten, ezért egyedül ő „eredeti” és tekintetre méltó, azaz minden tekintély ősforrása és minden teremtet tekintély alapja, illetve transzcendentális lehetőségi feltétele. Ezért érthető, hogy az apaság-atyaság fogalma, közvetlenül vagy közvetve, minden vallásban megjelenik. Az apaság inkább a biológiai eredésre, míg az atyaság a szellemi-lelki eredésre utaló fogalom. Figyelemre méltó, hogy az ókor jeles görög bölcseleje, Platón, „Timaios” című dialógusában a kinyilatkoztatás híján is „ráérez” a teremtő Isten gondolatára, és az ideák-ideáját, a legfőbb jót (agathon) „patér”-nak nevezi, ami atyát jelent.

Az Ószövetség többször használja az „Ab” szót az atyára vonatkoztatva, amiről a jelenlegi kutatások állása szerint azt kell mondanunk, hogy etimológiailag megfejtethetlen jelentésű ősszó. Mégis e szó használata a Szentírásban mindig az „eredet”, „szerzés”, „lét” és „élet-adás”, „nemzés” összefüggésében jelenik meg. (NB. Elgondolkodtató ezzel kapcsolatban az a legújabb kutatási eredmény – ha hitelt érdemlő –, hogy az utód nemét a nemző apa ivarsejtje dönti el, míg a női petesejt ily értelemben semleges.) Az „atya” szó az Ószövetségben megtisztelő jelző, cím is egyben. Néha a prófétákat, akárhányszor a rabbikat illetik ezzel a megszólítással.

Az Újszövetségben Jézus szájából hangzik el először az „Abba” arám kifejezés (ami az „Ab” vocativusa Istenre alkalmazva, ami aztán jelentésében önálló életet kezd élni az evangéliumokban. (NB. az „Abba” becéző formula görög megfelelője a „pappa”, ami a magyar nyelvben is az apaság becéző, bizalmas megfogalmazása.) Amikor egyrészt nyilvánvaló, hogy Jézusnak (mint Fiúnak) más a viszonya az Isten-Atyához, mint az apostoloknak, mégis azt látjuk más oldalról, hogy a hívek az apostolokat (különösen Szent Pál leveleiben tűnik ez föl) atyának tekintik, akik az evangélium által új életet közvetítettek nekik. Később is az atyaság, mint a természetfeletti életben való részesedés forrása, jelen van az egyház gyakorlatában, és hol a szerzeteseket (vö. a keleti egyház „sztarec”, „ojtyec” megnevezésével), remetéket, de leginkább a püspököket és papokat illeti ez a megszólítás. Itt kell megjegyeznünk, hogy hazánkban a huszadik század elején megalakuló Regnum Marianum papi mozgalom által kezdett elterjedni az a szokás, hogy az egyházmegyés, úgynevezett világi papokat is atyának kezdték szólítani.

Nem kétséges tehát, hogy a pap lelki atyaságának eredete visszamegy ószövetségi megtisztelő címre, teológiai jelentése viszont arra utal, hogy a papnak azért jár tisztelet és megbecsülés, mert természetfölötti értelemben „életet ad”, „nemz” (vö. „gennao”, gör.). A II. Vatikáni Zsinat dokumentuma a papságról is ily összefüggésben nevezi a papot atyának és tanítónak. (Vö. Presbyterorum Ordinis dec. art. 9.) Ám kérdés lehet, hogy egyáltalán nevezhető-e a pap sajátos értelemben atyának, hiszen maga Jézus Urunk figyelmeztet az evangéliumban: „Senkit se szólítsatok atyának, mert egy a ti atyátok, a mennyei.” (Mt 23,8). Válaszunk e kérdésre az, hogy sajátos értelemben nem nevezhető a pap atyának, de a részesedés alapján, analóg értelemben igen, hiszen igaz, hogy jóllehet nem létrehozója (causa efficiens), mégis szükségszerű és a létesítő októl elválaszthatatlan eszközszerű oka (causa instrumentalis, necessaria, realis) a kegyelemnek, az isteni élet közvetítésének az egyházban és az egyházért. További kérdés e témakörben, hogy kinek az atyaságában részesedik a pap atyasága? Tán Isten, a mennyei Atya atyaságában? A Krisztus-esemény és a Szentháromság titkának ismeretében ezt nem állíthatjuk. Legfeljebb azt, hogy Jézus Krisztuson keresztül részesedik a pap a papszentelés révén Isten atyaságában, mégpedig a „Lélek erejében” (Lk 4,1). Maga az Úr Jézus mondja: „Senki sem juthat el az Atyához, egyedül csak énáltalam” (Jn 14,6), továbbá ugyancsak ő mondja: „Nélkülem semmit sem tehettek” (Jn 15,5). Ám itt is felmerülhet a kérdés: ha Jézus Krisztuson keresztül részesedik a pap Isten atyaságában, akkor van-e értelme annak, hogy ebben az összefüggésben egyáltalán beszéljünk teológiai értelemben Atyáról és

Fiúról? A szentháromságtan ismeretében erre az a válasz, hogy igen, mert az Atya és a Fiú lényegi természetét illetően (vö. „uszia”) egy, de személyében három: Atya, Fiú és Szentlélek. A félreértések dogmatörténeti szempontból abból adódtak, hogy a hyposztaszisz görög szó nem persona-t jelent, hanem lényeket, szubsztanciát, mégis a személy jelentésével is használták. Itt meg kell jegyeznünk, hogy az ember személye zárt individuális öntudattal és korlátozott szabad akarattal van felruházva. Ezért képes „megsokszorozódni” az általános emberi természetben. Az Isten személye ezzel szemben tökéletes „én”, vagyis nem zárt öntudattal és nem korlátozott szabadsággal bír, hiszen szabadságának „korlátja” egyedül a saját isteni lényege és léte. Az isteni személy ezért nem tud „megsokszorozódni”, mint individuum valamiféle általános isteni lényegben, illetve természetben, hiszen ő abszolút személy. Mégis, a Szentháromság titka feltárja számunkra az isteni személyek hármasságát. E titok megértését nem tudjuk teremtet matematikai analógiákkal megközelíteni, legfeljebb a személy tökéletességének feltételezésével. Az isteni személyek között egymást tökéletesen kizáró ellentét (oppositio contradictoria) van. Az egyik isteni „én” kizárja a másikat „egészen” nem a másik, de ez a személyi önállóság nem zártságot fejez ki és nem korlátozottság, hanem épp ellenkezőleg: a személy lényegéből fakadó nyitottság a másik isteni személy, isteni „én” felé. Aquinói Szent Tamás helyesen világít rá arra, hogy a szentháromsági személyek közötti viszony (relatio) nem arisztoteleszi értelemben vett járulék (accidens), hanem úgynevezett subsistens relatio, vagyis a substantia módjára létező viszony, mivel Istenben minden tökéletes (még az accidens is!). Ezt az örök subsistens relatio-t fejezik ki az újszövetségi elnevezések: Atya (aki lényegileg hordozza önmagában a relatiót), Fiú (aki lényegileg hordozza a relatiót az Atya felé) és a Szentlélek (szent „szellem”, isteni élet-erőtéljesség), aki a személyes Atya-Fiú kapcsolat örök gyümölcse. E tökéletes szeretet-viszony alapján, mely ugyanakkor abszolút megőrzi az egyes isteni személyek felülmúlhatatlan személyes egyediségét, „én”-jét, világossá válik a hit által szerzett ismeret Isten lényegéről, hogy az nem más, mint az örök és felülmúlhatatlan szeretet. A szeretet lényegéhez tartozik, hogy „nem tud” létezni egyedül, ugyanakkor nem tud hitelessé válni, ha nem szabad és független érett személyek szeretik egymást. Tehát miközben a szeretet a személyek legalább „hármasságát” (Atya-Fiú-Szentlélek) feltételezi, ugyanakkor lényegéhez tartozik az egységesítés, egység, egyesítés, kizárólagosság. A szeretet misztériuma tehát betekintést nyújthat a Szentháromság „hármasság-egy” titkába.

Pantokrator

Miképp részesedik az újszövetségi papság Jézus Krisztus által Isten atyaságában? Az isteni mindenhatóságon keresztül, melynek a Fiú megváltói érdemeiért részese lett az újszövetségi üdvrendben. Péter apostol pünkösdi beszédében mondja: „Ti kiszolgáltattátok Őt, az igazat a pogányoknak..., de Isten feltámasztotta Őt halottaiból”, ... „jobbára ültette” (ApCsel 2,24). Jézus missziós parancsában pedig ezt olvassuk: „Nekem adatott minden hatalom a mennyben és a földön” (Mt 28,19). A jánosi „logosz” prológusban pedig ez áll: „Kezdetben volt az „Ige”, aki „Istennél volt”, „Isten volt az Ige!”, „Ő volt kezdetben Istennél”, „Az Ige testté lőn, és miköztünk lakozék” (Jn 12,14). Imájában pedig ezt mondja Jézus: „Mindent átadott nekem az atya” (Lk 10,22). Szent Pál apostol Kolosszeiekhez írt levelének szellemében pedig az ókori egyházatya, Origenész így ír: „Amikor a Fiú majd befejezi művét, és az egész teremtet elvezeti a teljességhez, akkor ő maga is alá lesz vetve mindannak, amit az Atyától fog birtokolni, és benne fog befejeződni a mű, amit az Atya rábízott azért, hogy Isten legyen minden mindenben” (vö. Origenes: De principiis).

Elgondolkodtató, hogy az ókeresztény ikonográfia Jézust Pantokratorként szívesen ábrázolja, kifejezve ezzel azt a meggyőződést, hogy Krisztus a világmindenség és a történelem ura. Ha igaz ama hívő tapasztalat alapján megfogalmazott mondás, hogy az „imádság törvénye a hit törvénye” (Lex orandi lex est credendi), akkor ennek analógiájára tán az is mondható,

hogy a vallási ábrázolás törvénye is tükrözheti a hitbeni felfogást („Lex pingendi lex est credendi”), ami különösen a keleti egyház gyakorlatában vált hatékonyvá. A pantokrator-ábrázolás mögötti teológiai jelentés jelen összefüggésben azt fejezi ki, hogy Jézusnak mindent átadott az Atya (nem csupán préegzisztenciális értelemben, hogy ő az örök Fiú, hanem a megtestesülés és a megváltás óta történelmi és eszkatologikus értelemben is) mindaddig, míg vissza nem ad mindent az Atyának, így az „atyaságot” is. Ám a történelem végezetéig a Fiú az, aki a Szentlélekben Isten atyaságát gyakorolja az egyház és az egész emberiség felé, mégpedig azért, mert tudott egészen „Fiú” lenni, és ezzel megdicsőítván az Atyát az Atya is megdicsőítette őt (vö. Jn 8,54).

A pantokrator fogalmának helyes jelentése tovább vezet témánk megvilágításában, nevezetesen abban, hogy miképpen kell értelmeznünk az isteni mindenhatóságot az újszövetségi üdvrendben. A pantokrator görög eredetű szót latinul omnipotensként szokták fordítani, ami mindenhatóságot jelent. Ám ez a fordítás helytelen, mert a pantokrator latinul nem omnipotens, hanem omnitenens jelentéssel bír. E szó pedig nem mindenhatót, hanem mindent fenntartót jelent. Tehát relacionális fogalom, ami viszonyt fejez ki ahhoz, amit fenntart, ami felett tekintélyt gyakorol, aminek szerzője. Ezzel szemben az omnipotens-mindenható görög megfelelője nem a pantokrator, hanem a pandynamosz, aminek jelentése: „mindent megtehet, amit csak akar”, vagyis e szó nem máshoz, hanem önmagához való viszonyt fejez ki. S e jelentésárnyalati mozzanatban ragadhatjuk meg az „atyaság”-fogalom történelmi elidegenülésének mozzanatát: a pantokratort omnipotentiának fordították, s így Isten fogalma is torzult jelentést kapott, hiszen az isteni mindenhatóságot – amit a pantokrator Jézus Krisztus is birtokol – kezdték az emberi önkény módjára elgondolni, s azt Istenre, továbbá minden Istentől származó tekintélyre kivetíteni. Mert mindenható az, aki mindent megtehet: vagyis például bűnt is elkövethet, úgymond „négyyszögletű kört” is teremthet, képes teremteni egy akkora követ, amit maga sem tud fölemelni. De a mindenható megtehetné azt is, hogy ne legyen bűn, baj, szenvedés a világon, csakhogy nem teszi. Akkor pedig nem mindenható, hanem hazug, becsap, nem jó, hanem rossz Isten, rossz Atya, és mindaz, aki tekintélyét tőle eredezteti (vö. földi apák, szülők, királyok, papok), megalapozatlan, külsődleges és történelmileg esetleges, múlandó tekintéllyel rendelkezik csupán, mely bármikor elvehető tőle.

Jézus mindenhatósága

Az Atya a Fiú által mindenható. Isten atyasága mindenhatóságában nyilvánul meg. Ezt a mindenhatóságot a jelen üdvrendben Jézus Krisztus, az Isten Fia gyakorolja a Szentlélek közvetítésével. Az Atya ebben az összefüggésben „lemondott” mindenható atyaságáról, válaszként Jézus engedelmességére a keresztfán. Az Atya, mindenhatóságáról való lemondása épp „hallgatásában” nyilvánult meg nagypénteken, de húsvét vasárnap mindenhatóságát úgy mutatta meg, mint az irgalom „alapelvét”, lényegét. Az Atya irgalmas szeretete adott életet annak, aki a keresztre feszített erőtlenségében halt meg. Az Atya e sajátos mindenhatóságának jelentését mintegy előképszerűen fejezi ki az ószövetségi Bölcsesség könyve, amikor így fogalmaz: „Te megkönyörülsz mindenben, mert te mindent megtehetsz” (Bölcs 11,23). A „mert” szócskának itt döntő jelentősége van. Az isteni mindenhatóság ebben az idézetben úgy jelenik meg, mint isteni irgalom. Itt fölsejlik már az újszövetségi „irgalmas mennyei Atya” fogalma, ami leginkább a tékozló fiúról szóló példabeszédben nyer megfogalmazást. Jézus Krisztus evangéliumi tanításai és tettei pedig azt fejezik ki, hogy Jézusban Isten atyasága nem a mindenható képességben vagy önkényben, hanem a mindenható irgalomban nyilvánult meg.

Milyen ez a jézusi mindenhatóság, ami irgalomban nyilvánul meg? Tökéletes pantokrator (omnitenens) hatalom, amiből teljességgel hiányzik a hatalommal való visszaélés mozzanata. Figyelemre méltó, amit a jeles múlt századbeli dán filozófus, Kierkegaard ír ezzel kapcsolatban Naplójában (1846): „A legnagyobb, amit egy létezővel tenni lehet, sokkal inkább felette áll

annak, amire az ember képes, és ez a szabaddá tétel. Ennek a megtételéhez szükséges a mindenhatóság”. Isten mindenhatósága végső soron szabadságának másik elnevezése. Mert Ő teljesen független attól, akit Ő szabaddá akar tenni. A Mindenhatónak ugyanis szabadságában áll az, hogy igazi hiteles szabadságot szítson föl. Isten tehát Krisztusban nem szolgákká tett minket (vö. Szent Pál apostol szabadságról szóló tanításával: „nem a szolgaság lelkét kaptátok”, továbbá „a szabadságra Krisztus vezetett el minket”), hanem szabaddá. Idevág egy találó hegeli gondolat, amit a nagy német filozófus kommentárként fűz egy Arisztotelésznek tulajdonított aforizmájához („Isten nem irigy”) „Philosophie der Religion” című munkájában: „Isten nem vesztegeti el magát, amikor megnyilatkozik”. Ez azt jelenti, hogy Isten (Krisztus) nem „fél” a hatalmát, nem lesz „kevesebb”, amikor ad és szeret. Ezért lehet Jézus mindenhatósága irgalom, nagylelkűség és szeretet.

Virtus in infirmitate

Mivel az ember-Jézus földi élete során, úgy is mint Fiú, mindvégig az Atyára támaszkodott a „Lélek erejében” (vö. „Ételem és italom, hogy Atyám akaratát teljesítsem”, továbbá az utolsó vacsorán: „Azért jöttem, hogy nevedet megdicsőítsem”), ezért tudott „erős lenni az erőtlenségben”. Csak aki gyenge (és vagy nincs támasza, avagy csupán látszat-támaszai vannak), az fitogtatja nem-lévő hatalmát.

Aki viszont az „Erős”-re támaszkodik, amint ezt Szent Pál apostol tette, arra tudnak támaszkodni a gyengék és elesettek, mert érzik rajta a magasabb rendű erőt. Ám ha csak látszólag erős az, aki erősnek hiszi magát, továbbá aki folyvást erejének és hatalmának visszaigazolását áhítja, arra hogyan támaszkodjanak? Találón írást az apostol az 1. Korinthuszi levélben: „Az Úr megszégyeníti az erősek erejét és kigúnyolja evílág bölcseinek okosságát” (1Kor 1,19).

Az újszövetségi papság atyasága Krisztus atyaságából részesedik a papszentelés révén, mégpedig úgy, hogy az egyházi rend szentségében a Szentlélek erejével Krisztus mintegy „belehatol” a pap személyiségének legmélyébe (vö. „eltörölhetetlen jegy”), és ezáltal képessé teszi őt arra, hogy miniszteriális, helyettesítő értelemben (ministerium = szolgálat), de mégis „in persona Christi” vagyis Jézus személyében, s az egyházban és az egyházért gyakorolja Jézus legfőbb tanítói, papi és pásztori hatalmát. A pap atyasága tehát Isten atyaságának megjelenése a Krisztushoz való különös kötődés révén. Ezt az atyaságot a papnak az irgalommá, nagylelkűséggé és szeretetté átalakult „mindenhatóság” formájában kell gyakorolnia, amint ezt Ura és Mestere, Krisztus tette. A pap lelki-atyai ereje Krisztus ereje, ami nem más, mint erő az erőtlenségben. Minél inkább „támaszkodik” (vö. imaélet, életszentség) a pap az Úrra, annál inkább részesedik Isten erejéből, és annál inkább támaszkodhatnak rá a hívek, mint lelki-atyára, aki természetfeletti életet közvetít számukra Istentől az üdvösségük érdekében. Az úgynevezett szolgálati papság fogalmát is ebben a megvilágításban kell helyesen értelmezni. A pap szolgálata a hívek felé nem „kiszolgálás”, nem is valamiféle „szolgáltatás”, hanem Isten (Krisztus) szolgálata, de nem szolgaként, hanem „barát”-ként, szabad engedelmségben. A szolgálati papság azt jelenti, hogy az újszövetség papja nem a saját nevében hirdeti az ígét vagy mutatja be a szentmise áldozatot, hanem úgy, hogy a titokzatos test az egyház mennyei fejét, Krisztust jeleníti meg, teszi jelenvalóvá a „test”, vagyis az egyház tagjai számára. Amint fő nélkül nincs test, úgy Krisztus és pap nélkül nincs egyház. A pap tehát „alter Christus”, másik Krisztus úgy, mint Krisztus „képmása”, „ikonja”, s e megtestelődés címhez folyvást méltóvá kell lennie.

Összegezőként a következőket mondhatjuk: Indokolt, hogy a papot atyának nevezzék és szólítsák még egy atyanélküli világban is, mert ez jel. Jelzi azt, hogy atyákra (mind természetes, mind természetfeletti értelemben) szükség van.

Minden atyaság „súlyát” az Istenre való hagyatkozás, az ő törvényeinek képviselése és megtartása adja meg. Az atyai tekintély Isten tekintélyéből származik. Ahol nincs hiteles tekintély, ott nincs objektív rend, és ott az emberi család, közösség, társadalom szétesik. Isten atyai tekintélyét teremtett emberi tekintély nem pótolhatja, de az előbbi feltételek mellett megjelenítheti. Bármely atyai tekintély csak akkor számíthat erőre és maradandóságra, ha azt Krisztus alázatával gyakorolják: „Aki első akar lenni közületek, legyen a többi cselédje” (Mt 20,27).

Jel 1999.